

3 1761 05099124 9

SV. ČECH

ČTYŘI CYKLY BÁSNÍ

1/12/20

663°

5309

130

SVATOŇUK ČECH:

ČTYŘI
CYKLY BÁSNÍ.

SEBRANÉ SPISY
SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL X.

ČTYŘI CYKLY BÁSNÍ.

V PRAZE,
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.
1902.

ČTYŘI CYKLY BÁSNÍ.

NAPSAL

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1902.

PE
5038
C45
1899
del 10

1144353

VE STÍNU LÍPY.

Tento cyklus malých povídek veršem napsán byl r. 1879
a vyšel pak v »Nové sbírce veršovaných prací« r. 1880, naposled
v sedmém samostatném vydání r. 1894.

S. Č.

Jak vlny osením, po tobě hrají
mé vzpomínky a touhy, rodný kraji!
Když za večera, v dusných města zdích,
kol čela starostí se věsí příze,
jak často náhle písmeny v mé knize
se měnívají v roje kvítků tvých!
Jak často, v podušku když sirou klesá
pod nízký strop má hlava zemdlená,
mně zdává se, že větev zelená
zas nade mnou se sklání tvého lesa,
že nade mnou zas hudba jeho dumná
svůj vede nápěv — mlkne —, z vršků dalných
blíž opět šumí, vod jak příboj valných —
tajemná hvozdu báje, nevýzkumná.
I snívám, zkolébán té písně vděkem,
jak druhdy pod břízami, v mechu měkkém.

Mně nevolno je v mravenčím tom ruchu,
v té hluché vřavě požitků a muk.
Mě neláká v ten šumný turnaj duchů
diváků potlesk, trub a kotlů zvuk.
Pryč, písní má! Zde mdloby tíha sklání
tvá křídla povypjatá k zemi zpět.

Snad osvěží je vánků lesních vlání,
 snad rozeznou se lehce v nový let,
 až perlami v nich ranní rosa vzplane
 a kadeř ovinou ti růže plané.

Buď zdrávo, údolí mé tiché, skromné!
 Můj ráji dávno ztracený, buď zdrav!
 Jak hejno křepelk tu vzlétá pro mne
 z každíčké brázdy upomínek dav.
 Ty jabloně nad mořem zlatých klasů
 mi šeptají o blahu zašlých časů,
 ta bílá stezka, vinoucí se v bor,
 mne vábí k místu, kde tak často vítal
 mladého samotáře jedlí sbor
 a z nízkých větví poustevnu mu splítal.
 Tam jiná cesta pod horou se vine —
 teď mizí kdes — a z dálky znovu kyne —
 O, nekývej! Vždyť onen dvorec bílý,
 kam bývala's mi dlouhou, ach! tak dlouhou,
 již nevábí mne okem sladké víly,
 a první láska — báhorkou mi pouhou.
 Z oblaků vížka třpytivá se vine
 jak z minulosti šerých závojů;
 zřím broskví špalír, žaluzie stinné,
 a duch můj řadou známých pokojů
 s pocitem blaha teskného se chvěje;
 leč darmo hledá milé obličej
 a známý nábytek — nic nezří tam,
 co družilo se k dětským snům a hram,
 ni skříně, o jichž tajemství jsem sníval,
 ni Číňana, jenž na nich čelem kýval.
 Vše jiné kol a cizích lidí pata
 sen mého mládí šlape přeblahý,

jenž v každé pídí této podlahy
 hrá jako slunce arabeska zlatá.
 Ven z těchto míst! Zde ducha mého tísni
 stesk nevýslovný — jinam zalet, písni!

Jak vábně hledí onde na stráni
 štít šedý z révy malebného kroje
 a kyne věncem opentlené chvoje!
 Košatá lípa před ním rozklání
 stín větví kolébavých na stůl prostý —
 dnes nedělními obklopen je hosty.

Šedivou hlavu soused bohabyjný
 tu na dlaň ukládá. Zdroj potu hojný,
 letního slunce vzbuzen plápoem,
 pod mocným prstem ruky zmozolené
 osmáhlé tváře mnohým výmolem
 se perlí k bradě, hladce oholené.
 Však přece vesta, plná libých kvítků,
 upjata k hrdlu, kabát důkladný
 v záhybech těžkých uklání se k lýtku,
 a „nebes klíč“, jenž dobývá se z šosu,
 vám svědectvím, že muž ten bezvadný
 před zemskou vláhou rajskou čerpal rosu.

Po boku jeho krejčík pohyblivý,
 politik obce, sporým vrtí tělem;
 pod bradou suchou vous mu vlaje divý
 jak pocuchaná přástva pod kuzelem.
 A kabát zelený, jež mistr nosí,
 s životem krátkým, předlouhými šosy,
 kobylinky luční podoben jsa hávu,
 výmluvně hlásá tvůrce svého slávu.

Obstárlý kantor následuje v řadě.
 Ten k tabatěrce zřetel všeliký
 obrací na pohled, tu víčko hladě, —
 v němž vyobrazen Mozart veliký,
 jak napolo již objat spánkem věčným
 své skladby kouzlo vnímá naposledy, —
 tu noře prsty v obsah její hnědý,
 tu s klepnutím ji zavíraje vděčným.

Však péro vzletnější ať raděj líčí
 teď bohatýrskou hlavu v divné čapce,
 s níž visí zdoba kosmatého střapce,
 ten bílý knír, jenž bojovně se týčí
 na svrasklé tváři, k obočí až vzhůru,
 jež k očí bleskům sivou sklání chmuru,
 tu starou dýmku, jejíž valný dým
 skráň lysou halí věncem oblačným,
 tu nohu dřevěnou a berli k tomu,
 tu celou postav, sešlou v bitev hromu!

Pan pojezdny svůj rozložitý břich
 v ten spolek nižších blahosklonně mísí.
 Od brady laloch růžový mu visí,
 nos rudý trůní v lících plamenných.
 Jak hrbolatý vrch, když oko dne
 zhasíná za ním, nádherně se nítí,
 že rubínem se sterý balvan třpytí
 na sklonech jeho v záři purpurné,
 a fialový stín je obetkává —:
 tak na pohled je nosu jeho sláva.
 I zdá se, ve rtů plných úsměvu
 že tisíc vlnných diblíků se míhá,

že satyr s dechem utajeným číhá
v bělavé řasy každém záchvěvu.
Hle! právě lehounkou s ním končí půtku
vládkyně krčmy, ctihodná to vdova,
leč satyr se smíchem zlou přijal důtku
a než se nadá, obejme ji znova.

A mlynář u něho, muž v plné síle,
náleží hochů oněch do rodu,
s mohutným vousem, pyšnou hřívou v týle,
jichž ruka za osvětu, svobodu
a jiné krásky, nedosti tam známé,
nám po venkově břitký oštěp láme.

Jak do prstenu kámen lahodný,
tak na konec ve kruh ten ctihodný
myslivce mladého má píseň šine.
Jak ladně k tělu svižnému se vine
ta štíhlá puška, malebný ten šat,
v němž lesa barvy rozkošně se snoubí —
šeď jeho kmenů, zeleň jeho loubí!
Za šňůrou zelenou, již klobouk spjat,
z níž zlatý žalud padá do kadeří,
jak hrdě pestré vypíná se peří!
U nohou jeho v písek žhavý sklání
okraje svislých pysků Flóra snívá
a za ním volně koroptev se kývá
na hnědé brašny zdobném vyšívání.
Ta svislá střecha klobouku ať mýlí
zrak nezkušený! Vímt' já dobře, vím,
po jaké kořisti syn lesa střílí
z té stinné skrýše okem plamenným.

Však důstojna je věru všimnutí
 ta dcera paní hospodské — ba právě!
 Teď šátek hedvábný na rusé hlavě
 jí odpoutalo vánku zadutí,
 že jako plášťík purpurový báje
 se volně vzduchem rozstýlá a vlaje
 nad jasným vlasem, šíjí labutí
 a mladá Hebe nevěrný cíp loví,
 jej vrací v ňader sladké vězení
 a v rozpacích se směje; červánkový
 dech studu líčko lehce rumění.
 Tak pintu staví před houslistu stranou,
 na víčku oblém pestře malovanou.
 Však divno mi, že pohled její slunný
 šumaři chmury na čele jen zmnožil.
 On mlčky housle na lavici složil
 a kostnatými prsty přejel struny,
 že zasténaly jako divým bolem.
 Po stole chvíli rázný prstů tep
 ruch duše věstil — plaše pohled' kolem
 a do vyzáblých rukou sklání leb.

Toť výčet povinný mých prostých reků.
 Nuž větvemi teď, lípo, zakývej
 a družný jejich hovor, chudých vděků,
 svým tichým, sladkým dechem provívej!

I.

Řeč první soused, hladě vlasy šedé,
s kužele paměti své volně přede:

Když pohlížím v tu letní krásu kol,
na zlaté snopy, v polích narovnané,
jež bohdá zítra svezem' do stodol,
minulý příběh na mysli mně tane.
Z vás nikomu as není zcela novým;
než v lidských řečech vše se divněj' tváří,
než lesní stromy při měsíční záři:
jak věc se sběhla, teď vám věrně povím.

Pět roků tomu. Právě jako dnes
kraj celý smál se v žatvy zlatém šatě.
Jak našinci se dává srdce v ples,
když těká okem po tom šumném zlatě,
když před ním zevšad usmívá se, klaní
plnými klasy boží požehnání!
Vím, že v tom světě božím širokém
bez počtu vábných rozkoší se skrývá,
o nichž nám prostákům se jedva snívá,

že Adamovo celé nesem' hoře,
 an pot nám řine s čela potokem
 v tu černou brázdu, jež nás živí spoře:
 však, milí páni, když z té tvrdé země
 nám zlatým zrním vzejde každé sémě,
 a každá krůpěj prolitého potu
 se třpytí rosou na bohatém klase, —
 tu zapomínám všechnu na lopotu
 a jako král ty drobné stébel voje
 obhlížím s pýchou. Rád pak vlašším zase
 svým potem horkým rodnou tuto půdu,
 z níž děd i praděd živili se v trudu,
 v níž s jejich popelem i můj se smíchá!
 Nad palác je mi světnička ta tichá,
 ten milý kout, s obrazy svatých v kole,
 s žehnaným chlebem na prostičkém stole,
 kde z večera mne pilná žena vítá
 a z očí dcer mi nové jaro svítá.
 Ač jsou ty naše radosti snad chudé
 jak mezi klasy onde na poli
 chrp očka modrá, máku líce rudé,
 přec duch můj, věru, za ně nevolí
 ten panský los, byť rozkoší jen šuměl,
 a cizí kraj, byť zlato rostit uměl!
 (Již vězte však, že rek ten zpěvu mého
 rád předivo své řeči rozvláčí
 a kolem cívký rozumu je svého
 rád navinuje, volně zatáčí,
 že leccos v šedivé si mate hlavě, —
 nuž prosím, páni, suďte shovívavě!)

Nuž, — ano — tedy — právě jako dnes
 úrodou zlatou kraj se pyšnil celý.

Za hájem dovázel jsem před nedělí
 a chasu posed' obžinkový běs.
 Co při tom činit? Těš se nebo zlob,
 povřísl jsem svázou tě po dávném právě.
 Již poslední si ověnčili snop
 koukolem, chrpou, mákem v plné slávě
 a v jeho stínu, namanuv se v čas,
 toulavý šumař k houslím bradu kloní —
 již jako větrem kol se párky honí.
 Kam hledíš krajem, všude zlatý klas
 vláčejí zuby hrabic — srpů blýskot —
 vrzání vozů, hudba, tanec, výskot!

V tom skvostný povoz silnicí se blíží
 a staví teď. Na pole mého mez
 pán jakýs nohu se stupátka níží
 a hledí vážně na mé chasy ples.
 Šat jeho nápadný má střih i tvar,
 a v houšti kadeří a vousů tmavých,
 předčasným bělem hustě prokvětavých,
 tvář zatmělá, již rozryl času spár,
 dalekých končin prudší věští žár.
 Víc k podivu mne její výraz nutí
 a cizincovo konání. Jak duch
 tam zakletý dlel stále bez pohnutí
 a hleděl mlčky v obžinkový ruch,
 dřív jakby upjatě v něm hledal, bádal,
 pak jakby myšlének síť nad ním spřádal,
 pak jakby ssál ten obraz v duši chtivě,
 a posléz vážně, smutně, zádumčivě.

Zvědavě kráčím k podivnému hosti.
 On vznesl ke mně zraky zadumané.

„To pole Bártovo?“ děl. — „„Moje, pane,
já s Bártovou je koupil usedlostí.““
Tvář svěsil s dumou ve sklopeném zraku.
Snad — myslím si — pán s mapou, zákonem,
z té družiny, co železnému draku
s křídloma páry, vozů ohonem,
přes hory, doly krajem cestu razí
a pánům formanům jen živnost kazí.

„A pravda-li, že pochovali Bártu?“

„„Tři leta již ho černá země kryje.““

„A Bártová?“ — zrak jeho lpí mi na rtu. —

„„Ta u mne, pane, na výminku žije.““

Zrak jeho zasvit', rozjasnil se skorem.
Že pěšky půjde — znám-li stezku borem?
Svůj průvod pánu nabídl jsem pak
a záhy yětví zastínil nás mrak.

Po chvílce stanul. Naslouchá — tak zdá se.
Zrak jeho sklopen, skráně plny dum.
Sluch bystřím též. Však slyším pouze šum,
šept vrcholku, v nichž vánek kolébá se,
bzučení v mechu, listí veselé —
a ticho jinak jako v kostele.
Než on tu stojí, v mech se mlčky dívá,
jak naslouchal by hlasum s vysoka,

neb hudbě jakés divné — hlavou kývá,
dlaň k srdci vine, vzdychá z hluboka.

Ba, hádankou čím dále byl mi víc.
Hle, zbytečným jsem vůdcem v šeru háje,
co stezek tam a skrýší — všechny zná je.
Zná jeho tajemství všech rub a líc:
ví o balvanu, pod jasany skrytém,
ví o stoletém dubu rozložitém,
ví o místě, jež krásné chová ryzce,
ví o potůčku, jenž se tají v blíзде,
zná samovrahův smutný, pustý hrob,
kde větev jedle pošmourná se sklání
a jako krev se kopec jahod chrání,
pomíjen lidmi, ptáčků jenom zob...
Zná lidi ve vsi živé, dávno tlící,
jak byl by rodákem. A přece jen
češtinu bídnou mluví, divně znící,
vždy brkotá, z paměti slovece loví —
hůř' nežli okresní náš hejtman nový.
K mým otázkám vždy mlčí zamyšlen.
Tu na mysl mi přišel Bártův syn.
Dán do škol z prvu po vědách se honil,
však pozděj' duši k ničemnostem sklonil,
čím dále horších dopouštěl se vin
a hlouběj klesal do hříchů a dluhů —
že s hněvem Bárta povolal jej k pluhu.
Leč Václav s hrůzou, pohrdáním hleděl
na život ve vsi hluchý, lopotný
a poslušenství otci vypověděl.
I vzlét', kam chtíč ho vábil nezkrotný —
v široký svět, kde tolik štěstí květů
mu kynulo, by uchvátil je v letu.

Po čase z Ameriky matce psal —
 list putoval vám tehdáž z ruky v ruku —
 jak lehce s Evropou se rozžehnal,
 o plavbě na korábě, mořském hluku,
 o žití za mořem, že líp tam rýti,
 hrud zlatých lán, než doma orat, síti,
 o mravu tamějším a zákonu,
 o stromech, vyšších téměř našich věží,
 jež deset lidí opnout může stěží,
 o hruškách zvící našich melonů,
 o Číňanu, jenž pere mu a vaří —
 nu, zkrátka: čtení jako v kalendáři.
 Aj, vida! Není zle v tom světě novém!
 jsme říkali. Jen Bárta mlčel zcela —
 onť syna nikdy nedotkl se slovem.
 Po letech Bártová sousedkám řadou
 list nový k nahlédnutí přinášela,
 že Václav zbohat, žínku pojal mladou,
 i podobiznou snachy pyšnila se.
 Však byla divné krásy! Pod závojem,
 jenž v lehkých záhybech po temném vlase
 pol průzračný, jak mlha sněhobílá,
 jí kanul v čelo, líc tak vábně milá
 a velké oko s takým žáru znojem
 nám kynuly, že každý divák něm
 v ten obraz hleděl s čirým obdivem.

Dva listy ještě došly staré matky
 i peníze v nich — více ani řádky.
 Nadarmo psala, ždala za odvěť,
 sám starý Bárta stránku připsal plnou —
 list každý nerozbalen letěl zpět —
 syn zmizel, zanik', jakby spláchnut vlnou.

Ach, bože! — přemýšlel jsem — zdaž to nyní
s pokleslou šíjí, v prvním vlasů jíní
po letech dvaceti svou vrací dráhu
syn pobloudilý k otcovskému práhu?!

V tom rozhrnul pán větví clonu stinnou,
jež s obou stran se spjala nad pěšinou,
a stanul, podepřev se o kmen šedý.
Dol tento rodný s tichou dědinou
objaly z nenadání naše hledy.
I byl v tu chvíli krásou jedinou —
mně nikdy v také nezjevil se v nadě!
Plamenný kotouč slunce na západě
ohnivé šípy svoje po něm metal,
že znímaly se v plápol stromů čela
a mech na nízkých střechách zlatem zkvéta.
Zámečku okna plamenem se skvěla
a kolem báně kostela rej ptáček
v kruh míhal se jak věnec ohniváček.
Pod mlýnem rybník v rákosí se blýská
a nad ním každý lístek topolů
se v třepetavém kmitá plápolu.
V dým večera se tichá halí víska
a z polí poloszatých, z luk a borů
vše k sobě vábí. Plným za vozem
při hlučných písních, šumném rozhovoru
dav ženců chvátá stinným úvozem;
kytice klasů dítek zástup vláčí
tam po mezi; za stádem pastýř kráčí
v kosmaté houně těžkém příkrovu —
vše navrací se, spěchá k domovu.

Na věži kostelní v tom zazněl zvon.
A rázem ve vsi, na polích se tají
zvuk srpů, výskot, šumný ruch i shon.
Již proudy slavnými se rozlévají
po snivých stráních, zmlklém údolu
posvátné zvuky v mocném hlaholu.

Tu náhle cizinec, obnaživ hlavu,
rozpřáhl ruce, na kolena kles'
a zaryl divě prsty v lesní travu
a vtiskl obličej u vonný vřes.

I mněl jsem, že se pomátly mu smysly,
jak počínal si: líbal zemi, štkal,
a volat chtěl, však hlahol nesouvislý
se z prsou jeho pouze dobýval.

Když posléz obličej od země zdvih',
tu hrály perly v lících zbrázděných,
a tam, kde tváře své byl tiskl na ni,
též tráva leskla se jak rosou ranní.

I pravil ke mně pak:

„Jsem Bártův syn!

Kdys opustil jsem této vísky klín,
a za přeludem štěstí jsem se honil.
Čas mnohý v klamných paprscích jsem slonil
skrář bujnou, hrdou — pak ji objal stín.
Překrásné oko, jež mi lásku lhalo,
jak dýka skvoucí hrud' mi probodalo,
ochladli druzi, minul štěstí klam
a v mrazu cizoty jsem zůstal sám.

Tu poznal jsem, že chudá rodná ves,
otcovská střecha vetchá, šindelová,
jasnější blaho, sladší kryje ples,
než celý svět ho v loktech širých chová.

Tu poznal jsem, podušky zlatý lem
a hedvábí že žalost neodnímá;
jen na tom drahém srdci mateřském
i neštěstí a vina sladce dřímá.“

Tak vzdychal, volal; já pak neodhalil
v té chvíli trpké neštěstí mu všecko,
že matčin zrak i duch se stářím zkalil,
že nespatří a nepozná své děcko.

Jdem' ke vsi. O, jak zdravil šedou střechu
v úponkách révy, v zelenavém mechu,
ty steré známé milé předměty,
jež dvorcem, chatou byly rozsety!

A hle! tam na lavičce podle stěny,
berličkou ruce majíc podepřeny,
uprostřed slunečnic a slezu květů
stařenka sedí, odumřelá světu.
A je tak malá, schoulená a sivá —
víc páry stín, než lidská bytost živá.
Den hasnoucí jí zlatí tváře vrásky
a zraků na vždy uzamčená víčka —
tak sedává tu z lidí cizích lásky
bez duše příbuzné, bez přítelíčka.

Však nyní před ní klesá drahý syn,
 skráň chorou ukládá na její klín,
 na její roucho lkavé tiskne rety
 a rosí okem bledé jeho květy.

Tu třesavé hle! ruce vine ona
 kol kadeří, jež první sníh mu schvátil,
 i protrhla se šerá ducha clona:
 „Můj Václav!“ šepce, „Václav můj se vrátil.“

Což vypravovat dále? Krátce choval
 ji v loktech syn, co klénat opatroval,
 až pohrobil ji v lůno rodné půdy
 a sám k ní zemdlené pak složil údy.

Hrob jediný, jak víte, oba jímá
 a lehka dojista mu černá zem:
 vždyť na tom drahém srdci mateřském
 i neštěstí a vina sladce dřímá!

II.

Po chvíli mlčení teď řeči nitě
vyzáblý krejčík uchopil se hbitě:

A přece dím, že v cizím jenom kraji
poznání vzácná jablka nám zrají.
Kdo za pecí se dočkal šedé hlavy,
jen polovičním zůstal člověkem;
jemnější mrav a názor žití pravý
lze ve světě jen získat dalekém.

Květ mnohý doba v novot ostrém vání
s haluzí krejčoviny odnesla;
však nejvíc, páni, želím cestování —
té krásné, vonné růže řemesla.
Jak vesele se tovaryš bral z domu
s ranečkem lehkým, lehkou myslí k tomu!
Jak nad ním obláček po nebes bání,
putoval volně luhem, doubravou;
kam pohlédl, svět šířý v usmívání
vstříc rozpínal mu náruč modravou.

Tak putovat — rty časem sklonit žhavé
 na džbánu lem, jež bílá dlaň ti skytá,
 a s díky vzhlednout ve dvě hvězdy tmavé,
 nad nimiž mák se v černou kadeř vplítá,
 pak ulehnout si v trávu pod jabloní,
 jež stinnou větev s vonným poupětem
 na víčka lehce přivřená ti kloní,
 a čekati, až v písku rozjetém
 s plechovou zdobou, pestrým řesetem
 vůz formanův se přikolébá líně
 a pohostí tě v širé plachty stíně,
 na večer posléz branou zčernalou
 v cizího města pestrou, šumnou vřavu
 se pohřížiti, k tovaryšů davu
 bez péče sklonit hlavu ospalou
 na kůpu odstřížků, za družných řečí — —
 nad cesty takové zda rozkoš větší?

Když vzpomínám na mladá svoje léta —
 co zemí viděl jsem, kus jaký světa!

Byl ve Vídni jsem — Tam jen život pravý!
 Kostelů mračno, lázně, divadla,
 že Praha celá v paláců těch davy
 co krůpěj do moře by zapadla,
 a deset chrámů svatovítských stěží
 by štěpánské jen po šij' sáhlo věži.

Mnich uherský mne blíže Tokaje
 náprstkem vína prastarého hostil —
 sám svatý Štěpán révy k němu rostil —
 na širém světě také nezraje!

Tot byla vůně jako z nebes květů
 a prška perel nádherného vznětu,
 kypící oheň, purpurové blesky —
 a každá krůpěj v ceně granát český.

Ba v Benátkách až byl jsem, páni, v díle.
 O, což bych mohl vyprávěti vám
 o svatém Marku, slavné Campanile!
 To město plyne na moři jak prám,
 jsouc k Italie břehům připoutáno
 řetězy tlustšími než lodní lano.
 Tak dláždění si spoří vláda obce;
 v ulicích čluny, gondolemi zvané,
 dvojzubé na sáh vypínají zobce
 jak černé noty, dvakrát čárkované.
 Uprostřed města dávné slávy zjev,
 ohromný palác dožů, k nebi strmí,
 kde křídlatý svatého Marka lev
 na zbožné obce útraty se krmí.
 A vzdechů most — leč týdne sotva dosti
 na vysání všech města pamětností.

Než jeden příběh snad vás pobaví.
 Byl tehdá hoch jsem švarné postavy,
 líc broskve nach, na bradě lehké chmýří,
 a s očima, z nichž lásky bůže míří
 nechybným šípem v dívčí útrobu, —
 nu, slovem: krasavec.

(Tu s paty k hlavě
 kruh posluchačů jeho podobu
 pohledem plachým přelét' ostýchavě.)

Když při okně jsem sedal na stole
 s těkavou jehlou, křížem štíhlé nohy,
 tu stíhával mne sladký pohled mnohý
 z hedvábných záclon pyšné gondole.
 Však pohled můj, nedbaje skvostných člunů,
 dvou jenom záclon hlídal řasný běl,
 jenž v okně za lagunou propouštěl
 tvář časem sladkou, jako oblak lunu.
 Ba, slunka jarního byl bratem spíš
 ten svěží obličej, pln záře smavé,
 v němž pod lehkým jen křídlem řasy tmavé,
 skloněným snivě, stinnou měli skrýš
 a v důlku brady, důlkách smavých lící
 bůžkové lásky, něžně laškující.

Za krátko seznal jsem, že oko její
 též na mně dlívá plno záliby,
 že drobné prsty častěj' odslánějí
 bělostných záclon skoupé záhyby,
 a brzy mluvou zraků blahou, bolnou
 jsme vyznali si lásku obapolnou.
 Však princeznu mou čaroděje zlého
 hlídaly mračné, bdělé pohledy;
 byl strýc to přísný vzrůstu obrovského,
 pochmurný titan, morous škaredý.
 Jak rozvalená mračna v horském kraji,
 v nichž stále bouřka hrozebná se tají,
 obočí husté v krabatou mu tvář
 posupně visí; — než se zasní komu,
 jizlivých blesků osvítlí je zář
 a z úst mu rachot zaburácí hromu.
 Než na nejvyšší vrchol všeho pychu
 to v očích svých jej věru povzneslo:

že s takou tváří muž ten bez tystychu —
 cukrářství tropil sladké řemeslo.
 Bělостné čapky naškrobené řasy
 mu objímaly pusté černé vlasy;
 nad hlavou časem sběračky se mih'
 nevinný znak a plátna čistý sníh
 kol údů obrovských se vlnil k patě —
 divoký dravec v nevinnosti šatě!

Nebylo pochybnosti, — hrozný strýc
 uhodl srdcí našich tajnou shodu
 a všechn zřetel soustředil v tom bodu;
 jak přízrak těkavý se jeho líc
 kol mého andílka vždy v okně tměla
 a hněvné oči po mně obracela.
 Když pomeranč pak mocnou proklál ranou,
 s úšklebkem hledě, jak se nože hranou
 krůpěje perlí šťávy zardělé,
 a při tom na mne zrakem pozasvítíl,
 tu bylo mi, jak ve vlastní bych cítil
 útrobě ostří toho čepele.

Než lásky zápal neustoupil zlobě.
 O brance zadní, nad lagunou snivou,
 jsem zvěděl posléz', v příhodné kam době
 gondoli možno řídit mlčenlivou.
 Den umluvené schůze málo hbitě,
 při marné práci k večeru se krad' —
 každíčkou chvíli přetrhl jsem nitě
 neb knoflík přišil do prostředu zad.
 Zřím oknem však, že škaredému strýci
 též nejapnou dnes dívka pomocnicí.

Dort chystají tam ajhle! převeliký,
 že člověk z nouze usedl by v něm,
 v podobě divné jakés basiliky
 se sloupem mnohým, římsou, obloukem.
 Již nad cukrovou, okrouhlou mu stěnou,
 třesavá sličné stavitelky dlaň
 bojácně lepou umísťuje bář,
 figurkou, květem hojně ozdobenou.
 Však pod prstem jí s květy, poupaty
 nejeden bůžek smavý, křídlatý,
 jenž měl se vznášet nad lahodným sídlem,
 poklesá k zemi s porouchaným křídlem.
 Teď krov již hrdý nad římsou se klene —
 a k obdivu zve dílo dokončené.

Strýc vyšel z domu, — rychle, rychle k činu!
 K princezně zakleté tichounce plynu,
 již v cukru, oranžů, a cibéb říší
 mne klečícího v náruč povznáší
 a sladký žár, jímž rtové její dýší,
 je lahůdek všech soubor nejdražší...

V tom klíče chřest — o, běda, strýcův krok!
 Pryč odtud, pryč! Ku dveřím divý skok
 a klopýtnutí — střemhlav do kádě,
 tam zadělané v půdu, teď se kácím
 a s omáčkou se syrobovou vracím
 jak postní kapr v temné parádě.
 Jak tekutá hle! říza, po mně plyne
 mok sladce přítulný a z cípů všech
 kol kolem hustou krůpějí se řine,
 lpí na rtu, líci, bradě, ve vlasech,

slzami sladkými má víčka klíží —
 a z venčí nepřítelův krok se blíží.
 V rozhodný okamžik však dívčí dlaň
 pozdvihla dortu obrovského báň,
 mé tělo do prázdného nitra vklouzlo,
 krov poklopil se — s bohem, lásky kouzlo!
 Ach, uvěříte, mučírnu že pravou
 mi byla sladká, cukrová ta skrýše;
 na bobku v ní se choulím, sotva dýše,
 v kolena přitažená skloněn hlavou
 a chvím se bázní, nezdvihne-li maní
 krov její mstitel zkázonosnou dlaní,
 i čekám teskně chvíle příhodné,
 kdy narovnáím zas tělo svobodné.

Však slyším jen, jak tyran dívku plísní,
 že plýtvá syrobem; by klidila se, velí
 a do práce se dává s hlučnou písni.
 I slyším, jak nůž brousí otupělý
 a blíž se bere; v duchu zírám již,
 jak dortu víko lehounce se zdvihá,
 zrak slídivý se noří v moji skrýš
 a tygří zlobou jiskřivě se zžihá,
 jak na skloněný, ubohý můj vaz
 ocele skvoucího se nese ráz.
 Však ruka vražedná můj žalář mívá.
 Dál tiše naslouchám a každý zvuk
 jak baňka mučivá v mou skráň se vpíjí:
 tu do hmoždíře obrovského tluk
 předtuchu traplivou mi v duši hostí
 zdeptaných údů, rozdrcených kostí,
 tu pánev syčící mne tušit učí
 cit raků živých, nad ohněm kdy bzučí,

tu pod válcem, jenž těsto hladí chutě,
 se v duchu tenčím, šířím dál a dál
 a na posledy v kotouč svíjím dutě:
 tak bez konce s mou úzkostí si hrál
 vrah nevědomky, stále kol se šina,
 šukaje vůkol, to neb ono kutě,
 stokráte k dortu hrozivě se vina, —
 odstíny smrti všaké, tvary různé
 tak maloval mi v bohatosti hrůzné.

Kdes četl jsem, že jakýs patrón sobě
 smrtí sladkou zvolil v šudě malvazu:
 mně ustýlala v sladším ještě hrobě
 obava trapná, v krasším obrazu.

Jak jidáš natřen syrobovou masťou
 v cukrové strachem umíral jsem pasti
 pod libým věncovím cukrových květů,
 motýlů, holoubátek, amorettů,
 zadýchán sladkou parou, v nozdry ssaje
 lahůdek nesčíslných vonný vánek;
 tak hodiny jsem dlěl — až v jiné kraje
 mě z nenadání unes' pevný spánek.

Jak dlouho spal jsem, nemohu vám říci.
 Procitnuv s kolenou jsem zdvihl skrání
 a promnul oči; syrob na nich lpící
 a dotknuvší se lebi dortu báň
 mi hlásaly, že nebyl pouhým snem
 žalostný konec lásky cukrování,
 že zdřevěnělé údy dosud chrání
 klec nevidaná v nitru lahodném.

Snad možno vyklouznout, snad prázdná dílna!
 mi čelem problesklo — i bystřím sluch.

Však uprchla mi naděje ta mylná:
 kol kolem podivný se hlásí ruch,
 zmatený hovor, nožů, číší znění, —
 mráz nové hrůzy po zádech mi jde;
 snad ani dílna cukrářská to není,
 snad potloukám se s dortem bůh ví kde!

Ba jistě, jistě — hostiny to zvuky:
 neznámých vřava hlasů, sklenic ťuky.
 Snad hody svatební, snad křtiny šumné,
 snad banket veřejný neb dvorní kvas,
 neb rozkoš bujnou pitky nerozumné
 tu s dortem okrašluju — zpral to ďas!

Již není pochyby, že mezi spánkem
 jsem přenesen byl s místa bůh ví kam,
 — co slepý pasažér — s cukrovým stánkem
 kams na tabuli ve kruh pánů, dam,
 jež sotva tuší, že v té stolu zdobě
 jich veselosti klnu v marné zlobě.

Na vrchol svého vězení se v duchu
 bázlivě nořím, rozesílám hled
 po vlnícím se pestře šumném ruchu,
 v němž strmí žalář můj co slavný střed.
 Korunou bílou, purpurnou i sinou
 z váz drahých pyšné kytice zde kynou,
 a plodů jižních mnohobarvý pych
 z mis usmívá se zlatých, stříbrných;
 kol tabule pak mezi hrdé muže
 ve slavné černi, rukaviček sněhu
 ženštiny v blesků démantových šlehu
 jsou vpleteny jak pyšné, smavé růže.

Vybrané žerty, duchaplné vtipy
 kol kmitají se jako lesklé šípy,
 až náhle něčí ruka k posledu
 po dortu sáhne — jeho krov se zboří —
 a zjev můj žalostný se povynoří
 vznešené společnosti pohledu
 a před ní stane v syrobovém hávu —
 dík za takého představení slávu!

Či chasa mravů méně vybíravých
 zde žertem rozbije mou křehkou skrýš
 a já z ní vyskočím, jak bídná myš
 do chumle kocourů a koček dravých?!

Však naslouchejme! Jak to mlaská, srká
 kol do kola, co hlad mne tuto rmoutí!
 Jak bujně židle o židlici trká,
 a já zde nemohu ni prstem hnouti!
 Uprostřed cukru vězím v samé žluči —
 Kol všechno veselím a smíchem zvučí,
 ohnivá v lících plane révy krev
 a slyš! teď bujný rozléhá se zpěv:

Do sklepa přišel milý host
 a vzbudil čirou veselost.
 Okénko jeví oknu v záři
 a za ním květu šeptá květ,
 tvář jasná jasné hlásá tváři,
 co porosený výská ret,
 vše učí se jen sladkým tónům:
 Vinum bonum! Vinum bonum!
 I zvony hlaholí to zvonům:
 Vinum bonum! Vinum bonum!

Snad studentů hod bujný, duch můj hádá.
 Však zpěv ten hrdla nevýskají mladá.
 To svatba, tuším. Slyším žerty bujné,
 jež slýchají se, k hostiny když sklonu
 k ložnici šilhá ženich za oponu
 a v hostí spánky víno tepe rujné.
 Však nejsou hosté stydliví to zvláště,
 jich povídačce, vtipu, hovoru
 je valně třeba Martinova pláště —
 ba, sněm to mistrů v tomto oboru.
 Tu volný šprým smích budí neskonalý,
 hned za ním jiný s chechtotem se valí,
 tak v nevázané stíhají se mele
 lehtavé žerty, šašky, paboňky —
 buď dámy uprchly neb rdí se cele
 jak nejkrásnější světa pivoňky.

Teď nohou šelestění, číší znění,
 obecné těžkých křesel šramocení —
 hlas pronik' z družiny, na chvílku němé:
 „Nejprve tobě, otče, připijeme!“

Přec tedy křtiny! Nač bych meškal dále?
 Již nesnesu tu hroznou polohu.
 Ven mezi hosty vínem rozháralé —
 snad zástěrou si žertu pomohu.

Přemítám chvíli — sahám po záklopu.
 Však on teď připevněn. Tu rázný vzmach —
 proraziv čelem liché vzdory stropu
 v žaláře svého stojím ssutinách,
 rozbité cukru stěny, zdoby něžné
 mne pokrývají kol jak chumle sněžné.

Nic nevidím. Jen slyším, jak se kolem
vše bouří, prchá, učiněný Babel,
poháry, vázy kácejí se stolem
a výkřik ozývá se: Dábel! dábel!

Než já tu k řeči zdobné slova strojím:

Promiňte, dámy, páni, ctění hosté,
že nezván k vaší besedě se pojím.
Zdráv buď, ty šťastný otče, s dítkem svým!
Nech plémě tvé jak Isakovo vzroste!

Smích ryčný zavzněl. Prohledl jsem nyní —
Nastojte! Spousta kápí, lysých hlav,
rozprchlý mnichů různolících dav
kolkolem chumelí se šírou síní.
Ten žehná se, ten zraky na mne poulí,
ten v křesle smíchem nezbedným se choulí.

A otec domnělý je starý mnich
s kulatou tváří jako slunce rudé,
když v západě poslední mráčky chudé
mu bělavě se chvějí na skráních;
o palec palcem nad břichem zde točí
a slzy smíchu splývají mu z očí.

Vše vysvětleno. V cukrovém hle! stanu
tak zchromlé údy mé se octnuly
zde v refektáři otců františkánů,
slavících šumně Porciunkuli.
Na konec, spláchnuv syrobový brod,
jsem tamo zapěl s nimi o závod:

V klášteře mešká dobrý host
a budí čirou veselost.

Okénko jeví oknu v záři,
a za ním květu šeptá květ,
ač nestojí to v breviáři,
přec na chóře to mumlá ret,
i k varhan se to druží tónům:

Vinum bonum! Vinum bonum!
A zvony hlaholí to zvonům:

Vinum bonum! Vinum bonum!

III.

Dík, pane mistře,
— s pousmáním děl
mládeže pěstoun, štíhlé prsty noře
lehounce v tabatěrky hnědý pel,
jak ptáče letem perutě své v moře —

dík za příběh, jenž báje roven smělé,
ač znak má pravdy bezúhonné v čele.

Zejména věřím rád, že v bujném pychu
vévodil humór při besedě mnichů.
Květ veselosti bují v stínu kápí,
když vinná rosa lupeny mu skrápí.
Nesvědčít duši lidské věčný smutek,
v ní stále mraky střídají se s jasem,
a veselost jen výš se vzepne časem
pod žíní drsnou, pod ranami dutek.
Kdys nahledl jsem v žaltář z dávných věků —
mnich pobožný jej na pergamén psal —
a hle! květ mnohý barvitého vděku
kajicných žertů verše proplétal:

i mnohý rarach, z askétova štětce
 vyklouznuv drze na posvátnou blánu,
 jak opíče tam vhoup' se k nohám světce
 gótických liter zlatou na lianu
 a šklebnou lící hlásal v časů příval,
 že mnich již dávno slabé chvíle míval. — —
 Než čekal jsem, že z příhody té divé
 snu 'vyloupne se finta škádlivá.
 Vždyť spánek útvary své proměnlivé
 v kroj skutečnosti časem odívá.

Zpomínám noci jedné, noci žalné.
 Mráz ovíval mne za varhany v kůru
 a pod nohami zbožných davy valné
 se v beztvárnou mi rozplývaly chmůru,
 v níž svíce oltářní tak divně plály
 jak bludičky, když mlhou tančí v dáli.
 A bezvýznamně, jako vody ruch,
 pastýřské písně šuměly mi v sluch,
 ty starodávné prostoněžné zpěvy,
 že vzešla hvězda nad betlémský lán,
 že narodil se, narodil se z děvy,
 z nebeské růže kvítko, Kristus Pán.

Jen zvykem prsty po klávesách spěly —
 však myšlenky mé v minulosti dlely.

Dům nízký vidím, v hojné révy zdobě.
 Na prahu jeho něžná postava,
 půl děva vesnická, půl města robě,
 drůbeže davy pestré svolává.
 Jeť popelka to, zapomněvší skrytí
 za rána dárek blahopřejných víl:

klobouček slaměný, jenž plný kvítí
 na stuhách hedvábných jí klesl v týl.
 Vlas prostý vlnou bohatou se lije
 na pružná ramena, po jemnou hrud',
 dlaň bělostná kol zrní zlaté sije
 a lahodný rtík vábí: puť puť puť!
 Mrak perutí se hemží v šumném plese
 u nohou jejích, v jasném zápraží —
 tak nejprv jsem ji spatřil, vraceje se
 z vycházky ranní, s knihou pod paží
 a líbezný ten obraz prostých vděků
 nesmaže s paměti mé ruka věků.

Pak viděl jsem ji v jizbě polotmavé,
 jak ve závoje lehké, bílé stíny
 přede mnou stoudně líčko vila smavé,
 na skráních majíc vínek rozmariny.
 Však posléz rozptýlil ty skoupé sněhy
 prst její laškovný a z pod závoje
 dvě hvězdy májové, tak plné něhy,
 plesaly němě: Tvoje! Navždy tvoje!
 Pak viděl jsem ji, klonící se tiše
 nad stinný oblouk prosté kolíbký,
 v níž uneseny do snů divné říše
 houpáním jejím, písní, polibky
 dvě hlavičky lnou k sobě v různém znoji
 jak pod ochranným listem poupě dvojí.
 Mé rámě k srdci blahou vine matku
 a ret můj na jejích teď hoří rtech.
 Kolíbký šelest — vrkot kolovrátku —
 praskání ohně — dítek jemný dech —
 bouř zimní oknem v liché řinčí zlosti —
 O, božský půvab šťastné domácnosti!

A teď? — Mým dítkám v lůžka zasněžená
ukolébavku zimní vichr stená
a ženuška má v pusté jizbě leží.
Jak nevěstě jí opět závoj střeží
bělostnou mlhou vděkuplné líce —
však chladné prsty nezdvihnou jej více.

Kol hosanna! i alleluja! pěli,
zvon kovovým se v ples ten mísil rtem,
varhany jasně pod rukou mi zněly —
však duší válo temné rekviem.
Poslední smutně sestupuji s kůru
a potácím se sněhem k domovu —
tisíce světél hraje po azuru
i po bělostném země příkrovu.

Má jizba plna stříbrného jasu,
že paprsků mi jeví klidný ples
list myrty každý ve drahém tam vlasu
i svatých obrázků těch pestrou směs,
jež snesla soustrast na tu mrtvou vnaďu,
jak suché lupení dech listopadu.

K mrtvole sličné v kolena jsem klesl
a ruku její chladnou ke rtům vznesl.
Nadarmo žhoucí vláha na ni padla —
již neokřeje lilie ta zvadlá!

Což na věky již spjata ledným chladem
ta miloteplá druhdy, hebká pleť?
Ni jeden ještě stisk? — A ruka pádem
zazněla temně v žalnou odpověď.

Jen jednou, ještě jednou zbud se, milá,
 tvůj druh tu zoufá — a ty klidně spíš —
 vždyť jsi mi věrnou těšitelkou byla —
 zda žalostné mé prosby oslyšíš?!

Ať kdekoli tě tají duchů sídla,
 té prosbě neodoláš, buď kde buď:
 jen jednou ještě odlož hvězdná křídla
 a vrať se v tuto mramorovou hrud',
 jen jednou ještě v tichém, krátkém vzdechu
 otevři pro mne oči blankytné,
 a libým rtem mi šeptni pro potěchu
 jediné slůvko lásky soucitné!

Tak volal jsem — leč stínů jenom roje
 po tváři její v tajném hrály chvění
 a na rtech usmání, v němž zastihlo je
 anděla smrti chladné políbení.

Za rána teprv dovedli mne k loži —
 toť byl můj štědrý večer, hod můj boží.

Míjeli dnové líným, hluchým krokem,
 bez cíle, vděku rok se střídal s rokem.
 Jak báje rek, mdlým okem touže k rovu,
 jsem přikován pněl k žití pusté skále,
 vzpomínek dravci obletován stále,
 již ránu mou vždy rozdírali znovu,
 mé síly chably, skrovný statek hynul,
 květ každý uvádal, kam krok se šinul,
 pošmourných askétů jsem přijal mravy,
 hled lidský míjel, řeči souzvuk jarý

a skrytě pěstoval jen bol ten dravý,
 jenž v srdce moje zatíнал své spáry.
 Později v knihách úlevu jsem hledal.
 Zejména rád jsem vědy perutí
 v nesmírné světů prostory se zvedal,
 v zářící slávu nebes klenutí,
 nad tento svět, jenž ve kvítí svém hluchém
 i s mravenčím kol něho lidstva ruchem
 mou hrud' jen steskem plnil, nechutí.
 Leč kdy jsem bádavými vědy zraky
 rej světů známých vyměřil a sčít'
 až po nejzazší bledé stálic mraky,
 kam ducha lidského se vznáší let,
 kam v závratných se čísel vine šiku,
 let myriády měře v okamžiku,
 a kdy jsem představil si sbor ten celý,
 tušených světů spoustu veškeru,
 jak nespočetný písek, zlatoskvělý
 v nesmírném velemoři étheru
 i jiných světů myriády k tomu
 co pouhý prášek v kosmu šířím dómu:
 přec bez potěchy vracel jsem se k zemi —
 vždyť v obrovském tom hmoty pantheónu
 jsem darmo hledal, kde tam perutěmi
 můj anděl kývá v toužném hlavy sklonu.
 Ze spousty knih jsem těžké zdvihal skráně
 a raděj pod oblohu živou spěl,
 kde často s milosrdné nebes báně
 útěcha, již jsem v knihách nenašel,
 v podobě luzné sechvěla se ke mně
 po mostě stříbroskvoucím, mléčnou dráhou —
 tu kolena jsem nížil k prachu země
 a srdce pookřálo zraků vláhrou.

Byl štědrý opět večer. Z jizby pusté
 mne vypudil roj temných myšlének
 do spousty sněhu, metelice husté.
 Jí kmitala zář jasných okének
 pod bílých krovů ledovatým svahem
 jak očka dětská, jiskřící se blahem.
 Ples šuměl po vsi — chvíli zazněl náhle
 přeletem saní zvonec, dívčí smích —
 a do hlaholu zvonů zněly táhle
 radostné zvuky rohů pastýřských.

Leč já jsem prchal z radostného ruchu
 bez cíle sněhem ve kraj zatmělý,
 až hlahol zvonů zasínal mi v uchu
 jak andělských jen křídel ševely,
 nesoucích pokoj dobré vůle lidem;
 též má se hrud' tu naplnila klidem.
 Zrak vlhký s tichým pozoroval sněním
 hvězdiček bílých dovádívý rej,
 jenž nesčíslným jemným políbením
 mi rozpálený chladil obličej.
 Sníh padal houšť. Však přál jsem si té chvíle,
 by bez ustání takto padaly
 na hlavu mou ty chladné hvězdky bílé,
 by pozvolna se v rubáš spřádaly
 a pochovaly jemně pod závějí
 hrud' sirou bez potěchy, bez nadějí.

V tom náhle sněhu tanec třepetavý
 lehkého stínu chmuru tajemnou
 objevil zraku; jemný obrys hlavy
 pak zřetelně se mihl přede mnou.

A jasněji se jevil, určitěji,
 až rázem hlavinku jsem poznal — její.
 Těch kadeří jsem poznal světlé vlny,
 milostné tílko, lehkou chůzi víl,
 klobouček slaměný, jenž květů plný
 na stuhách růžových se svezl v tyl,
 tu dívku půvabnou, jak první jitra,
 když ozlatilo rajských palem sbor. — —
 Nesmírným blahem zachvělo se nitro,
 až slzou trysklo vlnění to v zor.

V tu chvíli zapomněl jsem, že to robě
 v mou paní rozkvetlo a zvadlo v hrobě.
 Vše prchlo z paměti a v blahém zdání
 jsem za dívenkou spěl, jak v dávný den,
 kdy poprvé jsem stezkou chvátal za ní
 a dostihnout ji váhal roztoužen.
 Ta stezka tehdaž v olší ranním stínu
 k tichému luhem vlnila se mlýnu.

A vše tak nyní. Vánice ta krutá
 v zelený kolem změnila se luh,
 v němž nesčíslná září očka žlutá
 a sněžných motýlů se hemží ruch,
 jímž pěšina se vine do dálky
 pod lehkou nohou vášné rusálky.
 Však běda! V mihotavém nyní chvění
 podoba něžná bledne, rozplývá se.
 I spěchám blíže — sahám v roztoužení
 po roucha prchavého siné řase —
 tu ke mně obrací se ladná víla —
 ne dívka již — zjev paní vděkuplný;

kol údů ztepilých jí sněžné vlny
 vlající závoj lehce rozestýlá
 a s tváře bledé, jež se ke mně kloní,
 zář očí krásných těšivě se roní.
 I roste, roste ve hvězdné až kraje
 postava vzdušná, hasnouc pojednou,
 jak mlha závoj třepetavě vlaje
 v oblasti širé vlnou průhlednou —
 již jen ty oči v rozplynuté tváři
 od nebes ke mně sklánějí se v zem —
 teď hvězdy dvě tam vysoko jen září
 nad bílé střechy chudým obrysem.

Okénka světlého se chytám rámu
 do sněhu klesnuv před neznámým krovem,
 jenž nade mnou hrá kmitem jasných plamů
 v ledových ostnů věnci křišťálovém.
 Tu poznal jsem, že k cizí kamsi chatě
 jsem polospánkem objat zabloudil
 sněživou nocí — jiný řek' by svatě,
 že choti duch jej tamo přiloudil
 z úmyslů tajných, lásky puzen plamem,
 přioděv těla vzdušného se klamem.

V okénko hledím. Jizba nízká, skrovná
 a přec tak vábná, plná drobné zdo by,
 již ruka pilná schraňuje a rovná, —
 mi připomíná zašlé s chotí doby.
 Nádobí čínské, lože povlak sněžný,
 mech v okně kyprý, na něm Betlém něžný,
 na skříni jablek uzardělých řada —
 vše, jak to mívala choť moje ráda!

Strom vánoční se hvězdičkami kmitá
 a zlatý ořech kývá s každé snítky,
 do stínu jeho milostné dvě dítky
 peřestá vábí hříčka rozmanitá.
 Stařenka šedovlasá scvrklou dlaní
 v krabice sahá tajuplnou skryš,
 a před lesklá jich očka v usmívání
 báječnou Liliputu kouzlí říš
 z nizounkých postav, obydlí a stromů, —
 máť sličná opodál se těší tomu.
 Přec není bez chmury ten obraz jasný:
 postavu paní mladé ovívá
 truchlivou vlnou černý hedváb řasný
 a její hled se nyní zarývá
 nad lože v obraz, obestřený flórem,
 v uvadlých nezabudek vínku sporém,
 rty, řasy paniny se jemně chvějí
 a slza vytryskla teď v líce její.

Jí zajisté též schází bytost milá
 k vánoční besedě — a křeslo páté,
 jež nyní slzíc k stolu přistavila,
 zpomínce jistě zasvěceno svaté.
 I prostřeno má vedle krásné paní
 před židlí tou neviditelný host,
 jenž duchem jistě z nadzemí se sklání
 v tu svatonoční tichou společnost.

Pojednou vstala paní, vztáhla ruku,
 hled zakotvila v okno ztrnulý,
 vzkočily dítky obě v plesném hluku
 a z jizby o překot se hrnuly.

Jásavé „tatínek!“ se v cupot mísí
 a již ti šotci na šíji mně visí.
 Máť sličná za nimi se kloní s práhu. —
 Což činit? Do teploučké vcházím kobý
 a díím, kdo jsem a co té svaté doby
 sem hustou vánicí mou vedlo dráhu.
 I slyším navzájem, že v blízkou ves
 jsem zbloudil k chudé po lékaři vdově.
 K večeri zvou mě. Díky! Zvou mě nově,
 bych zhrdavě jim spaní neodnes',
 a na obrat již ruka švarné ženy
 plášť s ramenou mi snímá posněžený.

Na křeslo u stolu mě nutí prázdné.
 I přisedám — ves odpor na rtu vážne.
 Polévka vonná přede mnou se kouří,
 bych poohřál se po sněhové bouři.
 A musím vyznat, po drahné že době
 lahodná prósa dobré kuchyně
 mne opět jednou podmanila sobě.
 A brzy jak ve vlastní rodině
 jsem seděl v lidiček těch cizích středu
 u kamen praskavých. Jak stříbro ledu,
 jež drobnou perlou ve vlasech mi tálo,
 i srdce mé se zvolna rozehřálo.
 Já o choti, o mrtvém ona muži
 jsme mluvili, v hovoru svěží vínek
 jsme natrhali s keře upomínek
 tak mnohou bělostnou i černou růží.
 I žertů pak jsme rozzvučeli zvonce,
 na rubu šachovnice hráli mlýnek,
 ořechy louskali a konec konce
 punč zakouřil se z útlobokých sklínek.

V má ramena se kloní s obou stran
 hlavinky dítek jak dvě klasů váním.
 Spí stařena. Již čas, bych s děkováním
 opustil vděkuplný tento stan.

K domovu kráčím. Čisto září nyní
 hvězdnatá obloha a řízou sněhu
 na spící krajině se klénot jíní
 v bezčetných jisker jasném blýská žehu.
 Však také v duši mojí hravý jas
 teď rozptyloval těžkou žalů chmuru,
 a když jsem o půlnoční seděl zas
 nad zbožným davem za varhany v kůru,
 tu zasáhl jsem jaře do kláves,
 že chrámem zvučný rozlehl se ples
 a slavně hlásal s pastýřskými zpěvy:
 že hvězda vzešla nad betlémský lán,
 že narodil se, narodil se z děvy,
 z nebeské růže kvítko, Kristus Pán.

A konec víte. Za rok na sanici
 od vísky nedaleké v naši ves
 s rolníček smíchem, sněžnou plískanicí
 jsem štěstí bývalé si domů vez'.

IV.

V tom vojínova berle ranou silnou
dopadla na stůl, pozor budíc všech.
Leč naznačiv tak náladu svou sdílnou,
rek jednonohý dlouho pestrý měch
před sebou rovnal, plnil dýmku líně,
očima koulel v husté brvy stíně,
ssál dýmky vonný dech, ssál volně znova,
než s dýmu mrakem vypustil ta slova:

Hle, jak pan učitel nás pěkně bavil
příhodou zimní, prostým věcí sběhem,
jak na katedře slovo k slovu stavil
a mluvil déle, než tehda bloudil sněhem!
Pa — naše zima! Směšné! Páni drazí,
konejte pochod, jak náš konal pluk,
Tyrolskem k jihu, dolů za Inšpruk,
v italskou stranu přes Alp sněžné vazy —
pak teprv zvíte, co jsou zimní mrazy!

Až laviny se budou kolem řítit
 a ledovce vám cestou rudě svítit,
 až spatříte, jak v ustrnutí sklenném
 umrzlý vodopád se skály visí
 a ledu škraloup naleznete kdysi
 na polévce své v kotli nad plamenem,
 až ruka přimrzne vám k pušky kovu,
 nad kámen komisárek ztuhne v pěsti
 a zpláčete-li touhou po domovu,
 jen hráchy ledu lícem pozachřestí:
 pak teprv nosy vaše fialové
 skutečné zimy zvětří rodný stánek
 a naše mrazy noční tříkrálové
 vám promění se v teplý jara vánek.

Však za to dole na lombardské pláni
 plamenná obloha nad smavý kraj
 jak žhavá klenba safíru se sklání:
 kam pohled sahá, zemský vidíš ráj,
 od stromu k stromu réva věnec vine,
 s oranžů zlatem snoubí hrozny siné.
 Jen jedno vzpomínku naň sladí málo:
 že podívání to mne — nohu stálo.
 Jak vše se přihodilo, povím hned,
 ač s pravdy pouze vděkem, bez ozdoby.

Rád myslí zalétám v ty krásné doby,
 když otec Radecký nás k slávě ved'.
 Maršálek taký nezrodí se zas!
 Když před bitvou tak vstoupil mezi nás
 a laskavě jen začal: „Dítky moje —“
 hned rty se třásly, zrak nám slzou tál,

od pluku k pluku valným mračnem voje
vzdychání, slza šířily se dál,
až naposled se kolem v jednu notu
armáda celá dala do vzlykotu.

Však za to — huj! — když kynem jeho dlaně
armáda naše v plném blesku zbraně
za polnic vřesku, bubnů víření
rozpjala křídla k vítěznému letu:
tu dychtil každý po krvavém střetu
jak po veselém plesu hýření.
Tu mohli šumaři ti vlašť znáti,
jak má se na válečnou basu hráti,
jen jednou vesele jsme břinkli v strunu —
hned Carlo Alberto se skácel s trůnu.

Šestkrátstotisíc čekalo nás Vlachů
v lombardské pláni — málo bylo strachu.
Našinců vojsko spatřilo je rádo
jak hejno lačných vlků jehňat stádo.
Však tři dni plné bitva burácela,
děl hudbou hřímavou se chvěla zem,
po kopách mrtvá padala tam těla
jak ve žní době klasy pod srpem.

V den třetí poklesl též smrtnou kulí
naš plukovník, všem drahý. Na mém klíně
umíral tiše, v libém révy stíně.
Chtěl ještě poslední svou napsat vůli —
přinesli buben, papír, péro vraní —
za inkoust posloužila rudá krev:
tak sepsal závěť třesoucí se dlaní
a naposled rtem bledým pozachvěv,

hasnoucím okem projevil mi přání,
 bych pečoval o kšaftu vykonání.
 K přísaze zdvih' jsem ruku. List pak v botu
 jsem zatím schoval větší pro jistotu.
 Hned na to bitvy vlna v prudkém toku
 k nám přikvapila — všechno couflo v zad —
 jen já jsem po jednoho druhu boku
 příboji nepřátel zlý odpor klad'.

Vůz žebřinový, s klisnou v předu statnou,
 od něhož pán před bitvou prchl v dáli,
 nám v tuto chvíli službu konal platnou.
 V něm s puškami jsme za žebřinou stáli
 a tak se vznítil bojovný náš zápal,
 že záhy řady útočního sboru
 se proměnily v mrtvol děsnou horu,
 po níž se zadní pracně vzhůru drápal.

Nadarmo spousta velkých, malých kulí
 nám kmitala se bzučíc kolem zraků
 jak chroustů roje v létě za soumraku,
 a děla hřměla — stáli jsme jak z žuly.
 Již již nám vítěznou den kynul slávou,
 tu náhle kuň se boje splašil vřavou
 a tryskem — běda! — unášel nás z místa,
 kde vítězství se smála čáka jistá.
 Než zkrotili jsme prokletého koně,
 vůz na zad odnesl nás tisíc sáhů
 a nepřátel roj, volnou spatřiv dráhu,
 v před za námi se valil v prudkém honě.

Náhodou soudruh ke mně shlédl stranou
 a náhle vykřikl: „Chval duše boha!

Mně zdá se, hochu, že ti schází noha!“
 Přihlédnu. — Ďáble! — Nemluvil řeč planou.
 Ta tam je noha! Levá chybí v páru,
 dělovou koulí v letu odňata.
 Já necítil to v boje prudkém žáru —
 teď teprv hlodá bolest prokletá.
 Ďas měj si nohu! Hůř mi srdce bije,
 že v botě na ní testament se kryje.

Tam kdesi zůstal v nepřátelském roji,
 jenž hučí blíž, jak moře ve příboji.
 Přec nohu z něho vyloviti musím —
 s odvážnou myslí podnik slavný zkusím.
 Druh udatný a věrný k mému přání
 na záda silná vzal mne bez váhání
 a takto dýmu mračnem, deštěm střel,
 levicí hrdlo jeho objímaje,
 pravicí ocel z pochvy vynímaje,
 v nejhustší zástup nepřátel jsem vjel.
 Sem tam se v jejich mrak můj palaš hřížil,
 a jako blesk se s jejich zbraní křížil,
 již nohu svoji na zemi jsem shled’
 a pod páždí ji bleskurychle zved’.
 Však tu — ó běda! — druh můj k mrtvol řadu
 pode mnou klesl, objat smrti nocí,
 a já tu s šavlí, přelomenou v pádu,
 na trupu jeho ležím bez pomoci.
 Již odevšad se nad mou holou skrání
 palašů smrtná blýskavice sklání.

Však náhle v poucouflém vrahů roji
 sám — Carlo Alberto přede mnou stojí

se štábem svým. Náš kousek zoufalý
mu dalekohled jevil z povzdálí
i přicválal, by za mou chrabrost skvělou
zpět propustil mě k našim se ctí celou.

Tak o jedné jsem ze slavného boje —
pod páždím nohu — k našim připutoval
špalírem všeho Albertova voje,
jenž přede mnou ves řadou salutoval.

Kšaft odevzdal jsem. Ale noha moje
s vojenskou slávou byla pohrobena
na místě samém hrdinného boje.

Mramoru deskou hrdě ozdobena,
mohyla tamo zlatým písmem věští,
jak uměl Čech tam hrdinně si vésti.

Nechť cizí hrouda nohu mou tam víže!
Však shledám se s ní, páni, jednou svatě,
až přehlížeti bude světa kníže
armádu velkou v dolu Josafatě.

V.

Teď hostinská, v kruh zasedajíc hostí,
pustila uzdu bystré výmluvnosti:

Což, strýčku, schází vám — krom této nohy?!
Hůř' skončil život běh váš soudruh mnohý.

Když zájezdní jsme měli hospodu
na říšské silnici, tu povoz bídňý,
jak snědých cigánů byt nepoklidný,
nám přiklepal se kdysi ku vchodu.
Pod jeho nápravou se kolébala
svítilna vetchá s žerdí strakatou,
nad polámanou obručí se pjala
děravá plachta s hojnou záplatou
a v předu budil váhavými kroky
chraptivý zvonec koník chudoboký.

U našich vrat se ztajil skřipot kol,
však nikdo s vozu nešinul se v dol.

Jen malá ručka okraj plachty zdvihla
 a pod ní, s cetkou v čele bezcennou,
 bělavá dětská hlavinka se mihla
 pod rozedranou čapkou červenou,
 jak pod lupením sprchlých růží planých,
 ve věnci cůpků polorozpoutaných.

Můj posléz' k vozu přistoupil. O, běda!
 Ztrnulým okem hleděla mu vstříc
 ze stínu plachty nehnutá a bledá,
 šediny stříbrem ověččená líc —
 tak leželo tam na peřesté truhle
 v hulánském plášti tělo kmeta ztuhlé.

Až slzou polil nás ten obraz bídy!
 Tvář poznali jsme starce invalidy,
 jenž jedním létem ztrativ za moru
 své syny oba, stáří podporu,
 i manželku svou, příbuzenstvo celé
 až na jediné vnouče nedospělé,
 umělou rukou, zdětinštělý kmet,
 dřevěných loutek urobil si sbor —
 až podiv byl, jak pěkný měly vzhled,
 hýbaly rtoma, otáčely zor —
 a povoz přikoupiv za jmění trosku,
 s hezounkou vnučkou potloukal se světem,
 hrál Fausta s ďábly, Horiu a Glosku,
 k úsměvu starým, k vytržení dětem.

Však nyní Pán, jenž v tomto zemském dule
 s vysosti nebes na nitkách své vůle
 nás loutek chabých řídí životy,
 ukončil rázem jeho trampoty:

kmet ke svým loutkám cestou sklonil šíji
a žití dohrál smutnou komedii.

Starcovo tělo složili jsme v síni
a v jizbu vzali děcko. Leč co nyní?
Z večera u nás tlupa sousedů
se shromáždila v hlučnou besedu
a pronášela za džbánkem své zdání —
co moudrých rad tu bylo na vybrání!
A často spěly hledy přítomných
za kamna v kout — jak věž tam stála věru
zelených kachlů, hladkých, ohromných —,
kde na lavičce podezděné, v šeru,
sukénkou přioděna pestrou, kusou,
hlavinku na klín pochylujíc rusou,
sirota po loutkáři — ubožáček! —
seděla schoulena, jak v bouři ptáček.

Jen můj si mlčky v hostí kruhu jarém
s čepičkou zahrával, jak způsob měl —
tu čepičku jsem ušila mu darem,
když o námluvách k našim docházel:
z modrého sametu vám byla celá,
na vrchu hvězda z perliček se skvěla
a zlatý trapez splýval do předu —
tak chodil mlčky vřavou sousedů,
až náhle čepičku svých prstů zbavil
a způsobem svým drsným klidně pravil:
„Eh, jaké řeči! Pohřeb vezmu na se
a pro vyžle pás můj se neukrátí.
Snad najdou kupce kůň a hamparátí,
pak s nebožtíkem účet vyrovná se.“

A tak se stalo. Přivykalo robě
 Lidušce mojí. Podobna si v líci,
 ta dítko obě, zdravím jen se rdící,
 jak spárené dvě třešně lnula k sobě.
 I zdomácněla u nás sirota,
 za krátko uschly slzy pro dědečka
 a z toulavého při něm života
 jen dvě jí věci nešly ze srdéčka.

Z těch první byla klisna vyzáblá,
 zmořená tahem, stářím ochablá;
 dívenka sirá ubohé to zvíře
 kochala něhou, nepodobnou k víře.
 K ní do stáje se kradla každé chvíle,
 pamlsky různé schovávala pro ni,
 svou „princeznou“ ji nazývala mile —
 snad přezdívka, již loutkář dával koni.
 I byl to pohled zvláštních půvabů,
 když siré děcko, vlezši do žlabu,
 objalo ručkou klisny hlavu sivou
 a pohrávalo s chudou její hřivou,
 ji tisklo, hladilo a celovalo,
 svá tajemství s ní šeptem sdělovalo,
 a když kuň starý okem velkým tmavým
 pod řasou bělavou k ní tiše zřel,
 jak rozuměl by slovům jejím žvavým,
 a lásku láskou němě oplácel.

A vedle koně láskou výstřednou
 v ní kotví loutky, v truhle okované
 na půdě naší zatím uschované.
 Tam přistihli jsme děcko nejednou,

jak za truhlicí sedíc otevřenou
 společnost pestrou z její útroby
 v sukénku stěhovalo rozestřenou,
 jak hýčkalo ty němé podoby
 na loktech svojích, jak si s nimi hrálo.
 jak těšilo se z jejich skvoucích tret,
 k nim rozmlouvalo, jich se vyptávalo,
 pak odpověď jim kladlo v němý ret
 té každé loutky přiměřeným hlasem,
 Kašpárka sopránem a Fausta basem.

Tak prošla zima. V kraj se díval smavý
 hor slavný zástup, bílých čapek prost,
 však s jejich boků přivalil se dravý
 se zlobným hlukem do nížiny host:
 potůček tichý vzkypěl jarní vodou
 a na řeku si zahrál s naší škodou.

Leč za to na dvorek mi plnou dlaní
 rok tento sypal boží požehnání.
 Jak fazolí se z vajec vyklobalo
 kuřátek pestrých na pět ošatek
 a mračnu zlatému se podobalo
 kol matek bílých plémě housátek,
 že pouhá vzpomínka mi radost činí —
 vždyť nejkrasší to pohled hospodyni!

I dětem ples byl z toho nemalý.
 S housátky po lukách se toulaly
 a s písněmi si v kadeř pletly vínek
 z měsíčků žlutých, bílých konvalinek.

V tu dobu chlapík divné postavy
 k nám zavítal. Pod čapkou s dlouhým pérem
 vlas divoký se snoubil s vousů šerem
 a z boty palec dral se zvědavý.
 Byl poběhlý to školák, hanba rodu,
 jenž s tuláky a cigány měl shodu,
 žil jako ptactvo, kvítí v písmě svatém —
 ač polních lilií se neskvěl šatem.
 Když časem v sousedů se octnul davu
 a chmeloviny duch mu vznítíl hlavu,
 tu vesele mu temné oči hrály
 a v líci snědém smál se každý sval,
 tu žití svému hlučné vzdával chvály
 a šťastným sebe filosofem zval.
 Tu v rozedraných pantalonech hledal
 groš poslední a říkal v pustém smíchu,
 že za všechnu by jmění, slávy pýchu
 a všechnu světa učenost jej nedal;
 svět knihou nazýval a lidstvo moli,
 co prý se živí z plísně její blány,
 však liter neznají, jež na ní psány —
 nu, z krátka: řeči, jak je blázen volí.
 Latinská slova vplítal do těch šplechů,
 až čelo pokleslo na vlhký stůl:
 rád býval proto viděn v mokrém cechu
 a bosým filosofem v kraji slul.

Však nedávno mu po zemřelém strýci
 dědictví jakés malé připadlo.
 I přicházel k nám, vážnost čirou v líci,
 by koupil sobě loutek divadlo.
 Můj smál se, svolil. Litkup s hosty pili —
 co žertů, šprýmů tehdáž natopili!

Filosof bosý v koutě za kamny
 hned první hostům dával představení.
 Smích otrásal tu jizbou náramný!
 Co blázen tropil, není k vypravení:
 ty šprýmy divoké a změny hlasu,
 rej pestrých loutek v šumném poplachu —
 nu právě, jakby tuto drobnou chasu
 byl náhle posel' zástup rarachů.

Pak truhlu s loutkami na vozík snesli,
 vyvedli starou klisnu ze stáje —
 nerada kráčela od plných jeslí! —
 a nový loutkář vyjel do kraje.

Po chvílce Lidka sama do vrátek
 vehnala zlaté mračno housátek
 a hlásala, že běží s pláčem, křikem
 silnicí družka její za vozíkem.

Můj hned se vypravil, zlou tuchou jat,
 bláhové děcko nazpět přivolat.
 Již nad silnicí křídlem hnědým, jemným
 vypudil soumrak zlatou záplavu.
 I spatřil na ní za povel' temným
 letící v dáli drobnou postavu.
 A právě tulák s chechtem koně švihl,
 že daleko vůz odnes' jeho cval,
 sirotek s nářkem ručky za ním zdvihl,
 upadl, povstal, plačky běžel dál.

Můj darmo volá. Děcko chvátá dále,
 ač hrkot vozu ve tmě usíná,

klopýtá v běhu, padá neustále,
 a vstává opět, náruč rozpíná,
 za vozem volá, daleko se tmícím:
 „Ach, princezno! Mé loutky! Princezno!“
 žalostným hlasem, srdce zrývajícím:
 „Ach, princezno! Má zlatá princezno!“

Již soumraku ji halí křídlo sivé.
 Jen „princezno!“ zní temně, „princezno!“
 volání táhlé, žalné, úpěnlivé:
 „Ach, princezno, ach, princezno — o — o!“

Můj dal se v běh. Štve zlá ho myšlénka:
 Vod rozpoutaných šumy k němu vanou —
 tam urván most — vůz jistě dal se stranou —
 leč ku předu snad letí dívěnka.
 Teď rázem ztichlo volání to žalné —
 jen vody pod nohou mu šumí valné.

Děs ve zraku, bled jako mrtvý v hrobě
 se posléz' vrátil, svolal chasu k sobě,
 lucerny, bidla vzali ku pomoci
 a vydali se za ním v temno noci.
 A přinesli ji. Ležela v mém klíně,
 stín věčné noci majíc na víčku,
 a v čele věnec žlutých měsíčků,
 ježž uvila si před tím na lučině.
 Však smrti okamžik jí blahočinně
 zanechal úsměv sladký na líčku:
 Snad myslila, když v hloubnou vodu divou
 vnořila prsty, že se probírá
 milého koně plavou chudou hřívou;
 snad viděla, když vod ji semkla tůně,

jak známá truhlice se otvírá
a loutek dav se schází v jejím lůně.

Však nebožtík můj často s těchto chvil
zasléchal v noci, sen když míjel řasy,
hlas děcka volající, táhlý kvil,
jak tehdy v srdce hluboko se ryl,
a já, když někdy pozdějšími časy
filosof s loutkami k nám zabloudil,
těch loutek vrtění a třepotu
a šibřinkám jsem nemohla se smáti;
neb vždy jsem v duchu malou sirotu
v nevinnou náruč viděla je bráti.

I teď ji vidím, úsměv na líčku,
v kadeři věnec žlutých měsíčků
a řku: Můj bože, kolik divných bájí
i v malém dětském srdéčku se tají.

VI.

Pojezdný kadeř v purpurové skrání
si zlatou, podezřelou opravil
a nad mohutnou břicha svého bání
k tichému mlýnku palce sestavil,
mžouraje smavým okem v řase bílé,
rty potom otevřel — Leč této chvíle
ctihodná krčmy paní s lepou dceří
od stolu prchla za ochranu dveří,
a pojezdný, tam vztáhnuv ruce obě,
v žertovné káral uprchlice zlobě:

Ženštiny zbrklé! Dávají se v let,
jak hýkadlo by sedělo jim v týle,
a já chtěl historku jen vyprávět
tak nevinnou, jak poupě růže bílé.

Či nevinnou tak historie není
prvního dívčích ústek políbení?

Jest ovšem dávno tomu. Byl jsem švarný
let sedmnácti mladík lepotvárný.

Tu jednou otec — pojezdným byl taky —
s vážnými ke mně zahovořil zraky:
Můj synu, rosteš jako bujný chmel;
již věru čas, by úponky tvé zpupné
postříhal kolkol umný pěstitel
a meze vykázal jim nepřestupné,
bys těsně uvázán na kázně kůl
k zdárnému cíli snaživě se pnul.
A proto v zámku po včerejším honě
jsem zmohl mocí přímluvného slova,
že lipovský tě vrchní blahosklonně
do praxe přijme. Nuže, do Lipova!

I jel jsem zvolna na pryčce tam panské,
přímluvné v kapse psaní velikanské,
z nankýnu máje krásné pantalonky,
s knoflíky zářivými siný frak
a kolem čela rusý, libovonný
kadeří pálených se vlnil mrak.

Pan vrchní — tehdá byl to kníže pravý —
mne přijal vlídným ukloněním hlavy
a důstojně se za obšírný stůl
v lenošky spustiv hedbáv zlatotkaný,
bych usadil se v křeslo s druhé strany,
mně blahosklonně rukou pokynul.

Však zdálo se, že mdloby jakés tíže
mu pohyby a sdílný jazyk víže.

Mnul sobě čelo, uzardělé temně,
a mnohokrát mu prudké kývnutí
malátné hlavy, náhlé zívnutí
řeč přetrhlo, již takto bručel ke mně:

O, hospodářství, drahý muži mladý,
má mnohé vzácné, utěšené vnady.
Však třeba při něm pilné činnosti —
horlivé — nikdy neumdléva — jící —
a především se spolků, pitek stříci,
jež hubí pružnost, vodí k lenosti —
poslední v lože — první k práci denní —
spát maličko — —

Tu zvolna hlavu nížil
a k podpoře jí na stůl ruce skřížil,
jak by se nořil v němé přemýšlení.

Ba v myšlení byl zabrán přehlubokém.
Já marně čekal, hledě teskným okem,
kdy pozdvihne svou hlavu z dumy clon,
až poučil mne harašivý ton,
jak pila, kmenem vesele kdy bzučí,
že sen ho pojal pevně do náručí.

Což nyní počnu? Marné zakašlání
a jinak vzbuditi jej, úcta brání.

Tak dlouhý čas tu sedím v rozpaku,
mačkaje bílé rukavičky sňaté
a na spícího zřím, na květy zlaté,
jež za ním na hedbávném povlaku

lenošky modré ozdobně se vinou,
na bílé trapečky, jež kol ní kynou.

Tu dveřmi za lenoškou znenáhla
zvědavá hlavinka se protáhla
a párek očí, smavě blýskající
pod temnou řasou lehce vypjatou
v dívčiny něžné filigránském líci,
těkavě bloudil tichou komnatou.

Dál, dál se klonila tvář zvědavá,
až posléz, plna mladistvého kouzla,
lehounkým krokem do komnaty vklouzla
v obleku zdobném útlá postava.
Jak na zjev, o němž bdícímu se sní,
jsem na ni hleděl, ana přichvěla se
k lenošce modré, shýbla líčko k ní
a s úžasem je směšným zdvihla zase,
jak něžný prst pak majíc na rtíku
na špičky tělo lehce povypjala
v růžových trepkách, zlatých špalíků,
a ke mně srnky půvabem se brala.

Bych odpustil, mne poprosila tiše.
Že otec kvasil po včerejším honu,
dnes na oběd též mnohé požil číše.
Tak šeptala mi v jemném hlavy sklonu
s laškovné tváře odhrnujíc v zad
volného vlasu kaštanovou clonu.
Pak vedle mne — jak hostitelka snad
chtíc otce nahraditi po dřímotu —
si přistavila křeslo bez šramotu.
I byla-tě to malá koketa,

jež tvářila se, jakby nohou celou
 již byla vyhoupla se do světa
 a dámou byla na vše vychytřelou,
 ač sotva patnáct jsem jí hádal jar.
 Však má též mysl snažila se všecka,
 bych kavalíra přijal celý tvar.
 Tak nevinné dvě duše, polou děcka,
 jak pastýřský pár malý na obrázku
 jsme dvorně bavili se na vzájem
 slov lichotných a vtipů turnajem.

Tak šeptali jsme spolu mnohou zkazku —
 až div, jak náhle jsme se spřátelili! —
 tak smíchem tajeným jsme ševelili
 a v přítlumené mele rozpustilé
 jsme tiše hráli, jak dvě myšky čilé.
 Dívčina roztomilá k posledu
 přinesla šachy v naši besedu.
 Byl pravý div to řezbářského díla:
 Figurky nesla ze slonové kosti
 vonného dříví plocha černobílá
 a práce figur plna umělosti.
 Tak loudivě a svůdně ke hře zval,
 jak vábí k tanci vyzdobený sál.
 Však ruka má vždy bez rozmyslu hmátla
 v těch figur dav, já pramálo jsem dbal,
 že královnu mi bujný koník vzal —
 vždyť jiná královna mi hlavu mátla.

Můj zrak se toulá po hlavince její,
 postavě něžné, vábném obličejí.
 Obzírám kadeř, v jejíž hnědé vlně
 nad skrání měkké ustlala si lůže

skropena rosou plná bílá ruže —
 jak tento květ jí sluší čarupně!
 Zřím ouška lem, jenž rdí se pod kadeří
 jak skromná jahoda pod větve šeří.
 Zřím s povzdechem na bílou, pružnou šíji,
 na čela nezkalený slunný běl,
 na oči třpyt, jež z pola řasy kryjí,
 na rtů a líce červánkový pel,
 jenž do žertu mne nepřestává zvátí
 svým jarým úsměvem. Však já jsem ztich'
 a jí též na rtu zanik' šepot, smích
 a nevím, jak jsme přestali pak hrátí.

O, bože můj, když srdce mladé schvátí
 sladkého pudu první zaplání,
 jak v různé mlze svět se oku trátí
 a krev se perlí vínem do skrání,
 jak čarovná to hudba v uchu zvoní
 a z oka slza rozkoše se roní!

Co vyváží tu číši blaha plnou,
 když poprvé se ke rtu skloní ret
 a duše v duši splývá snažnou vlnou!
 Ten se rtů dívčích utržený květ
 s líbezným pelem čisté poesie,
 v němž rosa jitra lidského se třpytí,
 je králem všeho pozemského kvítí
 a krásnější též nebe sotva kryje.

Nuž, přestali jsme hrátí. Ruka moje
 jí na šíji se octla, nevím jak,
 a náhle úchvat milostného znoje
 mi tělem zachvěl, mlhou zastřel zrak

a ret můj hořel v příštím okamžiku
na jejím drobném, chvějícím se rtíku.

Než v této blahé zapomnění noci
nás šramot probudil. A ve hrůze
do hněvných lící procitlému otci
jsem tupě zřel, jak ve tvář Meduse.

Dívčina prchla. Na můj kleslý znak
však hrom svůj vychrlil ten hněvu mrak.

Taková praxe — zvolal vrchní v zlobě —
by nešla k duhu mně ni mojí dceři.
Zpět domů putujte a v prvním keři
hned metlu notnou uřízněte sobě!

Tak žalostivé na konec má znění
ta historka o prvním políbení.
Přec v paměti ji budím mnohokrát;
vždyť jara člověk vzpomene si rád,
když po strništi hvízdne chladné vání
a listy žluté s větví padat počnou —
Však zbytečného nechme rozjímání
a vy tam, šumaři, zahrajte skočnou!

VII.

Ach, pane, — šumař zasmušilý děl —
mně ze strun, žalnou rozladěných sudbou,
duch veselosti na vždy uletěl.

Byl čas, kdy jarou zvonívaly hudbou,
kdy smutek duši mé byl řídký host.
Ač otce svého nepoznal jsem jméno,
ač sirotek, vesnici za břemeno,
jak planý chmel jsem nevázaně rost';
ač osud uplétal již dětské skrání
ostnatý věnec zloby, pohrdání
a jediný mne těšil vlídný zjev —
staříčkový učitel, jenž ze soustrasti
naučil hocha pérem, smyčcem vlásti;
ač v době jinošské, kdy mladá krev
za břehy kázně vykypěla žhavě,
ničemou mladým zval mne pohrdavě
vesnických mravokárců svatý hněv:

přec veselou jen znaly housle moje
 a bez závesti jasný stíhal zor
 vířící plesně pod věncovím chvoje
 děv, hochů vyfintěných šumný sbor,
 ať s hůry na houslistu v koutku zřeli —
 já byl jsem sobě víc než dav ten celý.

Tu jednou ve sboru těch dívčích lící
 sokyně nové zjevila se tvář,
 nad všechny zdobou, půvabem se skvící
 jak v roji hvězd jitřenky libá zář.
 Zrak blankytný se v temné řasy kmitě
 k dukátům ňader klopil rozpačitě,
 ruměnce dech se po líčku jí střel,
 jak na ovoci sladkém různý pel.
 Tak stála v dívek závistivých davě,
 poprvé tance ždajíc ostýchavě.
 Však brzy sotva tanečníkům stačí —
 vždyť nevěsta to vísky nejbohatší.
 Tu nejprve jsem ve svém životě
 těm hochům záviděl, když ručku malou
 objali směle dlaní neurvalou
 a kroužili s ní v bujném výskotě,
 a poprvé jsem k houslím hlavu zpupnou
 hluboko sklonil ve své nicotě
 před něžnou vnaďou, pro mne nepřístupnou.

Však splnil se můj nejsmělejší sen:
 když hledával ji zrak můj v plesném reji,
 tu nalezal, že také pohled její
 zalétá ke mně, touhou naplněn.

A netušil ten dav, že naše duše
 přes hlavy jejich v tajné blaha tuše
 neviditelné vinou úponky:
 úsměvy, hledy, čela příklonky,
 že jak dva družné kmeny v lesa hloubi
 vždy houšť a houšť se lásky poutem snoubí; —
 až jednou hudec, skřipky hodiv stranou,
 uchvátil v náruč dívku milovanou
 a všechna sudby pouta odhodil,
 s ní kolem zavířil, všem na odiv;
 tu všemu světu zjevila se jasně,
 planoucím písmem psána divukrásně
 pod její řasou, na rtu, na tváři,
 k bídnému tajná láska šumaři.

Pak poznali jsme lásky smutné trýzeň:
 rodičů hněvy, soků nástrahy,
 útrapy stálé, řídkou blaha přízeň,
 shledání tajná, vroucí přísahy
 a blíž' a blíže chvíle hrozná spěla,
 kdy Anna s jiným zasnoubit se měla.

V tu dobu roznesl se krajem hlas,
 že chystají se mnozí k družné pouti
 v dalekou Rus, až kamsi pod Kavkaz,
 kde půdou panenskou jen třeba hnouti,
 by proměnil se divopustý kraj
 v sad jeden čarokrásný, zemský ráj.
 Tam v slovanské prý zemi, mezi braty,
 můž' vykvést jim nový domov zlatý.

Když zvěsti ty v můj sluch se dostaly,
 úmysl čelem kmit' se zoufalý.

A stal se skutkem. V jeden večer tmavý
 jsem chvěl se na poli u božích muk,
 zrak upíral jsem ve tmu nedočkávy
 a vnímal úzkostlivě každý zvuk.
 Až stín se přichvěl — klesl v náruč moji —
 v mou ruku sklouzla teplá ručka malá
 a drahá hlavinka v slz horkém zdroji
 na prsou mojih hořce pozaštkala.
 Ač pudila ji v dálku láska ke mně,
 přec loučení jí probodalo hrud'
 od otce, matky, milé rodné země,
 bez křížku v čelo, slůvka: Zdráva buď!
 Pak slíbal jsem té žalné rosy vděk
 jí s růže líčka, rtíků poupátek
 a šli jsme, těsně přivínuti k sobě.
 A znenáhla nám nebe nad hlavou
 zaplálo v plné hvězdiček svých zdobě;
 jich drobné oči září kmitavou
 nás vyhostěnce těšiti se zdály:
 že s naší láskou zůstanou nám v dáli.

Klopotný dech teď zavanul nám v sluch.
 Hle! třetí na cestu nám přibyl druh:
 přítulný Lesoň, věren milé paní,
 v dalekou cizinu se plížil za ní.

Neždejte, páni, bych vám vyprávěl,
 co na cestě té daleké jsem zřel!
 Jak ve snu střídaly se, splývaly
 obrazy kolem divné pestrou změnou;
 leč k duši mé jen bledou hrály pěnou
 těch různobarvých zjevů přívally.

Ba, právě jako ze sna stíhal jsem
tu davy hor, jež zlatě sluncem plály
a modrým stínem tratily se v dáli,
tam koní dlouhohřívých valný sněm
na stepi pusté, s nebem splývající,
tam opět ptactvo, nad vln safírem
bílými křídly zvolna kývající;
jak ze sna zasléchal jsem hlahol měst,
zpěv šumný moře, lodě hlasný ruch:
bylť zrak můj otrokem dvou jasných hvězd
a na rtu krásném ukován můj sluch.

Pak objevil nám Kavkaz mlhy krovem
kamennou hrud', zeleně huňatou;
v zátoky krásné klíně azurovém
náručí hor nás objal rozpjatou.
Krajané moji pod horami v blízkou
na skromné říčce, v lesa okraji
se rozložili v tábor — příští vísku.

Však já jsem od nich oddělil svůj krok;
v kozácké vsi za cenu koupiv malou
dvcukolou káru, klisnu sestaralou,
jsem s Annou vystupoval v hory bok.
Pryč od lidí! V jich pohrdavém hledu
i zde jsem četl zašlou svoji bědu.

Když hory vysoké jsme přešli vaz
a kraj pak liduprázdný, krásy divé,
hlubokým slavným tichem objal nás,
když panenských jen lesů stromy snivé
nás vítaly svých temen ševely —
tu rozkoší se rty mé zachvěly.

I byla slavná, úchvatná to pouť!
 Před námi spousta vrchů mnohohlavá,
 les všechno dřímavý a zeleň smavá,
 co žasnoucí můž' pohled obepnout.
 A když se noříš v lesa toho hloubi,
 tu zdá se ti, že tajemný kýs div
 ty stromy žhavým lásky dechem snoubí.
 Kmen každý v roztoužení, jakby živ,
 ke kmenu tulí se a vzpíná, sklání
 v zelených větví vroucím objímání.
 Tak peň se ku pni vášnivě tam tiskne
 v lupenů hustém, stinném oblaku,
 jen časem lístek osamělý blýskne
 jak zlatý peníz v tomto soumraku.
 A jak by milostné těch stromů plesy
 věncovím vhodně ozdobiti chtěl,
 úponky malebné jim v čela věsí
 had révy divoké a planý chmel.

Pak prořídlymi lesa vrcholy
 s povzdechem rozkoše tvůj hled se níží
 pojednou v tiché vábné údolí,
 kde traviny zelený samet svíží
 povléká stráň, kde stromů skupení,
 řetězy spjata rostlin povíjivých,
 malebně mísí různé lupení;
 kvetoucí keře, různých barev živých,
 rozvívajíce dech svůj ambrový
 zde břehy tvoří, jinde ostrovy
 té zelené trav libodechých tůně —
 vše krása jediná, opojná vůně.
 A ves ten půvab krásný jarní sen
 tu zdá se dřímat od stvoření svého

nižádným krokem lidským nerušen;
 jen časem laňka z houští dřímavého
 vychází v luhu kvetoucího klín
 lehounkým krokem, šíji táhlou níží
 a ve zrcadle jasné vody shlíží
 lahodným okem ztepilý svůj stín.

Teď stoupá chodec slunnou strání žhavou,
 oděnou chrastím nízkým, řídkou travou.
 Píď každá divným životem tu žije.
 Hemžení, šustot budí každý krok:
 zde bleskorychle prchající zmije
 jak stuha pestrá písčinou se víje;
 tu mračno kobylek se dává v skok;
 tam ještěrka co smaragdový blesk
 se po kamení míhá na útěku;
 s lupenu pádem onde v divném vděku
 vzácného brouka září zlatolesk.
 Jen želva mrtvý napodobí klid:
 své nohy vtáhši, přikrčujíc hlavu,
 divákům všetečným až po únavu
 jen oblý, hrubý nastavuje štít.
 Vše v barev čarovných tam plane pychu:
 květ lepotvárný nad vysokým stvolem
 i motýl, jenž mu klesá do kalichu,
 i moucha veliká, jež bzučí kolem;
 ba i ten pavouk velký, břichatý,
 oděný v samet pestrý, huňatý,
 jenž na ni spřádá lehké bílé nitě
 pod větví svislou, v přeměle síť.

Posléze dospěli jsme úvalu,
 kde stála pustá víska horalů,

již kladše Rusům dlouho marné vzdory,
 s cizinou rodné zaměnili hory.
 Teď byla spoustou kamení ta ves
 a nad ní časem kmenů mladých davy,
 křoviny ostnaté, vysoké trávy,
 kapradí nádherné a bujný vřes
 v divokou srostly neprostupnou směs.
 Jen sekyrou jsem našel cestu do ní
 a ze zřícenin pracně upravil
 útulek nám, chlév zmořenému koni.
 Pak hranici jsem z klestí sestavil
 a s ubitou na cestě drobnou zvěří
 chléb černavý nám sloužil za večeři.

Noc první v tomto neútěšném stánku
 nám prošla bez poklidu, beze spánku.

Kol kolem po horách, tu blíž tu dál
 ston šakalů a vlků hrozný, táhlý
 se v ustavičné zlobě ozýval,
 tu jednotlivé vytí, sbor pak náhlý;
 a časem, jak by těsný vilo kruh
 kol naší skryše hladové to plémě,
 nám blizounko jich vytí znělo v sluch —
 pak Anna s hrůzou tulila se ke mně.

Však druhý den, kdy v nové opět kráse
 dol rozkošný se zaskvěl kolem nás
 v zeleném stromoví a květné řase
 a kosů se stráně jen zvučel hlas,
 jsme s chutí jarou do díla se dali,
 potřebné sháněli, kraj ohlédali.

A když jsme seděli pak s večera
 pod lipou kvetoucí a v posled kolem
 hor slavný zástup, vrchol za vrcholem
 oděla divná barev nádhera,
 když halily své velkolepé tvary
 v brunátné, zlaté, fialové páry
 a sám ten Ošten, sněžný jejich král,
 v pozadí hávem purpurovým vzplál,
 tu v obdiv zanícení těmi zjevy
 jsme vyznali si, že ten pustý kraj
 je s láskou naší přece jenom ráj,
 a já jsem zulíbal ret svojí Evy.

Pak záhy novému jsem přivyk' žití.
 Chýš upravil jsem, za ní dvorek čistý,
 tam na tyč fazole se počly víti
 a tabák rozkláněl své širé listy.
 Za vískou pustou zdivočilý sad
 schyloval větve pod ovoce tíží
 do houští révy, již byl obepjat,
 a studánka v něm prýštila se svíží.
 Hvozď okolní zvěř hojnou pro nás měl
 a ve pních kotlavých med lesních včel.

Tak moh' jsem žítí šťastně, spokojeně;
 však jedno kalilo mé duše jas:
 že družce mojí v ponenáhlé změně
 stín temný klad' se do čela i řas.
 Ni kraje půvaby, ni láska moje
 nemohly zahnatí těch stínů roje,
 to stále vzpomínání strastiplodné
 zašlého života a země rodné,

a trapné výčitky zub hlodavý,
že rodiče své v hoři zůstavila,
že na věky snad již se připravila
o matky, otce pohled laskavý.

Napsala otci list. Co úpěnlivých
tam proseb vložila, do řádků těch,
skropených slzou, splynulých a křivých!
Jak čekala ve mnohých na to dnech
na kozáka, jež vodila sem cesta,
když nosil psaní z přímořského města.
A přinesl jí odvět. Však, o běda!
List upustila k zemi, na smrt bleďa:
hněvivý otec neznal dcery více
a navždy odřekl se poběhlice!

Z té doby vůčihledě bledla, chřadla,
až ruka má ji chorou v lože kladla.
A jednou nad hasnoucí jsem se shýbal.
Byl den to hrozný. Mračen temných pluk
do úvalu se těžce přikolíbal
a vzbudil bouře neslýchaný hluk.
Jak rozbíti by chtěla hromu mlatem
velebný horstva prestol kamenný,
tak burácela v kraji, děsně vzňatém
sterými žhoucích blesků plameny.
A když řev bouře mlčel na chvíli,
tu slyšel jsem, jak rtové družky mojí
za odpuštění k bohu kvílili,
jak vzlykali, než smrt ji ve hrob sklátí,
že v náruč nepojme ji otec, máti.

Oslepná blesků nesčíslných zář
 mi jevila jen sesinalou tvář
 s bolestným okem, vytřeštěným divě —
 Děši v okno bil — pes kňučel žalostivě.

Však bouře minula. Jas plnil chatu,
 kraj znovu skvěl se v libém slunka zlatu.

Tu koně klus, krok lidské nohy chvatný
 před chatou zavzněl. Hle! teď do dveří
 vstupuje snědolicí kozák statný.
 Z mohutných vousů, hustých kadeří,
 z huňaté burky, hnědé, pocuchané
 perlami vláha zašlé bouře kane.

List promoklý nám z torby podává.
 Nemocná zdvihá skrání, vztahuje ruku,
 však má jej otvírá dlaň třesavá,
 zrak přelétá jej v bouřném srdce tluku,
 a čtu již nahlas prostičké to psaní,
 jež slova neváží a neměří,
 tak nezdobné, přec vůni božskou schrání ---
 tu sladkou čistou doušku mateří.
 I čtu, že všechno matka prominula,
 též otcův tuhý odpor pošinula,
 ať přijde, přijde zlatá Anička,
 by v náručí ji opět přivinula
 a zlíbala ji s plesem na líčka,
 že vstříc jí letí touhy perutěmi.
 Co trpěla as v divné cizí zemi!

Zrak nemocné se plní svitem, vláhou.
 Vztahuje ruku zas — list kladu do ní
 a dcera líbá každou řádku drahou,
 čte, líbá znovu, slzy v písmo roní,
 je na hrud' tiskne v blahém úsměvu
 a pod ním cítí divnou úlevu.

Pak přála si, bych vynesl ji ven
 pod jasné nebe. Ustlal jsem jí v trávě
 na plášti svém. Kraj ve sváteční slávě
 kol usmíval se bouří osvěžen.
 Pod každým listem kvetoucího křoví,
 na každém stéblu husté traviny
 se houpal klénat vláhy dýmantový —
 vše v slzách blaha, úsměv jediný.
 Hor zástup zelená se, modrá v šíru,
 z nich pára vlá, jak mirrhy vonný dým,
 a nad nimi znak nebeského smíru
 obloukem září pestrým, velebným —
 v ten obraz její tichý zrak se hřížil,
 než anděl smrti na věky jej sklížil.

Já opustil však chatu, krásný dol
 a všechno, co jsem pro ni tamo stvořil, —
 nač pro sebe bych potu krůpěj nořil?
 Co mně ta záře, krása, vůně kol,
 když jenom pro ni všemu jsem se těšil
 a vše se táže: Zda's jí nepohřešil?

Však nyní pohání mne touha zpět
 tam na hrob její ještě pohledět.

V něm netkví pyšná deska mramoru,
však za to cypřiš chví se zádumčivá
a zelených jak třáseň praporů
jí břechtan s vršku skloněného splývá
a pod ní do kraje mé družky stín
tkaninou zdobnou bujných kapradin
dvou modrých květů kalichy se dívá.

VIII.

A na to mlynář:

Bolestnou vás ranou
zasáhl osud zlý. Však, příteli,
jak jícen hrobový nad vaší Annou,
i vaše hrud' se časem začelí,
Jak na tom rově zelenými vínky
nad hrobním kvítím břechtan povívá,
i v duše vaší smutné upomínky
nadějí nových zeleň zakývá.

Hle, tak jste všichni v naši besedu
květ zapletli, ten světlý, onen černý;
než kde nám vězí lesník pronevěrný,
by zavinul v ten věnec k posledu
peřestý kvítek šumavého boru?
Aj hleďme! šibal tamo v besídce
s Lidunkou krásnou dal se do hovoru
a mní, že skryt je naší vyhlídce.
Jak líc jí rozpaluje žhavým okem!
Oč, hubinku že v posled uloví,

oč, že nám nebude již příštím rokem
nalévat dívka nektar chmelový.

Nuž, zbývám já a snad vám bude vděk,
že besedu můj končí přípitek :

Nechť kraj náš rodný stále štěstím dýše,
nechť usmívá se květů zdobou svíží,
nechť plných klasů zlatem šustí v pýše
a větve shýbá pod ovoce tíží!

Ať hrozen z kadeřavé révy kštic
jak safír náušnic mu visí dále,
ať jeho jablko i dítek líce
ruměncem syžím zardívá se stále!

Ať jeho chmel kol tyčí převysokých,
jak půvab jeho dívek útlobokých
kol statných jinochů, se družně vine
a z plných číší k veselosti kyne!

Nechť jeho skalám rovna mužů čela,
v nich myšlenka, jak skal těch jedle smělá,
nechť z jeho ňader stříbra poklad ryzí
a paní jeho něha nevymizí!

Ať z jeho brázdy stále k nebi tryská
skřivánčí jásot, slavík jeho pje,
ať lidu jeho zpěv dál teskní, výská
a básníka mu píseň prsa hřeje!

Nechť jako hvězd na nebes jeho báni,
 jak jiskřiček po jeho sněžné pláni,
 bez počtu po něm krásných vznětů kyne,
 však duchů noc i mráz ho navždy mine!

Nechť uhájí se před nepřátel zlostí
 svých synů láskou, ramenem a krví!
 Nechť duchů našich plod, prach našich kostí
 jej vnukům našim k žatvě zlaté mrví!

Tak, rodný kraji náš, buď zdrav nám stále!
 K pyšnému květu rozvíjej se dále!
 Shrň v sebe vděky, půvaby všech zemí
 a jako hvězda skvěj se nade všemi!

Buď hrdým klénodem na klínu země,
 buď růží čarokrásnou v její kštici,
 staň korunou se slávy v její témě
 a perlou nadšení na jejím líci!

JITŘNI PÍSNĚ.

Tento cyklus vyšel poprvé roku 1887, v třetím vydání
roku 1895.

S. Č.

ADOLFU HEYDUKOVI.

V jitřním šeru.

Ještě noci plášt se černá shůry,
jeho třásní země pokryta,
ale na východě řídnou chmůry
a svit krásné hvězdy prokmitá.
Jako jarní anemona rosná
na blankytném vzchází záhoně —
Zdráva buď, ty hvězdo těchonosná,
sličná hlasatelko Jasoně!

Dlcuhá byla noc, hvězd málo měla,
můra na hrud' ulehala všem;
dosud chmurné snění tíží čela
valných davů, mutné ticho zem'.
Však již tu tam zvedají se hlavy,
skráně cítí svěží jarní dech,
oko vítá jitřenku, již zdraví
pěvci háje v prvních povzletech.

I v mé útrobě se píseň budí,
staré ptáče, tiká v moji plec,
ale pochybnost mé čelo trdčí,
mám-li otevřítí ňader klec.

Píseň moje pívá z jiných zřidel,
jinak dosud nápěv její zněl
a čas k tomu vzal jí pružnost křídel,
hlasu mladistvého svěží pel.

Nebude se třpytit v perlách rosy,
nebude mít v zobci jarní květ,
ševelit jak zefír na rákosí,
o kráse a slastech lásky pět.
Bude asi drsnozvuká, divá,
temným šumem větru zavane
nebo skřípne, jako čepel rzivá,
když ji tasíš z pochvy zedrané.

V nadrech zůstaň, písni! Marná slova:
Dobývá se z prsou v ranní svět.
Nevábí ji haluz vavřínová,
ani denních pochval hluchý květ —
vyletá jen, že jí dusno v nitru,
vyletá, že musí, musí ven
po svém zapěti též pozdrav jitru,
spící budit, hlásat blízký den.

Kouzelná číše.

V čele vrásky, šije dolů,
oči jako v těžkých m'hách,
sestárli jsme všichni spolu,
babí léto po Čechách.
Žluté listí smutně padá
v šedé vlasy, pustá lada,
nuda u našeho stolu,
ochablost nám hlídá práh.

Hypochondry samé zřítí,
omrzelé k zoufání,
všude na rtech, sytých žití,
mrazí trpké usmání,
stesky jenom trudíme se,
žalobami nudíme se,
každý mentorem chce býti,
samé slyšet kázání.

Dost již, bratři! Hle, tam září
pohár blahodějných šťav,
které dobrá víla sváří
z divných, čaromocných trav;

dosud kouzlo dávné žije,
 jímž se přímí svislé šije,
 jímž se trudná mdloba stáří
 plaší z ňader, snímá s hlav.

Číš tam plná vláhy skvoucí
 z kouzelného koření:
 z dobré vůle, lásky vroucí,
 odvahy a nadšení —
 Hle, jak svůdnou perlou hraje,
 rosa zázračného kraje,
 z nížto mladost nehynoucí
 do srdcí se pramení.

Jenom chtít a ruka schvátí
 vzácnou číši, zrobí div:
 Mládí do duší se vrátí,
 zjaří každý sval a čiv,
 místo žalob, stesků marných
 chopíme se prací zdarných,
 jarní větřík bude hrát
 v plném květu českých niv.

Nadšení.

Svaté ty nadšení,
nebeský plameni,
šlehní nám do srdcí,
otčinou vzplaň!
Bez tebe nevzniká
myšlénka veliká,
v tobě jen kuje se
vítězná zbraň.

Sloupem tys ohnivým,
oblakem zářivým,
vedoucím národy
v slíbenou zem;
bez tebe pustinou
širý svět jedinou,
lidstvo se potácí
bez cíle v něm.

Báječné poklady,
žulové ohrady,
nesččetných zástupů
válečný třesk,

odvaha, vtip a lest —
bez ceny všechno jest,
neplá-li na skráních
svatý tvůj blesk.

Tebou jen do světa
zasvitla osvěta,
prapory tyranství
strhány v cár;
národů mrákotu
rozjasnil k životu,
rozpadlé sjednotil
božský tvuj žár.

Kdysi též k Vltavě
v krvavé záplavě
z kostnické hranice
plápol tvůj vlet',
v tábory dědiny,
oráče v hrdiny
proměnil, cepem jich
pokořil svět.

Svaté ty nadšení,
nebeský plameni,
opět nám prošlehni
malátnou hruď,
na místo těkavých
bludiček, mrkavých,
vudcem nám ohnivým
ku slávě buď!

Dosti nás.

Jsmě slabí, malí — Dosti těchto řečí!
Jen, kdo tak zoufá, sláb a malý jest.
Oč byla Hellas, byla Róma větší,
než skrání nesmrtnou se dotkla hvězd?

Jak směšné byly našich předků cepy,
když celý svět se zdvihl proti nim,
a hle! svět celý zdrtil vůdce slepý
a Táboru se klonil věčný Řím.

Jen v srdce zápal, chrabrost bohatýrů
a budem vojsko netušených sil!
Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru,
a malým ten, kdo zná jen malý cíl.

Nevěřme nikomu.

Nevěřme nikomu na světě širém,
nemáme jednoho přítele tam,
starý boj za každým skrývá se mírem,
soucit a přízeň jsou šalebný klam;
nevěřme radě ni chvále ni haně,
nevěřme pocelu, stisknutí dlaně,
nevěřme ničemu — všechno je mam.

Všude nám hrozí zášť lítého vraha,
dlýku on skrývá i pod vábný kroj,
zhubit nás věčná mu, jediná snaha,
proti nám svata mu všeliká zbroj:
plápolem válečným, osvěty třpytem,
v násilí zjevném i v úskoku skrytém
bez klidu vede ten odvěký boj.

Nevěřte! Baltu k nám peřeje hučí,
nevěřte! z jihu zní Adrie hlas,
nevěřte! minulé věky nás učí,
stále též varuje přítomný čas —
Na bratří zklamaných ohromném rovu
každým dnem úskočně klamání znovu
či chcete, bláhoví, věřiti zas?

Jde-li kdo s pozdravem k našemu domu,
 zve-li nás úsměvně pod vlastní krov,
 nevěřme pozdravu, úsměvu tomu,
 nevěřme nástraze lahodných slov,
 nevěřme slibům ni přísahám svatým,
 slavně necht' hlaholí nad stolcem zlatým,
 ruce necht' královské píší je v kov.

Věřme jen sobě, své práci a píli,
 věřme jen svatému nadšení v nás,
 věřme jen vítězství slovanské síly,
 která si podepře krajní tu hráz,
 věřme, že národ náš, veliká Sláva
 s korouhví lidskosti za štítem práva
 dobude korunu velebných krás!

Dva zvony.

Dva zvony visí pod Petřínem,
dva věrní druzi mnohý čas,
nad marianským vzletá týnem
tři staletí jich velký hlas,
jej opětují stráně kolem,
on mocně duní širým dolem
a plní Prahu zpěvem svým;
však nasloucháš-li bystrým sluchem,
zvuk proznívá těch zvonů ruchem:
Hus, Hus, Jeroným!

Mnich bosák obraz matky boží
kdys před vítězným vojskem nes',
a svaté panně za podnoží
vzdor lidu kacířského kles',
na popravišti strašným soudem
krev odbojníků tekla proudem
a znovu v Čechách vládl Řím;
meč břitký s ohněm vyplel sémě,
jež zasíli v prst naší země
Jan Hus, Jeroným.

A řád, jenž zažeh' svaté hněvy,
 zde vyvolil si byt a chrám,
 v něm spasný obraz rajské děvy
 nad oltář vztyčil k modlitbám
 a za slavičky štíhlé věži
 ze staré kaple bludných kněží
 dva zvony vyrval ssutým zdím,
 dva zvony, s nichžto vyhlazena
 zlá dvojí líc, dvě kletá jmena:
 Jan Hus, Jeroným!

Tak sám ten arcikacíř dvojí,
 jenž chystal pravé víře zmar,
 měl nyní slavit v novém kroji
 pád bludařství a církve zdar ---
 Než, poprvé když v bytě novém
 zpěv jejich zazněl zvučným kovem,
 tu mnichy zděsil pekla šprým ---
 Jak výsměch vzdorný v jejich cely
 ty zvony nepodajné hřměly:
 Hus, Hus, Jeroným!

Hned sneseny jsou zvony s hůry
 a vytržena srdce z nich
 i přelity jsou v nové stvůry,
 jež vykropil a žehnal mnich;
 kol vryta do nich zbožná slova,
 šperk svatých znaků, jmena nová
 kříž zvítězil nad čarem zlým:
 Již nezaznělo s hůry divě,
 již umlklo na české nivě:
 Hus, Hus, Jeroným...

Leč nikoli! V tom kovu starém
přec vytrval i starý zvuk
a pod vnuceným cizím tvarem
bil tajně dávný srdce tluk.
Jej nevytiskla z věrných zvonů
moc exorcismu, svatých konů,
on pod útlakem pouze zdřím',
a duším věrným v jejich znění
vždy duníval jak dálné hřmění:
Hus, Hus, Jeroným!

A teď jej slyší tisíc uší,
těch družných zvonů pravý hlas,
jenž z mrtvých srdcí k živým buší
jak mučenníků svatých vzkaz:
„Jak zvonům nám, i lidé tobě
sok vyrval jaré srdce v zlobě,
znak cizí údům vtiskna mdlým,
byl's přelit v nástroj svého vraha,
z úst vyrvána ti jména drahá:
Jan Hus, Jeroným.

Však nechat tebe přetvořili
všem zemím v pohrdu a smích,
přec v mošně žebrácké ti zbyly
dva skvosty vzácné předků tvých:
Ať svalili tvůj Sion v rumy
a zdeptali tvé smělé dumy,
tvé bible vmetli v žár a dým:
vždy tajně choval's pravdy žízeň,
s níž podstoupili ohně trýzeň
Jan Hus, Jeroným.

A druhý odkaz, klenot ryzí:
to milý hlahol rodných slov;
necht přeléván ve tvary cizí,
jím stále zvonil český kov.
Ó, chraň jej dál jak záři oka
před úskokem a zlobou soka,
vždyť rosteš, vadneš, hyneš s ním —
stůj v boji zaň jak tvrdá skála,
jak dvojice ta velká stála:

Jan Hus, Jeroným!

Je trudno kol. — Na nivy naše
voj stínů slaví smutný vjezd
a mraky šeré halí plaše
nám dvojici těch jasných hvězd.
Teď prapor světla lichá třáseň,
a s ostychem jen volí báseň
o řeči rodné sešlý rým —
Pryč, péro chabé! — Náhle ke mně
hlas dalných zvonů donik' temně:

Hus, Hus, Jeroným!

Ó, nebe, rozhluč uraganem
těch zvonů rety kovové,
ať znovu svatým ohněm vzplanem'
v jich staré písni hromové,
ať v čela vrátí hrdé vzdory
a zápal zhaslý v chabé zory,
ať sílu pažím vdechnou mdlým,
ať k novému se vypne vzletu
duch český, z něhož bleskli světu

Jan Hus, Jeroným!

Fráze.

Mně zdá se, když tak mluvou nehledanou
své city, dumy vkládám do zpěvu,
že leckdo hodí knihu moji stranou
a v pohrdavém řekne úsměvu:
Oj, brachu, tvoje píseň není nová,
jde vyšlapanou všední pěšinou,
v děk davu známá, ošumělá slova
tká sobě za výbavu lacinou,
ji hluchým, planým třeskem doprovází
zvon frází.

Snad máte pravdu. Z barvy všední, matné
však obviňujte jen můj chudý zpěv,
jenž halí v roucho vetché, neúčvatné,
co plá mi v duši, zač bych cedil krev.
A věřte také: Všechno hluché není,
co starým heslem zpěv můj prochvívá,
co třeba ztupělost neb móda denní
jen pohrdlivým smíchem odbývá,
co lhostejnost neb záští skryté hází
v koš frází.

Nechť lásku k vlasti, ku Slovanstvu klade
 ten onen mezi starosvětský brak,
 já zbýt se nemohu té lásky mladé
 a ponesu až k smrti její znak.
 Co duše vssála prvním dětstvím jitem,
 co prohřívalo celý život můj,
 to nevyrvu si, srostlé s mojí nitrem,
 to dále moji píseň posvěcuj,
 nechť kdokoli to pohrdavě hází
 v koš frází.

Ztrň moje ruka, píše-li ta slova
 jen pro potlesk, že lid je slyší rád!
 Má duše stále idol Pravdy chová
 a nepřilže si cností ani vad.
 V tom věku, jenž se nahé pravdy děsí,
 jenž stranou, šepem k ní se jenom zná
 a tmářům vděk lži třásně na ni věsí, —
 vždy budu tam, kde její záře plá,
 nechť pokrytec ji pohrdavě hází
 v koš frází.

I Svoboda se řadí v moje hesla,
 ta dávná hvězda bohatýrských dum,
 jež za dob našich s jasně výše klesla
 a v žert se stala mnohým národům,
 že sami udidlo si kladou v zuby
 a líbají bič svých tyranů,
 ba znakem hnusné poroby se chlubí, —
 té nevěrným se nikdy nestanu,
 ať kdokoliv ji pohrdavě hází
 v koš frází.

A Lidskost, ta, jež poutem lásky pásá
 vše človehčerstvo v jeden bratří sbor,
 všem rovnost práv i povinností hlásá
 a blaho všech si píše na prapor,
 jež podle nitra jenom lidi cení,
 a práci záslužné jen vzdává čest
 a všechny vede k světlu, povznešení, —
 ta bude vezdy září mojich cest,
 nechť kdokoliv ji pohrdavě hází
 v koš frází.

Již ke mně zima životní se chýlí,
 již první vločka zaletá v můj vlas,
 však dosud ony hvězdy krok můj sílí
 a hřejí srdce jako v dávný čas.
 Co zlatilo svou září mladé čelo,
 i šedinám buď samo v ozdobu,
 a co v mé duši rajsčkým zvonem znělo,
 chci vroucně šeptat ještě u hrobu,
 nechť celý svět to pohrdavě vřází
 v koš frází.

Pravé slovo.

Často hledám v mocném ždání,
v usilovném přemítání
slovo pravé,
břité, žhavé,
jež by strasti vyjevilo,
v nichž se duch náš potácí,
jež by bouři ulevilo,
která v nitru burácí.

A tu slovo kmitne v čele,
slovo zvonivé a skvělé,
hrot má řádný,
důraz pádný,
jím se trhá chmura hustá,
brání život, chrání čest —
Ale nemluví jím ústa,
mluví smělá mužná pěst.

Marně, marně! Pro nás není
v tomto slově vykoupení.

Rozum váže
chtivé páže:
Nestihlo by lebku vraha,
proklálo by vlastní hrud' —
Jenom vroucí, pilná snaha
přítomnosti slovem buď!

Slovem a kovem.

Když s tribuny polnicí znívá
z úst výmluvných nadšená řeč,
když do srdcí lidu se vrývá
hlas pěvce jak plamenný meč,
necht' zápal a naděje smělá
tu povznáší tisíců čela,
v mém nitru dí mrazivě cos:
Ne slovem,
leč kovem
jen padne vám budoucí los.

Když národ, jež násilí týrá,
svůj pozvedá žalobný hlas
a surovým křivdám se vzpírá,
jež stínem jsou v osvěty jas,
soud budoucí tyranu věští —
tu násilník, s ocelí v pěsti,
jen úšklebně křiví svůj ret:
Ne slovem,
leč kovem
duch dějin si upraví svět.

Zlá myšlenka : Od věků darmo
hlas boží z úst proroků zněl,
a železné, krvavé jarmo
duch lásky snít člověku chtěl,
jsou neplatna osvěty díla —
Jak před věky divoká síla
hřmí vítězně v barbarský rej :
    Ne slovem,
    leč kovem
dál burácí človēctva děj.

Mrak zlověstný nebesa halí,
jak před bouří dusný je vzduch,
již blízko vojsk rachot se valí —
jen přikloňte k pažitu sluch !
Snad zítra již spousta se snese
a národy oněmí v děse,
jen krvavá zařinčí zbroj —
    Ne slovem,
    leč kovem
se rozhodne velký ten boj.

A bez moci do divé srážky
zřít bude náš ubohý rod,
kam schýlí se osudné vážky,
zda právu či násilí vhod.
Snad pravdu pak bezpráví zdolá
a nepřítel potupně zvolá,
šij kruše nám železem pat :
    Ne slovem,
    leč kovem
můj zdržíte smrtící mlat !

Však nikoli. — Jinou mám víru:
 Nech křivdě zdar ověncí zbraň,
 přec nezajdem' v záhubném víru,
 zas vypneme zdeptanou skrář.
 Žár posvátný ve stálé hrudi
 nás uchrání, z mrákoty vzbudí
 a vyvede z ústrků všech —
     Ne kovem,
     leč slovem
 vstal jednou již z mohyly Čech.

Tím slovem, jež effeta! dělo
 z úst horoucích v hrobový klid,
 jež v kouzelných knihách se skvělo
 a zázrakem vzbudilo lid —
 To slovo zas národ můj spasí
 a zachová v jasnější časy,
 jež v dálce zří proroků hled,
     kdy slovem,
     ne kovem,
 krok lidstva se pošine v před.

Až slovo, jež nadšení plodí,
 to slovo, jímž bojuje duch,
 jež k dobru a ku světlu vodí
 vždy do výše človenstva ruch,
 třesk utiší válečných vzteků
 a na prapor budoucích věků
 v zář napíše krásnějších zor:
     Pryč s kovem!
     Jen slovem
 říd' s láskou se národů sbor!

Přízrak.

Když hluboká se kloní
noc v Katalaunskou pláň,
tu mračen dav se honí
přes bledou nebes bář,
a v obrysech té mrakavy
zříš mihotavé postavy,
zříš mečů, kopí matný lesk
a slyšíš hluchý šum a třesk.

Ze spousty hrobů valné
to ještě v pozdní věk
jak ohlas bouře dalné
zní dávné bitvy jek,
to válčí v říši vzduchové
nesčetných hrdin duchové,
jež hrozná seč tu sklátila,
když s Římem střet' se Attila.

Mrak zacloňuje lunu
a v přízi pochmurné
zříš divné zbraně Hunů
a hlavy nestvůrné;

zde orel křídla rozvíjí
 nad mrtvou římskou legií;
 tam bouří vzduchem Franků voj
 a mračno Gotů letí v boj.

Zbraň vzdušnou stíny páží,
 štít nesou z oblaků
 a zuřivě se sráží
 roj mlžných přízraků —
 Tak nad bojištěm dávných dob
 plá z mohyl dosud plamen zlob
 a v širém nebes obvodu
 vře divá bitva národů.

Však podál kruté seče
 ve vzdušném prostranství
 bez boje, v pochvách meče,
 dvě zástupů se chví.
 Jich ruce nebes pomstu zvou
 a bolem roucha, vlasy rvou,
 z úst vichřicí jim sténá zpěv,
 v němž víří žal i stud i hněv:

„Nás nepudil v ty lány
 žár pomsty, slávy chtíč,
 než jedny Gotů rány
 a druhé Hunů bič.
 My nevedli boj hrdinný
 ve vlastní při, štít otčiny —
 než za věc krutých vrahů svých
 kles' dav tu rabů slovanských.

Sem, nástroj cizí zloby,
 nás hnala cizí pěst
 a v bezejmenné hroby
 nám nezní slávy zvěst:
 jen bol a hanba volá z nich,
 že pro svých škůdců zisk a pych
 jsme do nečestné mohyly
 zde bratři bratry sklátili!“

Za noci tmavé, burné
 mě nesl teskný duch
 na křídlech dumy chmurné
 na Katalaunský luh.
 Já viděl onen děsný zjev
 a slyšel onen strastný zpěv,
 hrud' pronikl mi duchů žal
 a ze rtů těžký vzdech se dral:

Již, nebe, moje plémě
 dost zakusilo běd —
 ó nedej, by zrak země
 zas obraz děsný shléd':
 by lid můj cizím bičem štván
 zas krácel na krvavý lán
 své bratry sklátit do hrobu
 a sebe v tužší porobu!

Modlitba.

Ó Ty, jenž řídíš člověčenstva dráhy,
moc dáváš národům, jim neseš zmar
a rukou všemohoucí držíš váhy,
v nichž kolísá se vojů skon i zdar:
až hrozná bouře rozhodnutí třeskne,
kde padne los i mému národu,
buď tam, kde ocel spravedlivá bleskne
za plemen uhnětených svobodu,
    buď tam, ó Pane,
kde proti křivdě právo svaté stane!

Až národ plný zpupnosti a zloby,
jenž loupí jiným volnost, vlast a řeč,
a nad valnými zbitých plemen hroby
i na druhé svůj tasí kletý meč,
až léčkou zisku, postrachem i lestí
ku praporům svým připne světa půl,
by druhou podrobil své kruté pěsti
a pak i pomocníkům pouta skul —

Tam nebuď, Pane,
tam nechať hněv tvůj bleskem pomsty vzplane!

Až druhý lid, jenž sotva z jarma šije
 sám vypjav, jiné poutá v okovy,
 je tupí, vraždí, z jejich bídy tyje
 a k jejich nářkům smích má surový,
 až národ ten, — jenž cizí silou straší,
 sám trpaslík, — v boj vyzve onu moc,
 jež nocí, dnem zlé svědomí mu plaší,
 jsouc jeho rabům hvězdou v žalu noc —

Tam nebuď, Pane,
 tam nechať metla Tvého trestu vzplane!

Až budou ústy chvástavými lháti,
 že za osvětu, volnost pádí v seč,
 i jméno Tvé za clonu křivdy rváti —
 Ty přehluš hromem pokryteckou řeč!
 Necht přestrojí se za rytíře ducha,
 za vojsko světla proti barbaru:
 hlas pravdy, práva dojde tvého ucha
 přes licoměrných zbojců fanfaru —

Svým bleskem, Pane,
 spal třásně liché, lží a klamem tkané!

Buď tam, kde škůdcům hrabivým se brání
 rod ubohý, jenž snášel věky žal,
 a život, jazyk, svobodu si chrání,
 ty statky drahé, jež z Tvých rukou vzal,
 kde o svůj úděl světový se hlásí,
 o štěstí své a slávu budoucí,
 buď tam, kde bídňým vzchází hvězda spásy —
 Ó vyslyš vlídně prosbu horoucí:

Buď tam, ó Pane,
 kde slza lidu ztýraného kane!

Naše zbraně.

Nechat osud přilby k čelům,
v pěsti meče nedal nám,
přece nejsme nepřátelům
za míč dáni k mrzkým hrám:
    máme na ně
    mnohé zbraně,
jež nám ukul Tvůrce sám.

Za přilby nám skráně dány,
tvrdé jako žuly hor,
které snesly věků rány,
věky stačí na odpor,
    dokud k nebi
    české lebi
bude tyčit mužný vzdor.

Marně budou kopím vrazi
v pancíř našich prsou rýt,
neprolomí, nerozrazí
ocelový nader štít,
    dokud vřelá
    srdce, smělá,
za ním budou vřele bít.

Máme také na obranu
 v ústech jazyk, živý meč;
 on má břitkou, skvoucí hranu,
 jasně zvoní v ducha seč,
     on se práva
     dovolává
 pro mateřskou sladkou řeč.

Máme ruce, ty ať tvoří
 divy v píli horečné,
 proti hltavému moři
 staví hráze bezpečné —
     dělné dlaně
     naše zbraně,
 práce heslo válečné.

Jen ať každý v řad se staví,
 kam ho volá bratří hlas,
 žádná zbroj ať nerezaví,
 z pochvy skočí v pravý čas —
     potom z boje
     české voje
 odnesou si vavřín zas.

Satanský dar.

Když Čecha tvořil světa Pán,
tu přišel škůdce starý,
duch tmy a hříchu, obtěžkán
jsa pekelnými dary
a na hromadu štědře klad'
směs vášní, neřestí a vad —
Leč Tvůrce zvolal: „Vari!

Hle, tomu tvorů podá svět
jen bodláčí a hloží,
jen svízel pozná, bídy hnět,
všem bude za podnoží.
Los černý vzal si z osudí!
Než, za to dlaň má do hrudi
jen dobra skvost mu vloží.“

Však Satan zpuřně čelem hnul:
„To proti smlouvě čelí:
Ty's ponechal mi země půl,
bych kul tam svoje střely.
Vždy záře sousedem je stín,
vždy s jasnou cností chmura vin
o lidskou hrud' se dělí.“

„Smluv nemám s tebou, Satane,
 Bůh řekl přísné líce;
 „mou vůlí se ti dostane
 přec dílku z polovice.
 Mé lásce moudrost klade mez —
 Smíš dar mu nechat — ale věz:
 dar jediný — nic více!“

Tu Satan přemítaje skryl
 tvář děsnou v tlapy obě
 a náhle zdvihl, rozjiskřil
 zrak v ukojené zlobě,
 pak mezi dary spěšně hráb'
 a v jeden zaryl křivý dráp,
 v dar: „z á š t í k s a m u s o b ě.“

Báj tupíte as dětinnou —
 neb kdože pravdou nechá,
 že vadu máme jedinou?!
 Však hubená v tom těcha —
 neb jisto jest, co ztropil ďas:
 že z lidí nejvíc po ten čas
 Čech nenávidí Čecha.

Tak lítě nikdy nežehá
 žár jiný v srdci českém,
 jak proti Čechu vyšlehá
 zášť ona zhoubným bleskem,
 ta v dýku mění každý hled,
 vše kalem třísní, chrlí jed
 a buší kyje třeskem.

Jen hleďte vůkol: Záště zmij
co zdatných sil nám ničí,
jak z lýchů každé hnusnou šij
a z každé chýše tyčí,
nám v žití sype tisíc běd,
i z růží uměn, knihy věd
a s práhu svatyň syčí.

Až hnus tě časem zachvátí
v té věčné kolem zlobě,
tvář s bolestí se odvrátí
a trpce vzdychneš sobě:
Kéž zloduch nám chyb kopu dal
a špetku jenom zpět si vzal
té naší zášti k sobě!

Bratrství.

Odhoďme ten kalich žluči,
z něhož moru dech se chví,
nechat kolem jasně zvučí
svatý pohár bratrství.

Nechtěj nikdo po své hlavě
všechny v jeden útvar skout;
dokud národ bují zdravě,
různo kypí žití proud.

Jdeme-li jen k témuž cíli,
vznět-li stejný srdcem chví,
však se najdem' v pravou chvíli
pod jedinou korouhví.

Cit a rozum dejte zbraně,
jimiž druhu čelí druh,
dravé zášti, vzteklé haně
hradme cestu v český kruh.

Kdo chceš hasit bratrů sváry,
očist' láskou vlastní hrud',
utlum v sobě zlobné žáry,
sám vždy snášelivým buď,

odhod' trpký kalich žluči,
z něhož moru dech se chví,
nechať jasně kolem zvučí
svatý pohár bratrství!

Pod starým praporem.

Výše ten prapor červenobílý,
hrdě ať zase k nebesům vlá,
v pažích ať nové procitnou síly,
k činům se vypne pravice mdlá,
znovu se vzpruží kročej náš vratký,
naděje smělá rozjiskří hled —
za čest a právo, za drahé statky
vesele v před!

Slyšte, jak šumí prapor ten starý
o mrtvých recích, nad nimiž vlál,
kolikrát nesl odpůrci zmary,
kolikrát v záři vítězné plál —
V krvavých cárech, do prachu kleslý
stlíval pak žalně po mnohý čas,
ale zas ruce věrné ho vznesly
v nebeský jas.

Splýval nám, bratři, na mladé spánky,
budil v nich roje vznešených dum,
zdouval se pyšně jarními vánky,
zněl nám jak orlích perutí šum —

Ale pak čela klesala, stydla,
mdloba nám ruce spoutala všem,
prapor náš svěsil mohutná křídla,
schýlil se v zem.

Pohled, ó lide, záští jak šlape
drahé ty třásně v nepřátel smích,
lecjaká noha po žerdi tlape,
ruměné krví praotců tvých.
Prapor, jež slzy nadšené světí,
má-li jim směšným strašákem slout,
má-li zde tlíti hříčka jak dětí,
hozená v kout?!

Druhdy jsme pod ním v lopotném boji
snášeli hojně strastí a běd,
mnohdy se chvěli v tísní a znoji,
ale přec chutě kráčeli v před.
Skloněn je teď, a škůdce si praví,
navždy že vypad' ramenům mdlým,
korouhev kleslá v posměch mu žhavý,
v potupný šprým.

Bratři, zda plápol hněvu a studu
mdloby vám chmuru nepudí s čel?
Raději nazpět do těžkých trudů,
v zápasy, strasti, do deště střel!
Svěží zas v pažích najdeme síly,
vytryskne znovu nadšení zdroj, —
vzhůru zas prapor červenobílý
vytyčme v boj!

Moravě.

Viz kol! Jak úsměv blahé dívčí dumy
hrá po krajině svěží ranní třpyt
a jako hustší paprsků těch tlumy
voj těžkých klasů svítí, rosou zpit.

To vojsko míru v pozlaceném havu,
kam sahá zor, pláň halí kolkolem,
mák růměný se mísí k jeho davu
a modrooká chrpa s koukolem.

A nad ním skřivan skryl se do blankytu,
však píseň shora rajským zvonkem zní
a z dola v odvěť, plna sladkých citů,
z úst dívčích zvoní píseň národní.

To nad vysokou vlnou stébel hravých
jak rusalka těch zlatých žitných řek,
jak duše krásná niv těch žírných, smavých,
hle! žnečka zdvihá svěží tváře vděk.

Jak šat jí září! V čele máku řasu
mníš viděti, níž hrudí modro chrp,
sníh svlačců, zeleň trávy, zlato klasů
až k boku plnému, kde blýská srp.

Co veselých tu barev, kvítků sterých,
co třpytu hraje v lepém oděvu —
To v sestárlý náš západ rysů šerých
žří mladý východ v jitřním úsměvu.

Sem nevnikla ta bledá nuda žití,
jež pestrost našich luhů setřela,
zde ještě radost života se třpytí
a září slávká mysl veselá.

Ó žnečko švarná, kouzlo jitra celé
dlí na tvých lících svěžím červánku,
jas jeho klidný leží na tvém čele
a na rtu hnízdí píseň skřivánek.

Jsi Moravěnka sama, žnečko krásná!
Toť nivy tvé je prostý, zdravý vděk,
ten spokojený klid, ta záře jasná,
ten půvab tichých snův a myšlenek.

Dum třáseň duhová ti vlaje skrání —
Zda z bájí tajemných je utkaná,
z těch pokladů, jež Radhošť sivý chrání
ve věrné hrudi křídlem šarkana?

Či vzpomínáš, jak stavil Hostýn svatý
kdys koňstva tatarského divý hon?
Či mlhou zříš trůn Velehradu zlatý
a slyšíš zapadlý své slávy zvon?

Hle! tvoje čelo směleji se zvedá,
výš ňadra dmou se, živěj' blýští zor
a letí k západu, kde mlha šedá
tká na obzoru stíny českých hor.

Ó sestro naše, družko, hleď jen stále
v tu stranu bratrskou, slyš družný hlas:
Sny svoje tiché, sladké spřádej dále,
však také činů nepromeškej čas!

Výš k dílu společnému napni síly
a čepel ostřejší si zatkní v pás,
už srp svůj také jiné rubat býlí
a zmije bít, jež syčí kolem nás.

K nám věrně stůj! Až nad Vltavou vzplane
zas hrdoskvoucí slunce z mutných clon,
i Velehrad tvůj zlatý z rumu vstane
a s výše zahřímá tvé slávy zvon.

I v nivě ducha pilněj' s námi sbírej
klas osvěty, nič koukol zašlých dob — —
Však bytosti své ryzí nezapírej
a nevzdávej se prostých, vlastních zdob.

Dál nitě duhové svých bájí snovej,
svých písní skřivánčích se nezhosti,
své poesie vzácný šperk si chovej,
jak duchové skvost bájný v Radhosti.

Čech tvrdý muž, ty žena jeho měkká
chraň poklady mu tichých, jemných krás
a v úvazku tom pevném jistě čeká
laur vítězný a příští blaho vás.

Tatrám.

Nechť honců Arpadových vnuk
svou patu v leb vám ryje,
nechť vašim synům jarmo muk
na měkké vkládá šije,
nechť sladkou řeč jim ze rtů rve
a vraždí naše bratry:
přec naše jste,
vždy naše jste,
jste naše jen, ó Tatry!

Ty čisté záře Mořských ok,
ten Kriváň nebetyčný
ten bystrý Váhu, Nitry tok,
ten lid tak dobrý, sličný,
těch bájí starých krásná zvěst,
těch písní sladké vděky:
vše naše jest,
vše naše jest,
jest naše věků věky.

Nechť, synu Tater, dějů proud
 nás mutnou vlnou dvojí,
 nic neroztrhá tisíc pout,
 jež od věků nás pojí,
 jsme národ jeden, jedna řeč,
 táž větev slávské lípy,
     ni chytrá leč,
     ni krutý meč
 nás ve dvě nerozštípí.

A kdyby v různu větev tu
 chtěl bratr vlastní rváti,
 hned první hlahol jeho rtu
 zlý blud a rozkol zvrátí —
 řeč jedna zní ve sváru hluk
 a jasným zvonem hlásá:
     Týž retů zvuk,
     týž srdce tluk
 vás věčným svazkem pásá.

Nad Tatrou křídla rozpjal nám
 duch věští orlím vzletem,
 jenž stavěl svorné lásky chrám
 všem velké Slávy dětem.
 Nuž za ním předně my a vy,
 jenž od boha jsme svoji:
     syn Vltavy
     i Moravy
 i Váhu v jednom voji!

Těm klínům vzrůstat nedejme,
 jež násilně nás dělí,
 a svornou myslí hledejme,
 co svíže nás a scelí.
 Vděk hojný přijme český luh
 od sladké Tater víly,
     váš měkký duch
     zas v boje ruch
 zde najde křepké síly.

Nuž, páže k páži, k boku bok,
 ať zví to širá země,
 že bratři jsme, že shledá sok
 v nás jedno svorné plémě.
 Ó, věřte, lepší vzejde čas
 pro českoslávské bratry,
     až zahřmí zas
     vše v jeden hlas
 od Šumavy až v Tatry!

Zimní fantasie.

Letím, letím sanicí
mlhami a vánicí,
ze sna slyším frkot koní,
slyším saní skříp a šum
a rolničky lehké zvoní
kolébavkou do mých dum.

Ó jak milo mořem sněhů
beze břehů
v závod s vichrem do neznáma
uháněti v dálku tak!
Nechť se sype v líce, čelo
chladné bělo,
teploučko je v duši klidné,
zavírá se tiše zrak.
V jasné zvuky dětských hlasů
z dávných časů
cinkot rolniček se mění,
v dívčí šepot, zpěv a smích
a páv zlatý z bájných luhů
v jasnou duhu
před oči nám rozestírá
péra lesků báječných.

Mořem bílým bez břehu
do mlhy a do sněhu
vichrem letí povoz ručí,
že až prsa újí strach,
a rolničky divě hlučí
jako v bouři na poplach.

Co se stalo? Běda, koně
v divém honě
splášili se — ten tam vozka —
jiný vhoup' se na saně,
mužík starý s vousem dlouhým,
sněhem pouhým,
sobolinu na kadeřích,
na obšitém kaftaně,
metá na mne divné jasy
z šedé řasy,
divným slovem oře k letu
pobádá. — Než, jaký div!
Místo dvou tři koně běží
pod otěží,
z podkov jejich jiskry srší,
vichrem vlajou sněhy hřív
a nad nimi pestrou duhu
v polokruhu
klene jařmo malované,
na němž visí zlatý zvon,
jako v bouři sebou zmítá,
sem tam lítá,
hudbou hlasnou, divukrásnou
provází ten běsný hon.

Kam to letím vichřicí
 po závěži jiskřící?
 Sen-li před mé oči staví
 povětrný děj?
 Či mne svými kouzly baví
 mužík čaroděj?

Neznámý kraj širo stele
 sněhy skvělé,
 v báječném se koupá světlo
 jako v záři severu,
 skvoucí kolos v jeho středu,
 zámek z ledu,
 velkolepých budov týčí
 nevídanou nádheru.
 Všechno led je křišťálový:
 stěny, krovy,
 obrovité, divné báně,
 kol nich bání menších tlum,
 z ledu kříž jim trojramenný
 nad temeny
 jako zdoba brilliantová
 pyšně trčí k nebesům.
 Démant jeden zdá se býti,
 stříbrem svítí,
 hoře z perel podobá se
 tato stavba čarovná —
 jistě na ledovém trůně
 v jejím lůně
 s hermelínem sněžným sedí
 sama zimy královna!

Ký to palác? Jaký kraj?
 Mlčí divný vozataj.
 Zdržel oře v divém cvále,
 skočil na práh ledový,
 kynul, bych s ním krácel dále
 do zářící budovy.

Sloupořadí, síně, koby,
 stropů zdobý,
 všechno z nejčistšího ledu,
 všechno samý lesk a třpyt
 a na křeslech, na podlaze
 blíž a záze
 komonstvo zříš pestrokvoucí,
 pohroužené v divný klid.
 Sedí, leží bez pohnutí,
 ňader dmutí
 jenom svědčí o životě,
 zachvívá se ve snu ret,
 tu tam jen se řasa kmitne,
 ruka chytne
 jilec meče v pasu drahém,
 a zas líně padá zpět.
 Sarmatské zříš tváře tady,
 rusé brady
 neb zas kníry dlouhé, temné,
 slovanský tu předčí kraj;
 ale mezi ně se mísí
 jiné rysy,
 severních i jižních končin
 různá tvář i šat i zbroj.

Tu hle! Tatar v pestrém havu
 kloní hlavu,
 tamo Čerkes pod přilbicí,
 s lesklým kovem pancíře,
 zde muž z luhů Kalevaly,
 z jižní dáli
 tam host snědý pod turbanem,
 syn tu mrazné Sibíře.
 Ale v nejskvostnější síni
 sličná kníni
 v sobolině, hranostaji
 odpočívá na trůně,
 s něhož orel z čisté sloni
 křídla kloní,
 za oporu slouže skrání
 v nejvzácnější koruně.
 Na mladistvé tváři leží
 růměn svěží,
 krásná ňadra dmou se jemně,
 víčka sklání spánku tíž —
 v záři skvostů kněžna dřímá,
 ve snu jímá
 žezlo lilii co skvoucí,
 které zdobí s hvězdou kříž.
 Oddechla teď ze hluboka,
 záře oka
 pod řasou se pozableskla,
 pevněj' berlu jala dlaň,
 mocněji se prsa dmula,
 rtoma hnula,
 leb se vypjal; však již zase
 tíha spánku lehla naň.

Kdo ta kněžna usnulá?
 kol ta četa ztrnulá?
 Zda je mrazu pouto jímá?
 Či to zámek zakletý,
 princezna kde báje dřímá
 s komonstvem sen stoletý?

Odpovídá vůdce sivý:
 Zloboh divý
 zhoubu přísáh' velitelce
 širodálných světa stran,
 rozplašil rod její různě,
 bil jej hrůzno
 nesvorností, zaslepením,
 deštěm nepřátelských ran.
 Její dcery mečem zloby
 klesly v hroby,
 jiné již již skonávají
 pod cizáckým čepelem,
 jiné vlekou u nevoli
 život holý,
 bídu, trýzeň, ponížení
 mají denním údělem.
 Jenom jedné škůdce starý
 svými spáry
 nemoh' urvat žezlo mocné,
 prestol rozbít ledový,
 však zlým kouzlem seslal na ni
 těžké spaní,
 sepjal ji snu mráкотného
 tajemnými okovy.

Ona snila o pokladech
 v indských sadech,
 o byzantském trůnu dávném,
 o vavřínu Hellady,
 za výkřiků srdce rvoucích
 sester mroucích,
 zatím co jí vlastní berlu
 rvaly vrahův úklady.
 Však jí za to, nechat snila,
 rostla síla,
 zmohutněly k činům velkým
 páže krásné obryně
 a duch strážný z její hrudi
 kouzlo pudí,
 procitujíc řasou kmitá,
 chvátí žezlo na klíně.
 Brzy prchnou všechny clony,
 zahřmí zvony
 nad obryní probuzenou
 slavným hymnem vzkříšení:
 pak se vypne v síle hrůzné,
 kráse luzné
 a led kolem v jarní kvítí,
 sníh se v rosu promění.
 Rczprchnou se před ní vrazi,
 v prach je srazí,
 bědným sestrám z její síly
 nové štěstí vypučí
 a máť Sláva prosta stesku,
 v jasném lesku
 obejme zas blahé dítky
 silnou, strážnou náručí.

Ztichl, kolem ani slech,
 slyšeti jen spáču dech.
 Náhle zajásaly shůry
 s ledovité kupole
 zvonů skvoucích valné kůry
 ve hřímavém hlahole.

A touž chvílí kněžna spící
 vznesla líci,
 otevřela krásné oči,
 omlžené ještě snem,
 však již prchá v záři denní
 stopa snění,
 oko svítí bohatýrským
 velké dumy plamenem.
 Vstává kněžna na prestolu,
 kráčí dolů,
 do daleka směle zírá,
 vznáší žezlo bleskutné
 a kol kolem shrnuje se
 v šumném plese
 příboj davů probuzených
 k velitelce mohutné.
 Před velebnou její tváří,
 slunnou září
 v nadšení mi vlhnou zraky,
 tělo skláním bezděky;
 cítím, že nám vzchází spása,
 lid můj strásá
 s páže velkých činů chtivé
 okov rabství odvěký.

Led kol taje, líbá skrání
 jarní vání,
 květů vonných celé moře
 kypí v luzném rašení
 a v tu vesnu pějí s hůry
 zvonů kůry,
 do širého světa lhmíce
 slavnou hymnu vzkříšení.

Zvolna mizí krásný zjev,
 zvolna tichne zvonů zpěv,
 kolem známé sněžné pláně
 s povědomou vesničkou,
 k domovu mě nesou sáně,
 záprež zvoní rolničkou.

Ach, vše bylo přelud pouhý
 marné touhy,
 nad nímž jenom usmívá se
 chladný rozum střízlivý,
 a přec v duši plane dále,
 kyne stále
 z šerých mlžin přítomnosti
 fantom onen zářivý.
 A jak duch naň toužně zírá,
 pevná víra
 naplňuje nitro moje,
 srdce těchou proniká,
 že to vidmo přece není
 pouhé snění,

že již zdáli Slávě kyne
chvíle ona veliká.
Mnohé ještě přejdou boje,
strastí roje
a snad budu dávno spáti
zapomenut věčný sen —
však den jednou vzejde spasný,
kdy sen jasný,
nejkrásnější mého žití
slavně bude vyplněn.

Mládeži.

Cos nového se rodí v českém vzduchu,
dum svěžích jiskření a vlnobití —
Nechť jakkoli se zoveš, mladý ruchu,
buď vítán radostně a měj se k žití!

Jen vzhůru, vzhůru, podroste ty svěží,
nás brachů starých nedbej, der se vzhůru,
šiř zeleň kyprou bujně, bez otěží,
nechť rozdíráš nám vráskovitou kůru.

Co velké, dál se bude k nebi pnouti,
co zdravé, bez úhony vyjde z boje,
co slabé jest a shnilé, ať se shroutí,
ať skytne mrvu pro kořeny tvoje!

Však také nejeden z vás pozná chvíli,
kdy dalek slunné, o níž sníval, výše
leb starou v resignaci tiché schýlí
v rum hrdých snů jak ten, jenž toto píše.

Leč nyní burně v před! Jak rád bych s vámi,
vy juní hrdinové, v zápas pílil,
v ten krásný boj, z let uprchlých mně známý,
zas bořil, tvořil, jásal, blouznil, šíлил!

Než, těžko roků přítěže se zbavit
a muži usedlému lépe sluší,
tvář do mentorských vážných vrásek vpravit
a takto moudře mluvíti vám k duši:

„Ó mládče, když se chystáš k žití pouti,
rád míjeti tě vídám všední lodě,
v nichž na žocích bys klidně mohl plouti
ve blízky přístav po bezpečné vodě.

Bud hrdým conquistadorem, jenž strojí
loď bohatýrskou, aby v mlžné dáli
svět dobyl bajných krás; chtěj v bouři, boji
plout odvážně za svými ideály.

Ať nedostihneš břehu luzných palem
a chud se vrátíš na rozbitém vraku,
přec na kupčická nepohledneš s žalem,
jenž přivezl si zlato v těžkém vaku.

Ať jako Colon za vděk velkých činů
jen s pouty třeba odpočineš v hrobě,
věk příští klekne naň a mine hlínu,
v níž sobec bude tlít ve zlaté zdobě.

Pluj hrdě tam, kde září luzná meta!
Však nevztyč jenom vlajku slávy marné —
pluj bratřím k zisku! Ze všech konců světa
jim svážež zboží ducha blahodárné!

Ne to, več právě vratká moda věří,
co zraky jenom vábí v lichém třpytu,
ne škeble peřesté a skvoucí peří,
než pravé, ryzí zlato dum a citů!

Vždy k velikému jenom vesluj cíli,
ne po známých jen drahách, nové hledej,
na práce Heraklovy vzpínej síly
a stářím bázlivým se mýlit nedej!

Buď stále tam, kde pokrok, světe mladý!
Pod jeho prapory spěj v letu smělém
za hvězdou budoucna — —“ Leč končím rady,
neb vidím, že jsem v poušti kazatelem.

Ty odvracíš se od mentora, mládí,
a já se nehnevám. Z těch nejsem pánů,
kdož s katedry by spravovali rádi
tvůj každý kročej po životním lánu.

Ba, líbíš se mi, když tak pohrdavě
let stahuješ a vzdorně týčíš čelo,
chtíc krok svůj řídit po své bujně hlavě
a vlastní dráhou k metě bouřit smělo.

Já nevěřím, že zdar tam příští kyne,
 kde mládež pokorně jen křiví záda,
 krok opatrně ve vodítkách šine
 a chladné líce v moudré vrásky skládá.

Ne! V tobě budoucnost je, mladý světe,
 vznět nových dum, jimž nerozumí stáří,
 ve hrudi tvé nám nové jaro kvete —
 nechť bujaře jen kypí, plesá, září!

Byť někdy brklo ve svém bujném chvatu,
 jen dál ať vichrem bouří mládí žhavé
 a nadšením si okřídluje patu —
 jen z toho kvasu vzejde víno zdravé.

Dozvuk.

Já vmetnouti chtěl v české kraje
hrst jisker z niterného žáru,
však možná, že jsem nabral pouze
hrst popele a chladných škvárů.

Snad bez ohlasu, beze stopy
tam zapadnou mé všední písně,
snad kritik jenom chmurné bryy
nad mojí knížkou stáhne přísně:

„Och, tendenční to rýmování,
bez jiskry, vůně, pelu, ceny,
brak zabarvený vkusem davu
a denní frází vyfintěný.“

Vše jedno. Nejdu pro pochvalu,
ať vyzní na plano mé pění —
jen ona šeř, již uvítalo,
kéž v plnou ranní zář se změní!

Kéž v rose, květech, písni, plesu
již brzy vzejde našim duším
to slunce, po němž práhnem dlouho,
den jasný, jehož blízkost tuším.

NOVÉ PÍSNĚ.

Tento cyklus vyšel poprvé roku 1888, v třetím vydání
roku 1893.

S. Č.

JOSEFU V. SLÁDKOVI.

Vstup.

Zas lýko pletu
kol hrstky květu,
leč kytka stěží
všem bude v děk:
vždyť s planou růží
i bodlák druží,
nach zeměžluče
a pelyněk.

Bez volby, ladu
je k sobě kladu,
jak sebrala je
dlaň ledakde:
po našem luhu,
po nivách druhu,
po světě širém
a v srdci zde.

Jich barvy zvadly
a lístky schřadly,
než drsný prst je
do kytky vsul:

však není spjata,
by váza zlatá
ji vznesla pyšně
na panský stůl;

Ni ku hře něžné
pro ručky sněžné,
za květomluvu
pro lásky žal. —
Duch jiných stesku
za dusna, blesků,
v den jasný, temný
tu kytku spjal.

Bych na hrot zlatý,
na prapor svatý
ji za chudobnou
vetk' ozdobu,
jenž ve sny, dumy
vlá mně a šumí
a šumět bude
až do hrobu;

Bych aspoň druhu
jí zpestřil stuhu
nad čelem stejných
snah, péčí, met;
neb aspoň voji,
jenž v boj se strojí
za stejná hesla,
ji v cestu vmet'.

Vyznání.

Ne marnivost, jež fintou sebehany
chce ozvěnu jen zbudit opačnou
a na tvář sobě, lačnou pochval manny,
skromnosti klade masku průzračnou,
leč vědomí, že nepatří mé skrání
laur, jímž ta ona dlaň ji opletá,
rty moje klidné nutí do vyznání:
že nejsem poeta.

Ne, ne! Ni lístek nechci k liché zdobě
z vavříků poesie urvat sobě,
té poesie, před níž hlavu skláním
jen mlčky v prach, ve chvění duše tajném,
ať ke mně mluví Byronovým Kainem,
ať ukrajinské dumky tichým lkáním,
ať nádherou, jež nebem rozseta,
ať plácem dívenky, ať prškou máje,
když ke mně šeptá, chřestíc listím háje:
Ne, nejsi poeta!

Byl čas, kdy hledě na večerní nebe
 jak v rajských zahrad čaroskvoucí bránu
 a s nadšením čta sloky velikánů,
 „jsi básník též!“ jsem oklamával sebe;
 v mé duši vidin hemžení se chvělo,
 mé péro za myšlenek letem spělo
 a první verš můj vítán potleskem;
 však já svou knihu hněvně hodil stranou:
 „Pryč! Nejsi ani slabým odleskem
 těch zářných zjevů, jež v mé duši planou.“
 A znovu hledal jsem si pravou stezku
 v sad kouzelný a stále stihnout doufal
 ten obraz luzný čarovného lesku —
 leč nadarmo! On dál a dále coufal,
 jak Delibab když jezdce pushty šálí.
 A nyní zemdlen marným honem v dáli,
 když mládí prchlo, vlas mi prokvetá,
 zřím jasně, že má naděj byla bludem,
 že bláhově jsem pádil za přeludem,
     že nejsem poeta.

Ó vím to, nejsem poeta ten pravý,
 jenž bohem posvěcený krásy kněz,
 kmit nesmrtelných světél kolem hlavy,
 ční nad lidského plahočení mez,
 jenž naslouchaje hlasům s výše tejným,
 sám v bezdno dum svých zírá v závratí
 a čeho tkne se prstem čarodějným,
 vše na své dráze navždy pozlatí,
 jenž v dílo své nás vede z denních ruchů
 jak ve svatyni, božství před oltář,

kde všední hluk nám nedoznívá k uchu
 a všední svit se mění v bájnou zář,
 kde všední rmut a trud nám z duše mizí,
 duch očistěný k nebi povzletá —
 i lidu našemu ne jeden ryzí
     dán bohem poeta.

Já člověk prostý jsem, syn prostřednosti,
 jsem jeden z těch, jež rodí všední tłum:
 Z nich každý v duši aspoň koutek hostí,
 kde lampu zžehá svatým obrazům,
 z nich každý chvíle mívá čistých vznětů,
 kdy zahledí se do hvězdnatých niv,
 neb vítá haluz v prvním jarním květu,
 neb v ráj ho vznese lásky sladký div;
 než co mu čelem plá, čím srdce vzňato,
 on změnit nezná v poesie zlato:
 A stejně já své čisté, krásné chvíle
 mám v prose žití, posvátný svůj kout
 ve hrudi profanní a zářné cíle.
 Ač nedáno mi křídla rozepnout,
 ač pravá píseň má se tají světu,
 jsouc v nader hloubi navždy zakleta —
 v tom nitru mém, v těch dobách jasných vzletů
     jsem také poeta.

Mou hlavou ještě mnohá дума táhne
 a leccos ještě v tůni citů vře,
 co ret můj bratřím vyjeviti práhne,
 než černá prst jej navždy uzavře.

Nechť myšlenky mé nejsou velkolepé,
nechť tlumočí je všední verš a rým,
však vím, že mnohé srdce stejně tepe
a mnohé čelo stejně dumá s mým,
že ku světlu se vzpíná z mého hlasu
též jedna vlna z šerých proudů času,
a jestli moje píseň k setbě skutků
jen hrstku plodných zrnek rozmetá,
co dál, zda vavřín odnesu či důtku,
že nejsem poeta?!

První struna.

Z tajemných strun, jež v nitru mém se chvějí,
ty, struno rodná, zazvuč nejprvněji,
    ty, struno domácí;
vždyť tebou nejvíc ruka času třese,
že hned mé srdce skáče s tebou v plese,
    hned bolem krvácí.

Ó nerad napínám tě na varitu,
neb zdá se mi, že ryzí hudbu citu
    zde měníš v lichý třesk,
že nesa tebe v pusté hluky denní
pro davu vděk tvé zneuctívám znění
    a planý pro potlesk.

Vždyť ten mi nechuten, kdo volá v davy:
Hle, moje hrud'! V té plane zápal pravý
    pro český kraj a lid;
vy ostatní jste svatých žárů prosti,
svá srdce chabá spějte na vřelosti
    mých citů zanítit!

A sklízí chválu, jakby slova byla
 víc nežli slova, tam jen vroucnost žila,
 kde ret ji hlásá všem,
 a jakby zásluhou byl, slávy hodnou,
 cit lásky vrozený pro chatu rodnou,
 řeč matky, předků zem.

Ne, tato láska žije, musí žíti
 ve hloubi srdcí všech, jež ryze cítí,
 a neždá odměny;
 vždyť sama v sobě potěchou je duši
 a náhradou; jí vavříin jenom sluší
 za skutek vznešený.

Jak mnohdy ten, kdo prací rukou, čela
 jí zdárně slouží, třeba nezvučela
 vlast nikdy z jeho slov,
 přec vlastenec je tisíckrát větší
 než ten, kdo honosí se každou řečí,
 jak horlí pro domov. —

Jen s ostychem se ruka k tobě sklání,
 ó struno — Marno vše: ty bez ustání
 v mou píseň sama zníš;
 tu zaplesáš, tu zavýskneš si z hloubi;
 tu zatoužíš jak slavík v jarním loubí,
 tu mečem zazvoníš.

Dnů vzpomínám, dnů ztraceného ráje,
 kdy za knihami nebo v šeru háje
 jsem sníval, šťastný jun;

již tenkrát jsi v nitru mém se chvěla
a nejčastěji, nejmocněji zněla
ze zlatých duše strun.

Když zajala's mé srdce, Slávy dcero,
a Dějin blesk mi zaplál v časů šero,
· kde předků laur se kryl,
když Havel heslo své mi v duši hřímal
a pěvec Ohlasů mne sladce jímál
a Jablonský a Tyl;

Když bezejmenný vojín čtyř svatě,
leč nadšený, můj otec, duše vzňaté
mi jevil ples i stesk:
tu božská vidina mou letla skrání
a věrnost přísahal jí do skonání
mých vlhkých očí blesk.

A léta přešla, jeseň žití blízka,
můj otec mrtev, duši mdlé se stýská
po vesně dávných dnů,
a v knihách, jež jsem čítal v zanícení,
již pro mne kouzla bývalého není
a rosý mladých snů.

Zřím nazpět — vidím bludů řetěz dlouhý
a málo práce plodné; cíl mé touhy
skryt posud v šerou dál;
čas vyryl v čele odříkání runy
a strhány jsou nitra zlaté struny,
v nichž prst anjelský hrál.

Jsou potrhány struny sladké tužby
 a hrdých zdání, struny lásky, družby,
 leč jeden zůstal cit:
 ty, struno, trváš celá, plnozvuká
 a s tebou přerve Moranina ruka
 i žití mého nit.

Cit onen vytýká mi mnohou vinu,
 jsem duše vrtkavé, jsem chabý v činu
 a matný bratřím vzor;
 ba, chvíle mám, kdy v moji hrud' se hostí
 duch odporu, kdy démon pochybností
 s tím citem vede spor.

A praví mně: Jak úzkoprsý, malý
 jest rodný žár, on zrakům lidstva kalí
 zář vyšších, krasších met,
 on dobou zrodil se a dobou zhasne,
 do čistých výsot všelidskosti jasné
 pne křídla věků let.

Tu strojeným a chorým se mi jeví
 ten rodný vznět a moje touží zpěvy
 v dum jiných mír a jas;
 než sotva v žití kol mé padnou hledy,
 na bratrů zápas, útisky a bědy,
 hned zavzníš, struno, zas!

A kdybych dusil, umlčoval tebe,
 své nitro zapíral bych, zradil sebe
 a páchal němou lež;

hlas vůle, rozumu tě nepřehluší,
 tys nerozlučně spojena s mou duší
 a zníš jak sama chceš.

Ty zvučíš hněvem, láskou, slastí, bolem,
 i z prsou zvučíš ven a v srdcích kolem
 si hledáš ozvěnu;
 má píseň s tebou snoubiti se musí
 a ve tvém hlaholu, nechť hanu zkusí,
 má sladkou odměnu.

Rád budu, odvěti-li bratří sbory
 k mé písni ruky stiskem, jejich zory
 týchž citů zábleskem;
 než, kdo v mé tváři lež a nízkost vidí,
 shon všední, ješitný po chvále lidí,
 ten odvěť potleskem!

Mrtvým vlastencům.

Již tlíte v zemi, k níž jste láskou vřeli,
nad vámi dřímá ticho teskných dum;
jen časem v útulek váš osamělý
zní davu slavnostního ruch a šum,
když hroby vaše kvítím obsypává
a řečník slovy dojemnými vzdává
čest mrtvým vlastencům.

A některému z vás již věnce nosí
jen bělovlasý kmet, druh z dávných dob,
a některému již jen oblak rosí
kdes v koutku neznámém zapadlý hrob.
Leč věřím: kdekoli váš prach se tají,
tam svity tajemné nad zemí hrají,
jak světlo hvězdných stop.

To nadšení, jež zářilo vám s čela,
ten vřelý cit, jenž prsa vaše hřál,
nechtě lebky ztrouchněly a srdce stlela,
i v popeli se, věřím, jiskří dál;

vždyť probuzoval kdysi mrtvé k žití
a dosud hvězdou nad námi se třpytí
váš jasný ideál.

Však četa naše s patra o těch soudí,
jinž na ramena kdysi vstoupila,
nám shovívavý úsměv na rty loudí
ta snívá vlastenecká idylla,
z níž v nový čas, kde po idyllách veta,
ční jako výspa zapadlého světa
jen vaše mohyla.

Čas líbánek již minul s krásnou vlastí,
kdy jejím jmenem zněl váš každý vzdech,
kdy vznášela vás hvězdných do oblastí
dvě slova česká na půvabných rtech,
kdy v zanícení nad veršíkem mělkým
jste slzeli a činem bylo velkým
v šíř zavolat: Jsem Čech.

Ta myšlenka, jež v duchu vašem vznikla,
hloub koření, pne výše silný kmen
a mnohá věc nám všední jest a zvyklá,
již z dálky jen vám kouzlil vábný sen,
my šíře hledíme, výš kladem cíle,
nám rozum střízlivý je vůdcem v díle,
naš cit je vytríben.

Tak mluvím s jinými. Leč při tom časem
stín péče na tváři, stesk v nitru mám,
i jest mi, jak by tajným duchů hlasem
mne cosi zvalo k vašim mohylám,

bych zavolal tam do hřbitovních květů:
Ó, jiskru svého mladického vznětu,
vy mrtví, dejte nám!

V ten život náš, kde čistý zápal hasne,
kde pochybnosti tlumí jarý vzmach,
kde navzájem si rveme sny své jasné
v kal bojů šeredných a všední prach,
kde jíní mdloby na všech srdcích leží —
nám vraťte jitřní zář a vesnu svěží
svých ideálních snah!

Zpět a v před.

Nad knihou starou, před obrazem děda
mne divná touha časem uchvátí,
zrak do zapadlých krajů cestu hledá,
jež urval čas a nikdy nevrátí;
mně zdává se, když hledím v zašlost onu,
že člověk lepší byl a krasší svět,
a cos jak milý hláhol rodných zvonů
mne volá zpět.

Leč chvílku pátraje v dob oněch klínu,
kde tkal mi přelud samý vděk a jas,
zřím v obraze tom krásném roje stínů,
zrak odvracím a jiný slyším hlas.
V před musí chvátat neznavenou patou
můj národ ubohý, by zniknul běd,
duch jeho strážný s rukou k výši vzpjatou:
v před! volá, v před!

Hle! ozdobený vrchol mladé břízy
ční nad řezané, čisté štíty chat
a všechno vůkol poesie ryzí:
zvyk starodávný, pestrolepý šat;

zřím pod fábory hochů zraky čilé
 a v nadrech smavých děvic čerstvý květ
 a slyším písně nevýslovně milé
 a toužím zpět.

Však pomním zas, co kryla tato chata
 tmy duševní a rabské pokory,
 jak směla deptat ledajaká pata
 tu zotročilou hlavu s fábory,
 i chválím čas, jenž ze jha lidu šije
 a z tupých mrákot ducha jeho zved',
 a vznáším prapor, jímž se heslo vije:
 V před! stále v před!

Pak zase pravím: Škoda přece roků,
 kdy skráně zlatil ideálu svit,
 víc bylo upřímnosti v každém oku
 a v prsou ryzejší a hlubší cit.
 Ó častokrát mne zове k luhům krasším
 hlas vroucně nadšený mých mladých let,
 k těm srdcím teplejším a čelům jasnějším
 bych letěl zpět.

Kde křídla vzít? Máj žití navždy ztracen.
 I lidu našeho vznět jarní zhas',
 pel svěží setřen a květ vonný sklácen,
 teď krušné lopoty jest horký čas.
 Tu třeba plašit sny a tužby marné
 a k metě pnouti pevný, bystrý hled,
 ve znojně práci, v bojů vřavě parné
 jít chutě v před.

Ó bratři, kteří se mnou v touze dvojí
 tu v před, tu nazpět obracíte zor,
 smír učiňme v tom kolísavém boji
 a takto rozřešme svých tužeb spor:
 Pro krásu vlastní, ryzí, z lidu zkvetlou,
 pro srdce upřímného čistý vznět,
 pro jaré nadšenosti hvězdu světlou
     si leťme zpět!

Než v zápase za velkou lidstva metu,
 v tom boji pravdy proti lži a tmám,
 za ušlechtilou lidskost, za osvětu,
 po dráze ve svobody zlatý chrám,
 tou cestou, po níž Hus šel, Amos jasný,
 v níž vězně brixenského září sled,
 kde v budoucnosti cíl jen kyne spasný —
     v před, stále v před!

Sen Koniášův.

Dnes čile vetchý Koniáš v dům řeholní se vrací,
pod řízou nesa vzácný lov, jež získal krušnou prací:
On v dědinách i samotách den celý pilně bádá
a vedrem, chůzí klopotnou pro spásu duší strádal,
leš mařil tajných kacířů i jejich lámal vzdory
a v nejtajnější úkryty své nořil bystré zory,
by dnešním plenem dovršil svůj velký úkol svatý:
knih bludných, ohněm zničených, to tisíc šedesátý.

Teď v celi ruce třesavé lov těžký na stůl kladou
a kalné oči jiskří se nad jatců vzácných řadou:
Zde Komenského „Smutný hlas“, tu dílo Blahoslava,
tam leží bible Králická, saň bludu šestihlavá,
a jiná stvůra kacířská, jež morem duší vane —
však brzy, siptě naposled, ten chomol hadů vzplane!
A blahoplné vidění se v duchu jeho míhá:
Kniha spousta horou plamennou až k nebesům se zžihá
a prostřed rudých plápolů, jak u Kostnice kdysi,
pod čapkou kreseb dábelských Hus arcibludař visí.

Však u hranice Koniáš zří k nebi s jasnou lící,
z kadeřk chýlí světec z Lojoly dlaň, synu žehnající.
„Viz, Otče! Mistra z Husince já teprv dožeh’ zcela
v té kleté setbě duchovní, jež za ním vybuchela,
já z luhů českých dokona jsem vyplel pekla býlí
a za ně sázel klopotně květ čistý, bohumilý:
vznět nábožný má „Postilla“ zde živit bude stále,
má „Cithara“ zde na věky znít bude k boží chvále!“

V sen klesl stařec unaven, na knihu skloniv čelo.
Tu jiné, děsné vidění skráň spící obestřelo:
Knih šedesáte tisíců zřel opět horou čnítí,
než uprostřed nich na kůlu sám sebe viděl pnítí.
Ta spousta knih, jež proměnil kdys v popel, haldy
škvárů,
teď v pomstu strašnou plápolá kol něho v novém
žáru,
z ní hadů rudých na tisíc šíj hroznou k němu tyčí,
jej mučí sterým uštknutím a v tanci divém syčí,
pod nohou jeho s praskotem knih mocná vazba plane,
jsou rozžhaveny do běla jich rohy okované,
i spony jejich mohutné se nítí do řeřava,
v nich pergamenu, papíru se pýří vrstva žhavá.
Leč nastojte v tom požáru vše trvá bez úhony:
ty desky, hřbety kožené, jich ozdoby a spony;
jak tenké pláty řeřavé se krouťí ve plamenu,
však nezrušeny trvají ty blány pergamenu,
v nich řady liter nespalné jak démantky se třpytí,
bez újmy, v barvách ohnivých plá iniciál kvítí,
i stopy slz a krve v nich se jeví žhoucím rysem —
vše v ohni celé zůstává, jak hořící keř písem.

I Koniáš v těch plápolech pní neporušen cele,
 než, ku nesmírné trýzni jen, jež hlodá v jeho těle.
 V těch mukách děsných bez konce, v tom ohni věčně
 žhavém,
 jež líčil tak výmluvně před ustrašeným davem,
 kdy hroze proti hříšníkům své napřahoval pěstě,
 pro větší důraz řetězem kol šíje svislým chřestě,
 že mnohdy schvácen kazatel sám ve mdlobách se
 kácel

a v zástupu duch ne jeden v noc šílenství se ztrácel:
 v tom žáru nyní Koniáš sám svíjí se, v té trýzni,
 ston ječí z prsou mučených, ret práhne krutou žízni,
 kol snopy jisker vzlétají jak žhavých včelek roje
 a noří v každou těla píď mu žahadélka roje,
 dým štiplavý a dusivý jej mrakem černým halí —
 i zdá se mu, že věky již ty snášíš děsné paly.
 Vzpjal ruce vzhůru sténáje: „Zdaž takto nebe splácí
 pro víru stálé horlení, pro církev tuhou práci?
 Zdaž ve plamenech, zápalem pro slávu boží vzňatých,
 mám snášet muka na věky, trest duší Bohem
 klatých?“

Tu zazněl s hůry mocný hlas: „Trp dále, Koniáši,
 tvá duše viny ohromné trest spravedlivý snáší.
 Do prachu zdeptán, zkrvácen tvůj národ v bídě
 zmíral;
 však víc než zástup katanů, jenž tělo jeho týral,
 víc nežli rota lupičů, ke stonům jeho hluchá,
 ty's provinil se na kleslém, chtě ubít jeho — ducha;
 ty's květy duší spanilých, myšlének zlaté klasy,
 ty's předků jasné dědictví chtěl zhubit na vše časy.

Noc rozkládá se hluboká nad vlastí, pustým
 rovem —
 než kdysi jarním pučením se zaskví v jítu novém:
 Ty knihy, které's upálil, dál budou trvat celé,
 až dávno v hrobě zapadne tvé tělo do popele;
 až Postillu tvou, Citharu již dávno plíseň schvátí,
 ty knihy budou v úkrytech dál věrná srdce hřátí,
 z nich leckdy jiskra zakmitne v to temno vůkol pusté
 a za století vytrysknou z nich tlumy jisker husté
 a rozletí se do srdcí, v nich svatý zžehnou plamen —
 duch předků vstane vítězně nad puklý hrobu kámen!
 Co zlatých semen v knihách těch, co zrnek
 myšlenkových,
 až každé zplodí zlatý klas, v něm deset zrnek
 nových,
 až z nové setby sklídí se pak žatva desaterá,
 z těch šedesáti tisíců zas náhrada knih sterá
 a s ducha bleskem krásy zář po vlastech zaplá všude:
 pak teprv, kate myšlenek, tvé trýzni konec bude!“

Ukolébavka.

Hlasy snivé,
konejšivé
slyším tiše pět:
„Zaspi, lide, temné časy
a než sen ti sváže řasy,
k nebes bání
díků vzdání
zašeptni tvůj ret!

Oslav Pána,
že ti dána
země rajská v byt,
kde ti přáno žít a mřítí,
o pradědů slávě sníti,
přelahodnou
řečí rodnou
hlasně hovořit.

Nechť se stmívá,
bouře divá
nechť se valí blíž.

ty jen zavři klidně víčka,
 v loktech věrná stráž tě hýčká,
     s tvojich skrání
     mouchy shání,
     v čelo dělá kříž.

Chová hebce,
 báj ti šepce
     v ouško dětinné
 o Blaníku, v jehož hrudi
 kdysi rytířstvo se vzbudí,
     Václav svatý
     prapor zlatý
     v pomoc rozvine.“

Hlas ten chabý,
 šepot babí
     probouzí můj hněv,
 že bych zvolal: Stranou, chůvy,
 junácké nám třeba mluvy,
     ze sna, klidu
     duše lidu
     jiný burcuj zpěv:

Mrak se blíží,
 blesk se kříží, —
     vzbuď se, lide, vzbud'!
 Není chvíle k bajkám prázdným,
 čas tě volá k činům rázným,
     nehleď v nebe,
     věř jen v sebe,
     Blaníkem tvá hruď.

Z prsou vřelých
a hlav smělých
nevyjde-li v čas
k tuhé seči za otčinu
svaté vojsko velkých činů,
pak meč zkázy
neodrazí
žádný bůh ni ďas!

Péro sokolí.

(Příležitostná.)

Písničkáři, hrstku rýmů
na tu blánku napiš nám,
k popěvku ti sokolímu
nejvhodnější péro dám!
Takto čile ke mně vece
statný jonák širé plece,
jemuž hrály pod kadeří
zraků jaré plápoly —
    k čelu sáhl,
    hbitě stáhl
s čapky péro sokolí.

Zvolna jsem se chopil péra
a rým pilně k rýmu klad'
o červáncích za večera,
o démantech jitřních lad,
o stolístce, jejíž nachy
chbletuje motýl plachý,
a jak na kvetoucí větvi

ptáček libě šveholí —
 Leč tu skříplo,
 zlostně típlo
 zperné péro sokolí.

„Nejsem skromné chmýří, brachu,
 které krotký houser vlek'
 tichým dvorkem, v polním prachu,
 houští trav a chudobek.
 Jinému-tě zvyklo ruchu
 v modrojasném, volném vzduchu
 na peruti směle vzpjaté
 přes pahory, údolí
     hrdě kroužíc,
     k výši toužíc
 čacké péro sokolí.“

A brk odbojný v mé dlani
 o své újmě — ký to div! —
 jal se v bystrém, svižném psaní
 blánkou rejdit jako živ.
 Ostré črty, rázné sloky,
 tvoříc ohnivými skoky,
 svistíc, šustíc bujnou notou
 v nezkrocené svévoli
     po papíru
     v divém víru
 tančí péro sokolí.

A mně zdá se, že mi hraje
 v žilách nová, mladá krev,
 že kol spánků šumíc vlaje
 rudobílá korouhev,

tisíc očí bleskem svítí,
 bcuře síly v čin se řítí,
 o bývalé české slávě
 hromem píseň hlaholí —

A tu maně
 z chabé dlaně
 klesá péro sokolí.

Nejsi pro mou slabou ruku,
 nejsi pro náš shnilý čas,
 čekej, v ohnivějším tluku
 až se vzpruží srdce zas.
 Zde bys měl v naší mdlobě
 nebo skřípal v marné zlobě,
 nad úpadkem naší síly
 zachvíval se nevolí —

V místo pravé,
 k čapce tmavé
 vrať se, brku sokolí!

Nad bujarou hlavou kývej,
 připravuj tam lepší dny,
 oheň jarý v čela vlívej,
 o svobodě hrdé sny,
 pod tebou nech sval se tuží,
 k síle nadšení se druží —

A pak osud příznivější
 snad si tebe vyvolí,
 by zdar český
 v dějin desky
 vepsal, péro sokolí!

Na Sioně.

Roháči, kam Sion tvůj se poděl,
pravdy paveza, štít svobody?
Klesl v rum a dávno rum se oděl
v mech a plíseň, lístek jahody.

Zabloudí-li chodec k tomu místu,
a když vítr větví zašumí,
krůpěj střeše s červeného listu,
zda těm vzdechům, slzám rozumí?

Zda se rozpomíná v tichém vzlyku,
že tu šlape rozkotaný val,
poslední kde z božích bojovníků
naposledy světu vzdoroval?

Zdaž se zardí studem, hlavu skloní
v těžkém žalu na tu ssutou zeď,
zdaž se myšlenky mu hlavou honí,
čím byl jeho národ, čím je teď?!

V záři minulosti.

Vzdech trpký vítá našich králů řadu,
jež klonil v jařmo cizích tretek chtíč,
i zpupné panstvo cizojmenných hradů,
snah cizích raby, lidu svého bič;
než kdy sám národ povstal v žáru svatém
a blesky kalicha v noc duchů dštily,
a slepec zaburácel s pomsty mlatem:
tu žasl svět, tu velicí jsme byli.

Ký div, že naše skráň se v lesku sluní,
jenž září z velkých historie desk,
že stále, stále na rtu našem duní
ten dalný houfnic hrom a cepů třesk — —
Leč, bratři! nevrátí se titan slepý,
i reci jeho v mohylách se skryli,
a v musejích se bortí strašné cepy —
My velicí jsme byli, ach! jen byli.

Co pomůže nám vavřín zašlé doby,
co síla, moc, jež rozpadla se v nic?
Ach! lipanské a bělohorské hroby
co vzaly, nevrátí nám nikdy víc.

Hůř žebráku, jenž chodil v zlatohlavě,
smích budí slaboch, pyšný z dávné síly,
svou hanbu neskryjeme v otců slávě,
co jsme, jen vidí svět, ne co jsme byli.

Jen přítomnost nám stvoří osud celý.
V té utrhněm' si slávy ratolest
a bychom barbary jen otce měli,
tím pyšněji by zkvetla synů čest.
Však svésíme-li v boji chabou ruku:
necht' dědové si laury věčné vili,
nic neodvrátí zkázu kleslých vnuků,
a lidstvo chladně řekne, že jsme byli.

Nás budil svit, jenž zářil z prchlých věků,
a byl nám zdrojem nové důvěry;
než, stále vzpomínat jen dědů reků
a sníti v troskách zašlé nádhery,
to marně čas a sílu jarou tráví
a zrak nám kalí, klamným leskem zpilý —
Již nechme snění v rozvalinách slávy
a k činu, bychom velkými zas byli!

Stín.

Proč, dotěrný, se věšíš na mé paty,
vždy za mnou plížíš se jak mračný zvěd,
ty paobraze lichý, bez podstaty,
jenž méně jsi než na skle dechu sled;
proč obrys můj si vypůjčuješ směle,
i v šatu mého stříh se oblácíš,
proč paroduješ zjev můj neuměle,
můj každý pohyb drze opáčíš?

Tak v myšlénkách se tážu, hledě stranou,
kde pitvorný můj stín se na zdi chví,
jak na posměch též kadeř rozcuchanou
nad ruku skláněje, v níž péro tkví;
leč náhle mním, že v obrysu té hlavy
zřím také slabý odraz tahů svých,
rtův ironickou hru, zrak pohrdavý,
a vnímám tichý, jedva slyšný smích.

I slova slyším tichounkého hlasu —
toť hlasu mého vlastního je zvuk,
však tišší nežli v poli šepot klasů,
než píseň musí ze vzdálených luk,

ba spíše mluva zřetelná jen duchu,
 již bájně zjevy snu k nám hovoří,
 jež tajně zvoní v básníkově sluchu,
 když v tůně vidin svých se ponoří.

Ó nepohrdej mnou — zní šepot stínu —
 že podstaty své vlastní postrádám,
 jen tvými pohyby své údy šinu,
 jen z rysů tvých svou tvářnost upřádám.
 Ven zajdi raděj' do životní vřavy
 i do sebe vnoř zpytující hled —
 a živých stínů zočíš valné davy
 a tvoje pýcha hřeben svěsí hned.

Viz onde kavalíra sličné dámy —
 Toť párek silhuet je rozmilý,
 jenž vypůjčil si obrys lásky známý,
 kroj milenců, stín něhy unylý.
 Hru vějíře, ten úsměch, vláhu v řase,
 vše od jiného parku půjčkou vzal,
 jenž od třetího naučil se zase,
 jak lháti milujících slast neb žal.

Hle muž tam důstojný jak hrdě kráčí,
 na čele povznešeném vážný klid,
 jak lehkým kynem oblažovat ráčí
 dav podřízených, klanící se lid —
 tu posu má od jiných velikánů,
 ten majestát kdes výše vypůjčen,
 a možná, vnikna v důstojnou tu schránu,
 že prázdnou nadutost bys našel jen.

Ten raděj' obrys učence si dluží,
 ten zase šlechtice, lva parketů,
 ten v Byronově kulhání se tuží,
 ten v Rembrandtově chodí baretu,
 tak všichni napodobí v pestrém sboru
 typ vyvolený v každém obratě —
 jen kontúru si vypůjč dobrých vzorů,
 kdož po vnitřní se táže podstatě!

Co živých stínů ve fraku a robě
 hrá lehce po ulicích, v salonech,
 druh druhá vítá, ruce tisknou sobě
 a závodí ve dvorných úklonech,
 na tváři výraz pocitů a ctností,
 jichž ani jiskru nitro nechová —
 Ó věř mi, celý život společnosti
 jest velká, jediná hra stínová.

Viz mnohý národ! Vrchol jeho snahy:
 být jiných plemen věrným odlitkem,
 jich osvojit si posunky a tahy
 a honosit se jejich vodítkem,
 jich rozvěsiti kolem sebe trety,
 jich slepě napodobit každý čin —
 bez vlastních podnětů a vlastní mety —
 jen cizí vzdělanosti bledý stín.

A sám ty, poeto, jen pohled v sebe,
 v taj hruď své, svou dílnu duševní:
 Snad hřivnu slibnou svěřilo ti nebe;
 než, kam's ji složil, kterak těžil z ní?

Ty's bytost vlastní nutil do šablony,
jež byla zástupům a chvílce vděk,
ty's lýru svoji ladil v cizí tony
a lapal stíny cizích myšlenek.

Ty's v bázni chabé, nedůvěřiv sobě,
tak mnohý zapřel vlastních prsou vznět
a brával mnohdy liché ku ozdobě
třpyt leckde vypůjčených mask a tret.
A když tak z cárů různé krásy cizí
šat sobě sešíváš jak harlekýn
v ten mumraj, kde tvá bytost pravá mizí —
zda nejsi bědnější než já, tvůj stín?

Šablony.

Lidé žijí mezi námi,
kteří, v ruce lak a brus,
všechno brousí, natírají
na svůj vlastní ráz a vkus,
po své hlavě vyhlašují
ostatním své zákony,
ve dne v noci leští staré,
robí nové šablony.

Chtějí, aby jejich okem
každý hleděl na ten svět,
aby jejich slovem jevil
ducha vzlet a srdce vznět;
ztracují, ostříhují
jako škodné výhony
vše, co není upraveno
podle jejich šablony.

Odsuzují bez milosti
vše, čím vane volný duch,
pravdu třeba nejjasnější,
nejplodnější práce ruch;

láska k lidu nejryzejší
 není prosta úhony,
 vymkne-li se z jejich vetché
 vlastenecké šablony.

Ale vím, že mnozí se mnou
 cítí v prsou tuhý vzdor
 proti jařmu cizí zvůle,
 mentorům všem na úkor,
 kteří všechny žití květy
 nutí v nudné záhony —
 Jest nás dosti, jimž se z duše
 hnusí všechny šablony.

Ty ať slouží tomu davu,
 jemuž cílem péčí všech,
 aby měřil podle jiných
 každý krok a hles a vzdech,
 aby natřel svoje žití
 podle cizí patrony,
 ani vláskem nevybočil
 z ošumělé šablony.

Nám je vlastní rozum pánem,
 naším rádcem vlastní cit,
 vlastní svědomí nám soudcem,
 vlastní cestou chceme jít,
 tady v čele a zde v srdci
 máme vlastní zákony,
 nedáme se nikým vtěsnat
 do leccjaké šablony.

Švanda dudák.

Ještě dudák Švanda živ,
Orfej české půdy,
ale stářím siv a křiv
bloudí bůh ví kudy;
v Strakonickém kostele
spuchřelé a svaštělé
zanechal prý dudy.

Leckdo napjal um a cvik
na ty vetché měchy,
ale vzbudil pouhý kvik,
chroptivé jen vzdechy.
Nevyloudil dávný hlas,
který uměl v ples a jas
ladit celé Čechy.

Švanda kdesi Šumavou
bloudí přes vývratě,
s beranicí línovou,
v starosvětském šatě;
jenom tam si troufá vjíť,
kde se černá s řezbou štít
na chudobné chatě.

Netroufá si z horských chat
 dclů mezi lidi,
 kteří za chýš, zpěv a šat
 předků svých se stydí.
 Místo prostých dudáků
 maestro tam ve fraku
 zisk a slávu klidí.

Již tě starý, drsný zvuk
 krásocit náš ruší,
 není dudácký ten huk
 pro zjemnělé uši;
 vytříbený máme vkus,
 vzorně uhlazený brus,
 vzdělcům jak sluší.

V modním štěrku vyjetém
 jedem', stále dbalí,
 bychom sobě před světem
 v ničem nezahlali,
 vážné vrásky na čele,
 zraky chladně protřelé,
 střízliví a zralí.

Ale věřte: Tichý vzdech
 při tom slyšet všudy
 a jak upír na řadrech
 leží tíha nudy.
 Brzy zazní krajem hles:
 Kde jsi, starý Švando, kdes?
 Kde jsou tvoje dudy?

Hladkým floutkům na vzdory
 vyjdi, Švando, směle
 v beranici s fábory
 na zvětralém čele!
 Nechat stářím zbělel vlas,
 však se znovu vzpřímí vaz
 a krev zahrá v těle.

Jen co tvoje náručí
 staré dudy stiskne,
 kouzelný měch zazvučí
 a ret bujně výskne —
 zmládne s tebou celá zem,
 vyjasní se čelo všem,
 a zrak štěstím blýskne.

Znovu měch ať ševelí,
 vysoko se vzdýmá,
 pravé české veselí
 zakleto v něm dřímá
 a nás po té junácké
 zdravé písni dudácké
 žhoucí touha jímá.

Hahoj, Švando, chytňi již
 svoje dudy černé,
 zahraj v naši smutnou hluš,
 v naše stesky marné,
 jinak se nám bude žít,
 pracovat a vrahy bít
 při tvé notě švarné!

Čínská zeď.

Chraňme svoji bytost ryzí,
pěstujme jen vlastní ráz,
ani jedna vlnka cizí
nevňikej za českou hráz,
v dumě, citu, žití, mravu
vlastní duch nás veď —
od Krkonoš za Šumavu
stavme čínskou zeď!

Vážně volají tak jedni,
v posměchu zas jiných ret.
Jak se nesmát? Nezabední
žádné chtění český svět.
Lidstva příboj mnohé věky
bil k nám jako teď,
nezastaví jeho řeky
ani čínská zeď.

Pokrok člověčenstva kácí
všechny sloupy pomezí
a moc žádná neodvrací
let myšlenky vítězné,

vniká do všech konců světa,
 marna záповěď,
 křídlem gigantickým smetá
 každou čínskou zeď.

V ušlechtilých plemen četě
 starým vojínem náš rod;
 nuž, jen dále k velké metě
 chvátej s nimi o závod,
 ve všem dobrém, krásném všude
 jim se rovnat hled' —
 líp' to národ chránit bude
 nežli čínská zeď.

Kdyby těsný svazek minul,
 jímž se tulí v lidstva kmen,
 zakrsal by, ztrnul, zhynul,
 svěží mízy pozbaven,
 vyrván z větví družných klínu
 jako suchá snět:
 věnčila by druhou Čínu
 naše čínská zeď.

Ale ztápět v cizí proudy
 každý znak své bytosti,
 zhrdat vším, co z rodné hroudy
 vlastní síla vyrostí,
 lapat za to bez výběru
 každou cizí smet':
 to je bláhovější věru
 nežli čínská zeď.

Hajme sobě v lidstva ruchu,
 vlastní barvu, vlastní zvuk,
 vlastní pečeť svému duchu,
 svému srdci vlastní tluk,
 bytost vlastní neudavme
 jiným za oběť,
 kolem té si pilně stavme
 nerozbornou zeď!

Základem však samobytí
 nebeský dar jazyka,
 z něho zkvétá všechno žití,
 bez něho vše zaniká; —
 nuž, kde bouří vztekle k němu
 dravých proudů změť,
 stavme, navzdor smíchu všemu,
 stavme čínskou zeď!

S rody všemi nech nás pojí
 svazek blahodějných snah,
 ale tam, kde zhoubu strojí
 vlasti, řeči chtivý vrah,
 na té straně lačnou vřavu
 přehluš odpověď:
 Od Krkonoš za Šumavu
 stavme čínskou zeď!

Divní svatí.

Petr, Pavel naši svatí,
věřte zlatí.
Půl nás Petra, Pavla půle
volí patronem,
Pavla vůle, Petra vůle
naším zákonem.

Petr, Pavel mocní svatí,
všude platí:
V politice, v chrámu krásy,
ba i v síni věd
vždy se Petr k slovu hlásí,
Pavel za ním hned.

Při kom nejsou tito svatí,
všechno ztratí.
Marně plul bys proti větru
bez těch světců dvou —
buďto Pavlu nebo Petru
zapiš duši svou!

Petr, Pavel divní svatí,
 k sobě kati:
 Když se Petru noha smekne,
 Pavel ruce mne,
 a když Pavel „Ano!“ řekne,
 zahřmí Petr: „Ne!“

Petr, Pavel, čistí svatí,
 vše nám hatí:
 Když se jeden k činu chystá,
 druhý sedá v kout,
 a my všichni proto s místa
 nemůžem' se hnout.

Petr, Pavel, trpcí svatí,
 budtež klati!
 Pro zásady nechť si, bratří,
 šlehá půtek žár,
 ale k rohatému patří
 osob věčný svár.

K čemu nám ti hořcí svatí,
 moji zlatí?!

Petře, Pavle, v pochvy šavle!
 Dost již vašich jmen.
 Stranou, Petře! Stranou, Pavle!
 Věc nám platí jen.

Svornost.

Ó svornosti, tvůj zlatý zvon
proč nezní českou zemí?
Kol burácí jen vášně křik,
jen sváru pustý hřmot a ryk,
a ty se tajíš němý.

Já slyšel kdys tvuj božský ton,
ó drahý, svatý zvone!
Zníš dosud často v uchu mém
a v ohlase tom dalekém
hrud ještě blahem tone.

Jak svornost zlatou získat zas?
Aj, slyším přísné hlasy:
„Pod naše jho se vraťte zpět,
kdo jinak myslí, budiž klet!“
Tím špatně žár se hasí.

Tam u Lipan též rozkol zhas
a panstvo tvrdou pěstí

dva dlouhé věky hnětlo lid —
Co vypěstil ten mrtvý klid,
pláč Bílé Hory věští.

Ne, svornost není mrtvá tiš,
hrob všelikého ruchu,
ne jařmo jedněch, druhých bič,
ne podnož jen pro vlády chtíč
a pouto volných duchů.

Věř, v lidu zdravém neztlumíš
hyb svěží, věčně nový,
on k výši sterým útvarem
pne křídla v machu bujarém
a vzlétá nad okovy.

Jest nepřítelem svornosti,
kdo vztekla všechno kácí,
co ruka jiných buduje,
i ten, kdo druhým vnucuje
jen svoji vlastní práci.

Je svornost sestra volnosti,
zná pouto vnitřní pouze,
ten svazek musí z duší zkvést,
své úponky kol srdcí plést,
jež hoří v stejné touze.

Nám vlastní lid a rodná zem
ten živý svazek skytá;
my všichni chceme její zdar,
nechť cit náš volí různý tvar,
nechť různým květem zkvítá.

Zde volnost přejte snahám všem,
jež čelí k země štěstí,
a různých mnění neshodu
řeš důvod proti důvodu,
ne pěst jen proti pěsti.

Ne zrádce zde, ne zrádce tam,
ne věčná zášť i hana,
ne jedněch moc a druhých zmar;
kde jasný kyne celku zdar,
tam přestaň každá strana!

Pak lepší doba vzejde nám,
žár nový zaplá všemi,
a svornosti čarovný zvon
zas vydá plný, jasný ton
nad krásší českou zemí.

Podobenství.

Stojí voda v lesních větví stíně,
bez přítoku, bez odtoku tlí,
v tichu mrtvém odpočívá líně,
spící břeh ní vlnkou neškádlí.
Leknín, stulík po ní lupen stele,
bílou, zlatou růží rozkvetá,
nad ní tiše šídlo pestroskvělé
s azurovou vážkou poletá,
a když paprsk vnikne klenbou lesa,
květ i vážku změnění v drahokam...
Nad tím půvabem tvá duše plesá —
ale pohni vodou, poznáš klam:
Pod povrchem vábným všechno hnije,
žab a mloků hejno v puchu tyje.

Viz tam bystřinu, jež ze skal prýští,
jak se tříští
v dešti jisker o balvanů vzdor,
kterak bouří
v pěně, kouři

sršivých těch proudů spor,
 peřej peřeji se přičí,
     vlny syčí
 v rozbroji a zápolu:
 A přec vadivé ty síly
 v jednom žlebu pospolu
 k jedinému sbírají se cíli;
 hostě bystré, rudohvězdé pstruhy,
     pádí přes květnaté luhy,
     žene kola mlýnů
     vlnek jasných skok,
     až pak širý tok
 lodi nese v majestátním klínu.

Kde je život, ruch též býti musí,
 různých sil a směrů proudění;
 kde hyb všečen jedna vůle dusí,
 brzy v močál vše se promění —
 na povrch snad obraz vábné shody,
 ale uvnitř kalné, shnilé brody.

Spíš ať myslí různé vlnou sterou
     v sebe perou
     hlomoznými rozpory,
 ať se v zápolení pruží,
     tříbí, tuží
     zásady a názory —
 všakť k dobrým koncům dospěje
     bouře svářících se sil,
     jen když v boji
     všelike ty proudy pojí
     jeden velký, svatý cíl,
 a jsou čisty jejich peřeje.

Na křídle nejkrajnějším.

Kde rozvíjí se život svíží,
vždy proudy různých snah se kříží,
vždy zbraně myšlenek se střetnou
a korouhve stran šumně vzletnou —
Jen rytířský nechť čestný meč
v tom boji duchů blýská,
nechť ideje nás vedou v seč,
ne zášť a zloba nízká.

Vždy nelze s hůry pohrdavý
znak chýlit v zápasící davy
a nad bouřlivou času vlnou
stát s neúčastí pohodlnou;
čas bývá, kdy v tom boji krýt
své barvy čestno není,
kdy třeba vetknout na svůj štít
znak svého přesvědčení.

Mně nechutí se vřava denní,
kde rmutných vášní kal se pění,
a nechci v každý výpad planý
jít slepě za panýrem strany —

než tam, kde spravedlivá věc
 své věrné volá v řadu,
 vždy hrdě na oddanou plec
 štít svých barev kladu.

Kde osvěty meč jasný tepe
 tmy žoldnéře, jich raby slepé,
 kde jarý pokrok vznáší důtky
 na pokrytství a na předsudky:
 tam, ať by nezdar chvíle máť
 a trhal šiky zřídle,
 chci do posledka věrně stát
 na nejkrajnějším křídle.

Kde bojuje řeč srdci drahá
 boj s násilím a lestí vraha,
 kde žárlivě svou čest si chrání
 a každou píď své role brání,
 chtíc jedinou jen paní být
 ve starém předků sídle:
 tam budete mne vezdy zřít
 na nejkrajnějším křídle.

Kde bílý orel k zori vzletá
 a lípa obrovitá zkvetá,
 poď větve svoje širodalné
 zvouc velké Slávy plémě valné,
 kde obrození kyne všem
 ve svorné lásky zřídle:
 Ten šik je můj! Vždy stanu v něm
 na nejkrajnějším křídle!

Věčným karatelům.

Kam pohledneš, tam Jeremia kvílí
a karatel své dŭtky napřahá:
„Ó společnosti zvrhlá, dave shnilý!
Ó bídný lide, země neblahá!
Ó mdlobo, šarlatanství, neschopnosti,
ó hnilobo —!“ Již, mravokárče, dosti!
Snad právem rozlehá se nářek tvůj,
i šlehů dešť snad po zásluze padá —
Leč mírni hněv a stále pamatuj,
že díl jich patří na tvá vlastní záda.

„Náš celý život chorý jest až běda,
směš frází nadutých a dětských tret,
jest neskonale chudá naše věda
a naše písemnictví planý květ,
vše Liliput jen směšný, přebohý —“
Tak hořekuješ, káráš rok již mnohý,
však pomalu bys mohl také, věř,
sám zdravou rukou do díla se dáti —
jen pilný na lenocha dŭtky beř
a jenom velký smí se malým smáti.

V čas důtky pelyněk je lidu zdravý
 a neškodí též perné šlehnutí;
 než stálým haněním se málo spravi
 a věčný náрек jen se znechutí.
 Dlí náprava, kde každý jenom káže —
 radš chop se díla, kdo máš zdravé páže!
 Co prospěje, když tupit jenom znáš
 čin ostatních, že není lepší, větší,
 jim bereš chuť a sám nic nekonáš?
 I malý čin je víc než pouhé řeči.

Již máme karatelů víc než dosti,
 šíř, šíř se stele pessimismu stín;
 vždyť snadno láti chybám, nečinnosti
 a při tom skládat vlastní ruce v klín;
 strach věru jest, že každý raděj' zvolí
 na místo pracovníka soudce roli,
 a že pak zapomenem' na posled
 pro samou žalobu a lamentací,
 co nejlepším jest vychodištěm z béd:
 v čas uchopit se chutě plodných prací.

Nuž, dosti již těch jeremiad věčných,
 již dolů s kazatelen v dělný ruch!
 Dost úšklebků a důtek nekonečných,
 z nichž otráven již málem český vzduch;
 je třeba dusné chmůry zapuzovat
 a srdce těšit, mysli povzbuzovat,
 by plna důvěry a naděje
 si řekla jará pracovníků četa:
 Kde stíny jsou, ať zář se zaskvěje,
 co slabé jest, ať mohutní a zkvetá!

Naše řeč.

Moc, sláva, bohatství — co ze všeho nám zbylo?

Naše řeč.

Co štítem jediným nás v boji těžkém krylo?

Naše řeč.

Nechť rajskou hudbou zvoní, půlí světa vládne

jiná řeč,

nám královnou je všech a neustoupí žádné

naše řeč. -

A necht' by popelkou a žebračkou jen byla

naše řeč,

my chceme, by se v pyšnou kněžnu proměnila

naše řeč.

Buď zřítelnicí oka, buď nám všeho dražší

naše řeč,

ni stínem utrpěti nesmí vinou naší

naše řeč.

Tu není smlouvy žádné, kde má cenu platit
                                   naše řeč,
 vše dejme raději, než píd' by měla ztratit
                                   naše řeč.

Ne, s vůlí naší nesmí v podruží se vzdáti
                                   naše řeč,
 té svaté řeči práva odvěká nám zkrátí
                                   leda meč.

Zde není ústupu, jen k předu musí jíti
                                   naše řeč,
 vždy musí stoupat výš, vždy jasněji se skvíti
                                   naše řeč!

Vyhlídka do hor.

(List z denníku.)

Od vísky drahé, s níž má duše pojí
zpomínek blahých věnec uvadlý,
zas kráčím do stráně — pod nohu moji
stře dumná jeseň lupen opadlý.

Zas alej modřínů mne vážně vítá
jak šedcbradých kmetů snivý řad,
zas větví skulinami kradmo svítá
hor dalný řetěz, plný divných vnaď.

A teď — jsem na místě — jen ještě doubí
zde rozhrnu nad stezkou omšenu —
Ach! nyní v obraz velebný se hloubí
mé vzňaté oko s myslí nadšenou.

Zas vidím horstva věnec modrosmavý,
jenž děcku již své krásy v obzor víl:
zde Milešovku, s nižších sester davy,
tam Košťál strmý, lysý Radobyl.

Zas patřím na ně — po tak mnohých letech,
 zas usednuv na známé lávky mech
 ve stínu doubí, v chudých svlačce květech,
 zrak vlhký kochám v jejich půvabech.

Leč, jako tehdáž jinochovi, kalí
 i nyní chmûra nadšený můj zor
 a do smutečních závojů mi halí
 ten valný zástup modrojasných hor.

Oj, hory zrádné! — Jako násep vzdorný
 před mořem cizím v země okolu
 vás vztýčil génij vlasti blahotvorný —
 jak dostály jste svému úkolu?!

Ach, odrodilky zlé! — Pln hněvu, hoře
 ustcupil od vás vlasti strážný duch —
 jak přední vlny cizáckého moře
 teď valíte se zbujně v český luh.

Již jenom Řip tam osamělý stojí
 a hledí pevně v sester zrádných sněm,
 jak byl by hotov v bohatýrském boji
 sám čeliti těm odrodilkám všem.

Jak za štít otčině své téměř skytá,
 jež praotcovy světí šlépěje,
 a bílá kaplička mu s čela svítá
 jak v lepší časy blahá naděje.

Stůj, Řipe, statně — a ty, svatý Jiří
tam třímej pevně jasné kopí své,
ať blízka saň, jež tlamu lačně šíří,
již ani píd nám vlasti neurve.

Geronův smích.

Ve skvoucí síni prostorné
dlel Gero, děsná metla,
již na Slovary nesvorné
zášť osudu si spletla;
táž síň to byla proklatá,
kam do přátelské rady
kdys vlákal Vendů knížata,
by sklál je mečem zrady.

Teď pekelná mu došla lest
a čelo brázdí péče,
rve marným vztekem tvrdá pěst
kříž krvavého meče:
hněv Luticů ho vyzval v boj
a strásl jařmo cizí,
sláb, zděšen markraběte voj
a naděj' v pomoc mizí.

I zdá se mu, že strašný zjev
kol po stěnách se mihá,
že třicet stínů, v prsou krev,
tam hrozivě se zdvihá,

že knížata, jež zhubit dal,
den pomsty věští vrah,
že Vendů bouř' již stéká val
a ječí k jeho prahu.

V tom skřípla veřej. Gero zbled'
a maně s křesla vskočil,
neb slovanský měl kroj i vzhled
muž, který náhle vkročil;
než nízko uklání se host
a ruku k srdci vtiská,
kde z bílé řízy kříže skvošt
pod zlatým řasnem blýská.

„Jsem Tugomír, man slovanský,
jsem Stodoranů kníže,
však tajně za blud pohanský
jsem přijal pravdu kříže;
i lidu mého lepší část
již syta žreců vlády
chce surový mrav otců stráž
a přijat vaše řády.

Leč Ukrané a Rataři
a Bodricové klatí
vše maří, tupí barbaři,
jež stydno bratry zváti:
svou hrubou patou zdusili
mé požehnané sémě
a k sobě jařmem přesily
i naše spřáhli plémě.

Ač nucen s nimi spolek mám,
 přec Kristu sloužím skrytě
 a v srdci věren zůstávám
 i Němcům, dobře cítě:
 mrav jemnější, byt lepší nám
 jen v kázni vaší kyne,
 jen vámi v jasný lidstva chrám
 i Sláva nohu všine.

Ó slyš mou prosbu, markrabí:
 K mým Stodoranům v léno
 vše uděl mi, co v Zálabí
 tam Luticů má jméno
 a lest má, pane, v malý čas,
 tu bouří vzdoru ztiší,
 kraj celý pod mým žezlem zas
 daň bude platit říši.

Vždy věrný tvůj a Němců man
 a církve sluha stálý
 otevru světlu dokořán
 niv slavských širou dáli;
 chci býti tamo pevný štít
 a hradba říše svaté,
 chci s tebou Pomořany bít,
 i Bodrice bít klaté!“

An Tugomír řeč vede tak,
 tvář divně Gero mění:
 teď radost, úžas jeví zrak,
 teď odpor, podezření,

až posléz náruč rozepjal
 a ruce tiskl hosti:
 „Sám bůh tě lidu tvému dal,
 ty muži vzácných ctností!

Již minil jsem, že lepších snah
 je neschopno tvé plémě,
 že třeba divé zdrtit v prach
 a zhladit s tváří země;
 však nyní zdárný, velký Sláv
 inně vrací v rod svůj víru,
 buď zdrav mi, čacký mane, zdrav —
 kéž sto mám Tugomírů!“

Pak ve přátelském hovoru
 lstných piklů přízi tkali,
 jak v šij by šlápli odporu
 a Vendy s říší spjali,
 až vřele tiskna jeho dlaň
 Sas rozloučil se s hostem,
 a z okna ještě mával naň,
 když klusal hradním mostem.

Než, potom spěšně o boky
 si otřel obě dlaně
 a z hrdla chechtot divoký
 mu vybuch' nevázaně,
 tak bouřlivý, že síně strop
 tím smíchem zaburácel,
 že ohlas jeho řadou kob
 jak dálný hrom se ztrácel.

V tom smíchu zvučel divý ples,
 ryk ukojené zloby,
 v něm jakby zachechtal se běs
 nad ssutkami a hroby,
 v něm zněly skřeky vítězné
 a radost pomsty dravá
 a povržení bezmezné
 a záště propast žhavá...

Již mizí v šeru dávných dob
 ty hrozné, smutné děje,
 již přes Polabců širý hrob
 věk pozdní mlčky spěje;
 kde Gero dlel, po ssutých zdích
 houšť břečťanu se vije —
 však onen krutý, děsný smích
 v mém srdci posud ryje!

Věřím.

O Slovanstvo, ty obře trpaslíku,
jenž slep a hluch se matně potácíš,
pod meči vrahů zevšad krvácíš
a sám si v boky sterou vrážíš dýku,
ach, teskným okem divé moře měřím,
v němž toneš, bez kormidla pustý vrak,
zřím propast pod tebou a kolem tebe mrak —
a přece věřím.

Půl Evropy tvé pusté hroby kryjí,
ó Slavie, z nich věští duchů kvíl,
jak bratr zaslepený bratra bil,
jak sama vypěstila's chomol zmijí,
jenž zubem jedovým tvé uštknul plece...
Hřmí darmo Baltem výstražný ten hlas,
zřím, kterak starý hřích tě hubí zas —
a věřím přece.

Tys rozedrána v kusy, rozdrobena
 a zpuřně trčí proti části část,
 než cetu jedinou ti v žertvu klást,
 radš ve jhu cizím hyne porobena;
 tu v propasti se šíří spáry malé
 a klíny umělými mrzký spor.
 hloub ryjí zášť a ješitnost a vzdor —
 přec věřím stále.

Vše, všechno spojilo se proti tobě:
 Lest nepřátel i vlastní nerozum,
 stín hříchů dávných, slávy padlé rum
 i předků záští, neztlumené v hrobě,
 chtíč sobců po zisku a marné chvále,
 i trety dětinské a titěry,
 ba hlásky nicotné a litery —
 Přec věřím dále.

I sám ten cit, jenž zemi s nebem pojí,
 nás rozdvojuje, víry svaté vznět,
 kříž, symbol smíření pro celý svět,
 nám v různém tvaru znamením je k boji.
 „Mou víru přijmi,“ znějí příkrá slova,
 „sic nejsi bratr můj a zhyň si jen!“
 Ty hlasy slyším smuten, zahanben —
 přec věřím znova.

Tu jeden bratra bratrem nechce míti,
 že krojem cizinským se přioděl,
 že boje ruch mu zkalil rodný pel;
 a ten zas hrdě onoho se štítí,

že jak on cizím nepyšní se peřím
 neb za lecjakou perlu skleněnou
 svou volnost vrahu nedal výměnou —
 A přece věřím.

Tu velký na malého zpupně shlíží
 a hrdě tupí jeho skromný vzmach,
 tu malé od velkého pudí strach,
 že raděj' v podnož nepřátel se níží —
 Tak tvoje rodina se sváří hněvně,
 druh vidí druhá bez soucitu mřít
 a ještě vrahu pomáhá jej bít —
 přec věřím pevně.

Přec pevně věřím, stále věřit budu,
 že splyne lad v tu vřavu zmatenou,
 že všechny propasti se překlenou
 a roztrhnou se mračna lží a bludů,
 jež Slávy zastíňují šťastné hvězdy;
 že chaos rozmetaných údů těch
 kdys v jedno tělo spojí boží dech,
 v to věřím vezdy.

Ó věřím, ohromný ty slávský světe,
 že mine tvého ponížení noc,
 že zableskne ti sláva, štěstí, moc,
 i národ můj že plně s tebou zkvete;
 a k nebi ždám, by v západ můj se šel
 té zory krásné aspoň první jas,
 v niž doufal jsem tak pevně v každý čas
 a vroucně věřil.

Svoboda.

O volnosti, ty jasná dcero nebe,
když hrdou nohou dávné okovy
jsi deptala, jak vroucně vítal tebe
stran širodalných pozdrav hromový!
Vstříc tobě nad troskami tyranie
zněl stokrát světa omladlého ples,
od východu, kde mužík hlavu vznes',
až v dálku za moře, kde s černé šíje
kruh sňala's kovový!

Ach ideále, jehož pod praporem
krev drahou cedil nesčíslný rek,
ty velebená pěvců valným sborem
co z tebe učinil náš kleslý věk?
Ten věk, jenž slovy velkými se blýště
nevážně zmařil odkaz velkých dum,
i z tebe zůstavil jen hluchý šum,
jen vyfintěnou frázi pro řečníště,
zvuk prázdný myšlenek.

Mé oko teskné, roztoužené darmo
 tvůj božský obraz hledá na zemi,
 kde tolik národů pod staré jarmo
 zas kleslými se chýlí šíjemi,
 zas mrzce líbá tyranovu patu,
 jenž duše zvůli svou jich každý dech,
 jim v pospas metá jako na posměch
 jen cáry tvého strhaného šatu,
 tvé prázdné emblemy.

Tam národ, jedva po útrapě steré
 tě uvítal ve vlastním domově,
 již zpupně jiným národům tě bere
 a v témž je smýká krutém okově,
 ježž nedávno jsi sňala s jeho šíje,
 na stesky jejích má jen hrubou pěst,
 jim loupí jazyk, jmění, dítky, čest
 a rukou, jižto uvolnila's, bije
 líc tvoji surově.

A lid, jenž v horoucím tě slavil díku,
 když vrátila mu dlaň tvá vítězná
 znak důstojnosti lidské, nevolníku —
 již sotva tvoje božské líce zná,
 neb drze tvého znesvěcuje jmena;
 zas jiná poroba mu hněte vaz,
 lán jeho bere, krev mu střebe zas —
 jen zlatými jsou nyní vyměněna
 ta pouta železná.

Slyš, zlaté okovy kol kolem zvoní,
kam obrátíš se: v dílně, na roli,
kde pro kus chleba potu proud se roní,
i tam, kde duchů voje zápolí,
kde krása vévodí a zápal svatý,
kde vniká v taje věda hloubavá
i s tribun, kde tvá zvučí oslava —
ba, pouty zlatými jsou obepjaty
i vládčí prestoly!

Hleď kolem, volnosti, viz ve svém chrámu
ty kupce, šarlatany, lichváře,
jak svatyni tvou mění v brloh krámů
a v pulty peněžní tvé oltáře,
jak překrucují písmě za písmenem
tvůj božský zákon, zprzňují tvůj štít,
by mohli pod ním z bratrů slabších být
a ty, kdož křivdě brání, твоjím jmenem
štvát, vrhat v žaláře.

Ó vstaň již, svobodo, těch lotrů davy
žeň z chrámu svého, svatokupců spřež,
své očist oltáře, svůj zákon pravý
vznes vítězně nad farizejskou lež:
ne volnost zlatu, zchytralosti lestné,
v zisk plenit bratří bědu, slabší um,
ne volnost sobcům, trubicům, šejdířům —
než volnost dobru, pravdě, práci čestné
zas dobývej a střež!

Podzemní hlas.

Za hřmotu kladiv, za sykotu páry,
za hluku tržby, za skřipotu per,
v tom všedním shonu zábavy a práce,
jenž kolem šumí z rána po večer,
my pachtíme se, hrajeme a sníme,
jde stezkou vyšlapanou žití směr;
však časem náhlé zděšení nás jíme,
když pustá vřava chvilkou oněmí:
    neb slyšet mníme,
že duní cos a reptá pod zemí.

Pod věncem erbů, počernalých věkem,
vlá, šustí hedbáv, blýská drahý kov,
kruh vyšňořený hodovníků pyšných
své správce haní, chválí dnešní lov,
po sličných tvářích žhoucím okem těká,
hrá jemným žertem, květem dvorných slov;
leč poduška když panstvu kyne měkká
a v temnu zámek s parkem oněmí:
    tu ve snu leká
je dutý řev, jenž táhne pod zemí,

Muž vědy zkoumá pronikavým zrakem
svět vodní krupěje i hvězdnou říš
a v labyrintu záhad smělým krokem
až v nejtajnější vniká pravdy skrýš,
tká křídla, jimiž v netušené cíle
se ponese duch lidský výš a výš —
leč náhle ustal v důmyslném díle
a s bledými naslouchá tvářemi —
to z tiché píle
jej vzrušil temný rachot pod zemí.

Ve chrámu krásy sochařovo dláto
se štětcem o náš obdiv zápolí
a hudba černá v opojenou duši
hřmí vodopádem, ptáčkem šveholí,
zrak pěvce nadšený se hvězdou leskne
a rtoma boží zvon mu hlaholí —
Však časem přelétne stín dumy teskné
tu krásu všechnu, struna oněmí
a temně třeskne
nám v ucho hrom, jenž duní pod zemí.

Kol soptí váda plemen, vládců, říší,
svět veškeren se zmítá v rozporu
a časem dvojí lidstva mrak se sbírá
pod zpupná hesla divých praporů,
by pro píd' země, mrzký zisk a pýchu
sil smrt' a hrůzu v širém prostoru —
Než mír kdy svitne na zdeptanou líchu,
vír bubnů, chropot padlých oněmí:
tu v mrtvém tichu
bouř jinou slyšíš dunět pod zemí.

Do skvostných salonů a dusných dílen,
 pod klenbu sněmoven i krčmy vích,
 do našich modliteb a blasfemií,
 v žen štěbetání, dívek jasný smích,
 do fanfár slavnostních a denních sporů,
 do lehkých vtipů, frásí květnatých —
 jak pod scénou hněv tragického choru,
 když vině hrozí Erinnyemi,
     ve hrozbě, vzdoru
 zní temný hlas, jenž reptá pod zemí.

Nadarmo hlasáč volá: „Prázdné tlachy,
 sen fantastický potřeštěných hlav!
 Řád lidstva stojí na žulových sloupech
 a stráží bezpečnou mu starý mrav,
 na stolci nerozborném zákon trůní
 a pouty železnými třímá dav —
 kde zmije zasyčí z těch kalných tůní,
 hned rozpoltěna mečem oněmí — —“
     Dál přece duní,
 ba věřte, duní bouře pod zemí.

Jen ucho skloňte k půdě kolísavé,
 jak výš se nese temný hluk a šum,
 jak rachot v hlubinách se blíže valí
 a vyplnění chystá teskným snům,
 kdy společnosti krok se v bezdno sveze,
 řád její slétne jako z karet dům,
 kdy ortel soudce, anathema kněze
 i prosba pěvce hrůzou oněmí,
     až prorve meze
 ta děsná bouř, jež duní pod zemí.

Hrdina budoucnosti.

Když bloudím za večera městskou vřavou
neb mírem polí v západ zardělých,
vždy jako stín tou krásou luhů smavou,
tou směsí pestrou davů veselých
muž zmořený se mihne svislé šíje
ve hrubé kytli, jež ho nuzně kryje,
a když zor kalný ke mně povznese
zpod čela, prachem krytého a potem,
ten pohled bytostí mou zatřese
a do srdce mi vnikne žhavým hrotem.

Hle! jak se plíží, jistě vědom sobě,
že skvrnou je v té kráse kolkolem,
kde šťastný zástup svítí v pyšné zdobě
a veselým se baví šveholem,
kde z kočáru, jenž přelet' bystrým klusem,
rtík půvabný se nad ním zachvěl hnusem
a bohatec naň pohrdavě zřel,
an smekl čapku sedranou až k zemi —
já cítím cos, jak bych se sklonit měl
před tebou, muži povržený všemi.

Ty, který z půdy hmoždíš v potu tváři
 kvas bujný jiným, sobě černý chleb,
 v důl pohřbíš se, bys jiným skvostů záři
 a sobě vynes k bídne rakvi hřeb,
 jenž vracíš se tu v brloh z těžké práce,
 kde jiným snášel's mramor na paláce,
 a žiješ trudněj nežli v jařmu skot,
 bys jiným uchystával zemské nebe:
 Mně pálí na duši tvůj horký pot
 a jest mi, jak bych odprosit měl tebe.

Ty jedva času máš svá zlíbat děcka,
 jichž pohled jak by vyčítal ti hřích,
 neb z něho zírá beznaděj tvá všecka
 a dědice v nich zplodil's útrap svých;
 ty lopotíš se zítra jako včera,
 dny, léta, věk svůj z jitra do večera,
 rád, na chvílku-li oddechnouti smíš
 kdes v koutě chrámu, ana kněze ruka
 ti okazuje v nadoblačnou výš,
 kde najdeš klid a tvá se skončí muka.

Co tobě společnost! Jí dávat musíš
 v daň čela svého pot, svých synů krev,
 však jejích vnad a slastí neokusíš
 a neznáš člověčenství jasný zjev.
 Co tobě ducha lesk a jemné mravy,
 co květy něžných citů, vavřín slávy?
 Ty klesáš v pustý hrob jak suchý list,
 list jeden z těch, jež prší za jeseň,
 jichž spoustu nikdo ani nedbá sčíst,
 jež drtí krok a v pouhou mrvu mění.

Ty potácíš se tmou, klíč nemáš zlatý,
 jímž otvírá se brána poznání,
 duch umění v šeř bídne tvojí chaty
 svou čaroskvoucí peruť nesklání,
 pro tebe harfa poesie něma,
 pro tebe štětec barev luzných nemá,
 pro tebe nemá hudba božských zvuků,
 mim nepásá svůj bohatýrský háv,
 a kdybych ty své sloky dal ti v ruku,
 „co s tím?“ bys dlaní v trpkém smíchu máv’.

Co my jsme tobě? Naše rytmy křepčí
 jen komnatami víl, jichž plet’ je sníh
 a ručinky nad pavučinu hebčí
 a nožky lehčí křídel motýlích,
 žen, tepajících jenom louten struny
 a v parku nyjících za svitu luno;
 my stavíme jen muže na svůj štít,
 již v teple, syti, času mají dosti,
 za vavřínem se honit, láskou mřít
 neb hloubat nad propastmi pochybností.

Nám hedbáv šustí veršem, zlato zvoní
 a v perlách vzácných přebírá se řeč,
 náš jarobujný rek na sněžném koni
 ze zlaté pochvy tasí skvoucí meč,
 má hvězdnou glorii kol božské hlavy,
 a shlíží s pohrdou na nízké davy —
 Leč zatím moc, jež řídí lidstva děj,
 v tom davu zhrzeném si skládá sama
 za hřmotu kladiv jinou epopej
 a za řinčení lopat nové drama.

Ty's jeho hrdinou, ó muži v prachu,
 ty's budoucnosti vyvolený rek,
 rek lepší oněch v brnění a nachu,
 jichž zbujnostem se kořil mnohý věk,
 rek pravý, čistý, bez vady a hany,
 rek jasnější nad Artušovy many,
 ty s lící zrytou, sluncem kalenou,
 s tou zdobou mozolů na drsné dlani,
 jenž místo kmentu oděn halenou
 a jemuž rýč je bohatýrskou zbraní.

Rek důstojný, ač neznáš dvorných mravů
 a nemáš vtipu v ducha turnaje,
 ač v ponížení chýlíš krotkou hlavu,
 cti nedůtklivých řádů nedbaje —
 když cítě políček na žhavé líci
 jen zuby stiskneš, otec milující,
 bys uchoval svým dítkám chleb a krov,
 tu jasněji tvůj štít se pro mne třpytí
 než nadutce, jenž pro dvě křivých slov
 jde v souboj krvavý cti skvrnu smýti.

Ó přijde čas, kdy rozprchnou se bludy,
 nad lichých předsudků a šaleb rum
 kdy vzneseš ty, můj bohatýre chudý,
 leb věky povrženou k nebesům,
 kdy ztratí cenu zlato s drahokamy
 i snění líné s nicotnými hrami,
 kdy oltář sobeckosti rozbije
 věk šlechetnější, duté modly skácí
 a diademem skvoucím ovije
 skráň, operlenou potem, skromné Práci!

Tyran Rozum.

Cit, Rozum družně pospolu
šli dobýt země celé.
Měl Rozum, stařec, prostý šat
a kráčel obezřele;
Cit, jinoch, burně k cíli spěl,
na štítě zlatém hvězdu měl
a přílbu s kvítím v čele.

Když pohlédli mu v čistý zrak,
kde plálo božské světlo,
hned na sta manů nadšených
kol hrdiny se sletlo;
ač Rozum coufal s výstrahou,
Cit v boj se řítíl s odvahou,
a vítězství mu zkvetlo.

Tak vydobyli světa říš.
Jí třeba pevných řádů —
tu Rozum stoupil v popředí,
pln chytrých rad a spádů:
než bezelstný se nadál Cit,
byl psance znak mu v čelo vryt,
měl Rozum samovládu.

A škodných, zbrklých fantastů
 lál zrazenému druhu,
 lid obloudiv, by rekovi
 dal posměch za výsluhu.
 Však stařec used' na prestol
 a mocnou vůlí všechno kol
 spjal do železných kruhů.

Teď tyran Rozum vládne sám
 a vše se jemu koří,
 neb ku prospěchu člověka
 on steré divy tvoří,
 on k vozu blesk si zapřahá
 a letem k nebi dosahá
 a kráčí po dnu moří.

On lebkou zvířat mučených
 v taj žití nožem vniká
 a robí zbraň, že tisíců
 krev po bojištích stříká,
 a klestí dráhy obchodu
 přes hroby celých národů
 neb v otroctví je smývá.

On stírá trety zbytečné,
 jež pestřivaly zemi,
 kroj rozmanitý, různý mrav
 s rozdíly plemen všemi,
 by jednobarvý lidstva tem
 a jednotvárný plnil zem'
 až po nejzazší lemy.

Kde strměl pyšný věží les,
 jdou šňůrou nudné domy;
 ruch strojů zní, kde duněly
 kdys vodopádů hromy;
 a místo romantických skal,
 kde světec sluj si mechem stlal,
 jen všední zejou lomy.

Ba, v šablonu se nutí mdlou
 i pohled, lící svaly...
 V šat vybledlý a střízlivý
 vše skutečné se halí —
 jen v knihách poetických snů
 nám krátí nudu zimních dnů
 vzlet, krása, idealy.

Jen v dílech pěvců, v románech
 svět krásší ještě žije,
 tam ještě v roucho malebné
 rek nadšený se víje,
 na čínském jenom papíře
 zříš idealů rytíře
 a kněžky poesie.

Však již se Rozum kaboní
 i nad tím básní směrem:
 „Pryč s pozlátkem těch lichých cet,
 s tím pohádkovým šerem!
 Dost vážné práce na zemi —
 radš socialní problémy
 nám řešte chladným perem!“

V té širé říši Rozumu
 Cit strádá losem psance :
 onť pokradmu jen plíží se
 ke skryté domů brance
 a kde se volně objeví,
 tam divné budí úsměvy,
 terč vtipů pro vzdělance.

Již v útulek mu zůstaly
 jen dalné kouty světa,
 kam vzdělanosti paprsek
 až dosud nezalétá ;
 on leda v horské dědině
 kol čela chudé dívčiny
 své plané květy spletá.

Neb vyšplhá se v jizbičku
 kams do podkrovní výše,
 kde básník vlasů scuchaných
 za noční lampou píše :
 „Ó nezárí nám plný jas
 v tu dobu, kterou sterý hlas
 zve osvícenou v pýše.

V tu dobu duchem bohatou,
 však srdcem žalně chudou,
 kde pod tyranstvím Rozumu
 svět hyne zvolna nudou.
 Jej vzdělanosti plný svit
 jen ozárí, až svorně Cit
 a Rozum vlásti budou.“

V temné chvíli.

Sám šel jsem domů po veselém kvase,
žen úsměvem a šumnou hudbou zpít.
Již noční šero krajinou se stlalo,
vzduch teplý byl a nebe jeden třpyt.
Tu svatyně osamělá zjevila se
a hřbitov kolem v luny bledém jase;
má noha vázla; oko mé se pjalo
na jasnou zeď, na křížů temný řad,
jenž za ní čněl — a nevím, jak se stalo,
že zabočil jsem v tichý smrti sad.

Nad rovy stojím v divné citů směsi:
Dech hrobový se kolem spánků chví,
jež dosud bujným rozjařením planou,
a perut posmrtného tajemství
do vidin růžových své chmůry věsí,
duch v temných snech se kochá, jich se děsí —
Tak dlím tu s myslí divně rozháranou
a hřbitovem se toulá teskný zor,
kde svity měsíce jak stříbro kanou
na soch a křížů truchlosnivý sbor.

Ach, zde — ten známý rov — Již tomu leta,
 co neprodlel jsem u těch růží tvých,
 a již mi paměť sotva vzkřísit umí
 tu hlavinku, ten hlas, ten sladký smích,
 ten zrak, jímž anděl zářil v temno světa,
 tu světlou kadeř, po níž dávno veta...
 Tak dlouho zjev ten míjel moje dumy
 a teď mi náhle v nitro zapadá,
 kdy hlavou ještě rozkoš pustá šumí,
 ta mladých slastí bídná náhrada!

To láska nebyla, co na vše věky
 náš zasvětilo dávný, krátký styk —
 to byl jen citů tajných, nepojatých,
 však rajsky blahých první jemný vznik,
 jen pohled, úsměv, slůvek prázdných vděky,
 jen leda ruky stisk lehounký, měkký —
 A přec v těch málo jitřních svitech zlatých,
 v těch jarních poupatech mi osud skryl,
 co chová život čistých slastí svatých,
 co pravé jasné blaženosti chvíl.

To blaho jest tak vzdušné a tak krátké,
 jen stínem kmitne v žití peřeji,
 jen jako vlny zamíhnuté třpytné,
 jen jako plachá jiskra v závěji,
 jen ozvěna jak dalné hudby sladké,
 jen motýla jak zlaté křídlo vratké —
 Jej v životě jen jednou člověk chytne
 a pevněj chopí-li, již setřen pel,
 zrak marně hledá lesky nenabytné,
 a rajský motýl na vždy uletěl...

A tamo druhá půle mého mládí,
 tam přítel dávný v časném hrobě tlí,
 jak mladý orel se zlomeným křídlem
 se slunných výšin v bezdno zapadlý.
 Což družnou myslí vzlétali jsme rádi
 v ten skvoucí svět, jenž duše juné svádí!
 My koupali se věčné krásy zřídlem
 a chtěli světem jako bouře hřmít,
 za sny své bojovat a slávy rydlem
 své jmeno v desky nesmrtnosti rýt —

Ó, druhu nebohý! Zde tvoje sláva:
 ta bezejmenná hrstka popele,
 a ztěží vynajde ji mezi hroby
 po letech vlhké oko přítele. —
 A živý druh? Všem vzletům s bohem dává,
 list za listem mu zvolna oprchává
 z té liché, lživé vavřínové zdobý
 a kde tam ještě chudý lupen zbyl,
 jej rád by změníl za kmit zlaté doby,
 kdy o slávě jen snil a šťasten byl. —

Dál bloudí krok. Zde paprsk luny hraje
 po tiché mohyle, v níž dřímá kmet,
 duch lačný pravdy, hloubný, pronikavý,
 jenž mládce záhad labyrintem ved' —
 teď obzírá snad pravdy širé kraje,
 a rozevřena před ním kniha taje...
 Kol něho leží jiné milé hlavy
 z mých mladých let — měl hojnou žatvu zmar —
 a já zde samotén, syt světa vřavy,
 nad hroby jejich čelo chýlím stár.

Děs jal mě náhle do ledových spárů:
 Nad hroby spřádá šalba měsíce
 roj divných stínů. Příšerně se šklebí
 kol kolem hrůzných vidin směsice.
 Jak v rozšlehanou vichrem šedou páru
 zřím do vlajících rubášových cárů
 a jako kladiv ráz na rakví hřeby
 zní odměřeně hodin temný zvuk —
 ran dvanácte — a v tanec holých lebí
 sto pozývá mě zkostnatělých ruk — —

Pryč, hnuse hrobový! Pryč, hrůzo tlení!
 Svou truchlokrásnou tvář mi, Smrti, zjev —
 tu slavně tajemnou, sen hvězdný v čele
 a na rtech blaze konejšící zpěv.
 Tak blízka zdáš se mi v tom okamžení,
 ty říší záhrobní, tvé cítím chvění,
 tvá náruč tajemná kol se stele,
 zní k uchu tiše nadzemský tvůj hlas —
 Jak chtivě naslouchám! Jak toužím vřele,
 bych pojal velký nesmrtnosti vzkaz!

Tak prudce záhady v mé čelo bijí,
 tak tužbou po pravdě se šíří duch,
 tak úsilovně bádá v tajin skrytu,
 ve vírné hloubi otázek a tuch:
 Proč byl jsem na světě? Proč dosud žiji?
 Co v posled stíny hrobové mi kryjí?
 Co runou hvězd tam psáno na blankytu?
 Kde světa duše, věčný všeho střed?
 Ký účel tají se v tom zemském bytu,
 jenž tak je marný, lichý na pohled?

Vstaň, duchů světe! K reji tebe volá
 zvon půlnoci na tento smutný luh,
 a jestli kdy, v tu chvíli pro tvé zvěsti
 je v tajném chvění naladěn můj duch,
 ba, zdá se mi, že přestoupil již zpola
 lem zakázaný kouzelného kola —
 Jak Manfred škubám smělou, chtivou pěstí
 tvých mysterií clonou strašlivou —
 Mluv mluv! — nech třeba odpověď mi chřestí
 leb děsně šklebná dásní kostlivou!

Vstaň dívko mrtvá! Opusť temnou schránku!
 Vzleť, ptáče bílé, nad pochmurou klec!
 Jen aspoň zavlaj stínem jasné kštiny,
 již dotknout bál se mladý blouznivec,
 jen obechvěj mu skráně v libém vánku
 a tajemství mi všeptni hvězdných stánků! —
 Klid mrtvý kol. — — Ty zjev mi drahé líce,
 svit věrných očí, zašlý druhu můj! —
 Vše darmo! — — Nikdy nevrátí mi více
 vděk mládí zapadlého smrti sluj...

Nuž, vstaň ty, starče! Jestli tobě zbyla
 dnův oněch památka, kdy pospolu
 pod nebem, přepásaným dráhou mléčnou,
 neb ve studovně tiché. u stolu,
 kde na knih spoustu lampy zář se lila,
 co zatím venku noční bouře vyla,
 jsme létli šíří světů nekonečnou
 na křídle smělých, pronikavých dum
 neb úsilovně u záhadu věčnou
 jsme nořili svůj hloubající um;

Cit jestli neurván ti hrobní hluší,
 a jsi-li schopen styku s živoucím,
 a neklame-li v život onen víra —
 ó zjev se zaklínáním horoucím!
 Roj pochyb zaplaš, jenž mi v čelo buší,
 ztiš nejistoty vír, jenž zmítá duší,
 a hádanku mi rozřeš všehomíra —
 Již pečeť taje posmrtného zlom,
 byť ožehla mne bleskem pravda čirá,
 byť zasáhla mne jako smrtný hrom!

Tak mrtvé zval jsem. V nočním klidu hluchém
 můj hlahol dozněl temnou ozvěnou.
 Zrak ztrnulý jsem hroužil, sotva dýše,
 v houšť křížů, svitem luny zjasněnou,
 a v rozechvění s mocným srdce ruchem,
 jsem v tichu bádál nedočkavým sluchem —
 Však bledý kmit jen padal na cypřiše,
 ve smutném snění mlčel každý rov —
 a víc mi zjevila ta děsná tíše,
 než tisíc hlubokých a velkých slov.

V l n y.

Jde vlna za vlnou ve stálém vzrůstu, sklonu
a peřej peřeji bělostnou hřívu rve
u věčném zápasu a nekonečném honu
a stálé jediné jsou v nestálosti své.
Tu září safírem, tu v noci mrak se halí,
tu v bezdno padají, tu k nebesům se pnou,
jdou vlny, jdou
a k břehům neznámým se v divném šumu valí.

Po vlnách tančících, v pěn rozprášených kouři
můj život zmítá se jak bez kormidla vrak,
blesk rozbil stožár můj a plachty zdrány bouří
i kompas roztráštěn a hvězdy kryje mrak.
Skráň chýlím unaven v lan roztřepených šlehu
a zrakem ponurým vln stíhám plachý zjev,
jich slyším zpěv
a nevím, k jakému mne unášejí břehu.

Ó vlno mladých snů, jak vzplanula jsi krásně!
Mne v rozkoš ztápělo tvé svěží vanutí,
ve sladkém šumu tvém já slýchal rajské básně
a vídal v záři tvé kmit zlatých perutí.

Však zašla, sklesla jsi a rozprchla se v mlze,
v dešť šedý rozprášen tvůj safír, blesk i nach —

Co zbylo? Ach!

Jen pěna rmutná kol a trpké v oku slze.

Pak hrdě ku hvězdám se vlna slávy nesla,
z ní příštích věků hlas jak orkán chvály dul
a hřměly fanfáry. — Leč brzy s chechtem klesla,
vlas travou věncíc jen, v ret plijíc trpkou sůl.

Tu vlna rozkoše mne zvala v tůně hurné,
až zlákal zpilého v ty svůdné čeřeny

zpěv sirény,

však odnesl jsem hnus a nudu v duši chmurné.

Zrak pátrá toužebně, kde pevnina se kmitá,
leč nestálá jen změt, kam hled se obrací,
svět celý dokola se v nejistotě zmítá,
bez cíle souvěké se lidstvo potácí.

Snah, zásad, vidin hon, vše mění se a řítí
a marně vyhlédáš v ten zmatek vratkých vod,
kde pevný bod,

kde břeh je bezpečný v tom skepse vlnobití.

Blíž vlna víry vlá. Viz hvězdy v jejím lůně,
zář věčné glorie a božských tváří jas,
z ní vane opojná posvátné mirrhy vůně
a duší zachvívá zvuk varhan, zvonů hlas.

Až k nebi vlna ční, dóm oslnivé záře,
však náhle sřítíl se v rum průsek hvězdnatých,
jak pekla smích

cos v tůni zahýklo a všechno mizí v páře.

Tu vlna svobody se s hrdým šumem valí,
tu vlna lidskosti se tyčí vznešeně,
tu světa sbratření — a steré ideály
kol vábně kmitají ve stálé proměně.
Tak vlna zářivá se zdvihá záz a záze,
leč každá zakmitne jak přelet blýskavic
a sprchne v nic,
jen forma třpytně hrá, jen duté šumí fráze.

Ó toneš, Evropo, míč této pusté změti,
jež sporem vratkých vln tvé boky bičuje.
Kam zmítaný tvůj vrak v té nejistotě letí?
Zda v cestu bezpečnou z těch zmatků vypluje?
Kde kompas, lodivod, jenž ukáže ti metu?
Či v kymácení tom loď tvého života
se ztroskotá,
jen znakem výstražným jsouc budoucímu
světu?! —

Ó v dálku popatřte, tam spasný maják hoří,
na břehu bezpečném tam Pravda hrdě ční
a nesmrtelný zrak upírá klidně k moři
a mává ohromnou ku hvězdám pochodní.
K ní pohled upřete nad kolotavou vřavu
a plachty zavlaží vám novou nadějí,
vln peřejí
zas pevně zamíří loď vaše ku přístavu.

Nechť mračna, mlhy, smršť nám její líce halí
a mdlý jen kmitá svit pochmurným okrskem,
nechť hrozí poutí tou nám útesy a skalí —
jen dále s odvahou za spasným paprskem!

Nechť mety úplné nám nelze postihnouti
 a nechť by uragan loď do propasti smet,
                     pak trosek sled
 pro plavce budoucí se stane vůdcem pouti.

Jen touha po pravdě, té samé již je dosti,
 jen vůle rozhodná, vždy cestou pravdy jít,
 jen snaha poctivá a láska k upřímnosti —
 v těch kotva stálosti a pevný v bouři štít.
 Ty na tonoucí vrak, loď lidstva kolotavou
 zas přitknou kormidlo a stožár, lanoví
                     jí obnoví
 a budou kompasem, jímž najde cestu pravou.

Jen pravdu hledejme, nechť třeba razit stezku
 přes trosky útvarů, jež světil mnohý věk,
 přes duté idoly, jež v lichém skví se lesku,
 a fráze zvonivé, jež prázdný myšlenek.
 Nechť v rupy padají ty stavby prohlodané
 jak trópův obydlí, jež prorýl v úkrytu
                     roj termitů,
 jen slupku zanechav, již první bouře svane.

Nechť řády pominou, jichž duch je mrtev dávno,
 nechť slova umlknou, jímž nikdo nevěří,
 to jenom konejme, co v soudu vnitřním správné,
 a se lži zbabělé nečiňme příměří.
 A zvykem nelpěme na padlých bohů jmenu
 a veteš nectěme se zbytkem pozlátky,
                     ty ostatky,
 jež nimbu zbavil čas, jichž schránka jen má
                                     cenu.

Ten o svobodě mlč, kdo chce jí sobě přát,
však jiným panovat jak tyran zavilý,
cit nechval národní, kdo jiným chce jej rvát —
ten sobectví jen chval a hrubé násilí.

Ty neslav osvětu, kdož v divém zbraní blysku
jdeš morem hříchů svých, lstí, vraždou vyhubit
kdes hnědý lid,

bys rozšířil svou moc a zdroje svého zisku.

Ty láskou křesťanskou se nechlub, soucitem,
kdož světu na obdiv groš hodíš chudíně
a záříš v oděvu démanty pokrytém
a z cizích mozolů jen hýříš nečinně,
ty, který v hedvábí za zlatým sedáš stolem
a jemuž rozkoší hod věčný nekalí

ston zoufalý
těch bratří nesčetných, jenž v bídě hynou kolem.

Pryč s pokryteckou lží a škraboškami cnosti,
zjev společnosti jen svou vlastní, pravou tvář,
nechť skvrny odhalí klam čiré spanilosti,
nechť rozplyne se v nic ta lichá svatozář.

Pak jistě lekneš se svých rozrušených tahů,
těch vrásek hříchů svých, snad sebepoznání
tě zachrání

a k dobru pravému ti vrátí čistou snahu.

Krok, jdoucí za pravdou, můž' bloudit jenom
chvíli,
však stavba ztracena, již základem je lež,
nechť mohutný má vzhled, nechť pyšnou krásou
mýlí,
nechť trčí velebně až k nebi její věž.

Jen pravda, Evropo, jen pravda tobě skytne
 v tom kolotání dum, v tom citů rozporu
                     zas oporu,
 jen pravdou osvěta ti pravá, plná svitne.

I ty, ó Slovanstvo, ty národe můj český,
 jimž nový teprv den rozhání věků šeř,
 jen s jasem pravdy snub hned jitřní svoje lesky,
 jen přímo, poctivě za světlem tím se beř,
 ne pletichou a lží, jen pravdou kráčeš k cíli,
 zvol dávnou devisu, zvol: „Vincit veritas“
                     svým heslem zas
 a znovu vítězství se na tvůj prapor schýlí.

Povzbuzení.

Pryč, chmuro resignace, jíž se čelo smuší —
nejsem stár!
Tep čilý dosud v ňadrech, dosud cítím v duši
dávný žár.

Nechť chladným, šerým vzduchem truchlivě se
chvěje
bílá nit —
v mém nitru posud léto, dokud prsa hřeje
onen cit.

Nechť vyryl vrásky v čelo, jarou sílu schvátil
mnohý žel;
necht s křídel duše zpráhlých drsný život sklátil
svěží pel;

Nechť mnohých želím bludů, pozdní lítost budí
mnohý hřích;
necht vidiny mé zbledly, péče mysl trudí,
zhořknul smích:

Přec dosud srdce moje se životem pojí
tisíc pout,
od země sterých vnaď mně nelze duši svoji
odtrhnout.

Mne dosud uchvacuje v různé krásy vznětu
příroda,
čel horských majestát i nejmenšího květu
lahoda.

Jsem okouzlen, když pěvce na haluze květné
vrátí jih,
když chrpa klasy protká, na okno mi slétne
první sních.

Zřím dosud s vytržením, sedě v stínu vonném
našich lip,
jak v daleku se míhá modrým, velkým zvonem
svatý Říp.

Mně dosud k srdci mluví v kole luk a rolí
tichá ves,
ty střechy doškové a vížka nad topoly,
v dálce les,

Skal sivé rozvaliny, jejichž stín se sklání
v jasno řek —
ta zem, jež plna pro mne drahých snů a ždání,
zpomínek,

Ten hlahol, který ke snu nad robátka čelem
 sladce zněl,
 s nímž pojilo se všechno, co v tom žití celém
 rád jsem měl.

Mně dosud celou duši snaha bratří jímá,
 ples i znoj,
 má ruka dosud silna, s nimi čepel třímá
 v perný boj.

Jsem dosud lačný činu, ještě v resignaci
 nechci tlít.
 Ne, nejsem stár! Chci ještě v zápalu a práci
 žít, ó žít! —

Vím, blíže kráčí doba, kdy mé síly schromí
 stáří mráz,
 i duch se zkalí, zemdlí, až tu trosku zlomí
 smrti ráz.

Neb klesnu ještě dřív jak list, jejž z nenadání
 vichr svál,
 má zajde památka, jen popel země schrání —
 a co dál?...

Leč okem zasmušilým nezřím v zimní kraje
 příštích dní,
 duch s trapnou pochybností nehříží se v taje
 záhrobní.

Dost dlouho úsilovně v záhad husté chmůry
zrak jsem pjal
a volal ku hvězdám, však odvětu se shůry
nedočkal.

Již marně nezalétám k němým oněm výšin
na potaz,
jen srdce svého ptám se a tam v těchu slyším
jasný hlas:

„Nech marných dum! Víš jen, že postavil tě kdosi
na tu zem —
nuž, z rukou tajemných ty skromné zemské losy
vděčně vem!

Jest malý tento svět a přec tu nekonečný
skvostů sklad;
nuž, bádej v jeho divech, těš se pohled vděčný
z jeho vнад.

A věř, že ona moc, jíž v souladu se třpytí
světů rej,
týmž ladí souzvukem i dissonance žití,
lidstva děj.

Žij podle zákonů, jež vryla ruka její
ve tvou hrud',
a čistým vidinám, jež v duchu tvém se skvějí,
věren buď!

Žij, pracuj, dokud můžeš, a když spláchne k zemi
 žití plam,
 skloň hlavu oddaně a nevolej v rov němý:
 Proč a kam?

Co konal jsi, v tom jistě budeš v zemské vlasti
žítí dál,
necht čas by jméno tvé, tvou stopu do propasti
navždy svál.

Nechť licha na pohled tvá práce nezůstaví
ani sled,
přec část to odkazu, jímž lidstvo bez únavy
kráčí v před.

Dál k dobru, pravdě, kráse půjdou mladé čty
příštích dob
ve svatém zánícení přes tvůj bezekvěť
vpadlý hrob.

A když se rozednou jim v jasném, zlatém skvění
korouhve,
snad radostné to bude záření a chvění
duše tvé!“

Ledové květy.

Na každé okno
mraznými rety
zima vás vdechla,
ledové květy!
V okénko chudásu,
na křišťál pána
z jíní je v okrasu
lilie tkána.

Páry jen výtvor,
voda jste čirá,
kresby, jež rázem
příští den stírá;
jako pláč dítěte,
jak úsměv ženy,
vzniknete, prchnete
bez plodu, ceny.

Dětské však oko
jasné a čisté
háje zří ve vás
stříbrnolisté,

pod jejichž větvemi
skvosty se třpytí,
jakýchž mu na zemi
neskytne žití.

A bledý pěvec
v podkrovní cele,
sadů když ledných
haluze skvělé
zastrou mu vyhlídku
v uliční nudu,
v pustý shon požitků
všedních a trudů:

Rázem tu bídu
pozemskou strásá,
vidinám rajským
v ústřety jásá;
na blanky péra spěch
metá jich sledy,
jak na sklo zimy dech
kvetoucí ledy...

Nechat si doba
střízlivá laje
přeludům planým
vzdušného kraje:
věčně nám budou kvést
ledové květy,
věčně nás v éther nést
čarovné vzlety.

Díky, že osud
soucitný tkal mi
v chudobné okno
jasné ty palmy;
klamný nechť zajde třpyt
v mlze a páře:
předly v můj trudný byt
nebeské záře!

Dozvuk.

Ty verše, plny hran i vad,
jsou všední plody profanního péra,
jim chybí umělecký lad,
žár básnický a práce ciseléra.

Jim nedal's jasně vytrysknout
ze svatých, čistých poesie zdrojů,
je zbarvil času rmutný proud
a zakalilo vření denních bojů.

Tak zavzní asi mnohý hlas
a právem snad má kniha hanu sklidí;
sám hojný zřím tu stín a kaz,
přec posílám ji klidně mezi lidi.

Co napsal jsem, to psáno jest,
necht' souhlas zní neb hlasy kárající —
já nechtěl získat pěvce čest:
co myslím a co cítím, chtěl jsem říci.

Z POTULEK.

Prvních pět básní bylo uveřejněno v I. díle „Pestrých cest po Čechách“ r. 1891, „Podzimní myšlenka“ v „Dívčím světě“ r. 1900 a „K Alpám“ téhož roku ve „Květech“.

S. Č.

Na Humprechtě.

Na širý taras pyšnou dosud řadou
jdou vzhůru krásné stupně kamenné,
leč tráva s kapradím již po nich kladou
své vějíře a krajky zelené.

A z okrouhlého tarasu se zdvihá
věž obloboká divné úpravy;
jí nad temenem půlměsíc se mihá,
ač nachýlen již k pádu, rezavý.

Kruh zdobných krokvic ještě místo značí,
kde pjal se pavlán, dávno zetlelý;
již z prázdných oken záhuba se mračí
a ztichlo hrobem sídlo veselí.

Jen přírody tu věčná krása žije:
Kol tarasu hle! bujným skupením
květ šeříku jak zářný mrak se vije
s bříz, habřin, lísek mladým lupením.

Jen někdy skotačící veveřice
kmen útlounký na chvíli rozkývá
a živý smaragd, plachá ještěřice,
na práhu rozpuklém se vyhřívá.

Já na stupních tu sedím v zadumání,
té samoty a tíše snivý host,
a cítím, jak se zvolna ke mně sklání
zdí těchto smutná družka, minulost.

*   *

*

Jak pyšně vzhůru vlní se a čeří
ten příboj atlasu a sametu,
spon démantových, nádherného peří
a krumplovaných zlatem biretů!

Ty pláště hedbávné na statných tělech,
ty obličejů mužné franckých brad,
ty vínky perel na spanilých čelech
a kolem šíjí liliových vnaď.

Na stupeň sluzi talavašku níží,
kol níž se chvějí záclon purpury;
z nich vábná ženy postava se hříží
jak bohyně kdys něžná z lastury.

Šat hedbávný se třpytem skvostů mihá
až k růži pantoflíčku něžného
a z řasy límce vnaďná šíj se zdvihá
jak z cípatého květu sněžného.

Vlas tmavší havraního křídla vroubí
tvář snivě bledou s čelem královny
a v oku s temnem luzný žár se snoubí,
vděk jižní hvězdné noci čarovný.

Muž statný rámě v oporu jí zvedá
a lehce vzhůru s rojem dvořanů
pan Humprecht kráčí, mladou choť si veda,
dceř jihu sličnou, Marii Dianu.

Na stavbu právě dokonanou, skvělou
jí ukazuje s pýchou nahoru,
jíz útvar věže dal, kde v kobku stmělou
kdys předku zněly šumy Bosporu.

Vln jeho líčí krásu neskonalou,
v nichž zrcadlí se minaretů div,
to kouzlo bajné, jehož částku malou
sem přenesl do chladných českých niv.

Tak vyprávěje s chotí vzhůru stoupá,
květ sypou před ně ruce městských dcer
a za nimi se vlní, jiskří, houpá
směs drahých rouch a klénotů a per.

Po stupních samet, atlas, hedbáv šumí
a ševelí směs řečí cizinských,
v níž hlasy Němců, Španělů se tlumí
a vlaských signor sladký šept a smích...

Vše zaniklo ... Skřek zaplašil mé snění:
Slét na krakorce kavek temný mrak...
Zas ticho ... Zkazka zašlých dob se mění,
zjev nový kouzlíc před můj vnitřní zrak.

*   *

     *

Pan Humprecht Černín stojí na pavláně,
však nezří v dálku lesů, hor a niv;
jen choti zírá na ztemnělé skráně
a, co ji truí, ptá se starostliv.

„Ó, Humprechte, mně k smrti teskno tady,
mně všechno kolem již se protiví,
ty mlhy po horách, ty chmury, chlady,
niv nudný klid, mrak lesů truchlivý.

Mně protiven i národ toho kraje,
řeč jeho drsná, zarputilý zor,
kde v temnu žalobním svit plachý hraje
jak tajné kacířství a skrytý vzdor.

Mně kraj ten celý hrobu podobá se.
Pryč z této země tesknoty a chmur!
Zpět k Dunaji, blíž smavé jihu kráse,
tam v lesk a rozkoš na císařský dvůr!“

Pan Humprecht na to: „Moje družko milá,
tvé každé přání jest mi rozkazem;
i mne již tísní zem' ta zasmušilá
s muk, bludů zašlých teskným odkazem.

Já mlád již poznal cizích krajů vnady,
mne srdce nevíže, vznik rodu jen
k té končině, jen statky mé a hrady,
kde v plísni straší minulosti sen.

Ta minulost je mrtva, v rum a rovy
kles na věky ten starý předků svět —
Pryč s troskami! Jen v cizím tvaru nový
té země synům kyne květ a vzlet. — —

Nuž, odtud spějme! Buď mi vlastní novou
to vládčí sídlo u dunajských vod,
kam rozkoš, sláva, bohatství mě zovou,
kde vznesu bohda ku hvězdám svůj rod!“

*   *

*

Sen minul. Hledím k pusté věži vzhůru,
v níž rejdí kavek hejna černavá,
a třetí obraz v minulosti chmůru
tká volně fantasie měňavá.

*   *

*

Zas u stupňů pan Humprecht oře staví
a sluha pomáhá mu s třemene;
sám ku věži pán stoupá, sivé hlavy
a postavy před časem zlomené.

I zdá se, jakby v jeho vrásek síti
byl vtělil podzimek svou tesknotu,
jenž kolem vlaje bílou dlouhou nití
za klesajících listů šumotu.

Zda s bohem dává, s tuchou smrti lednou,
těm statkům všem, jež los mu štědrý dal,
a přichází, by spatřil ještě jednou
i pyšnou věž, již tuto zbudoval?

Či syt jsa pletich, závodů a sporů,
i lesku, rozkoše a slávy syt,
na krátko prchl císařskému dvoru,
zde o samotě srdci ulevit?

Kde jiskry jeho zraků? Jasnost čela?
Teď brázdy hluboké se chmuří v něm.
Zda shrbila se šíje hrdosmělá
pod zlatým rounem s těžkým řetězem?

Již vystoup' na taras a matným krokem
kol věže obchází jak v těžkých snech,
po kraji těká plaše kalným okem
a z prsou hluboký mu řine vzdech:

„Vše, k čemu touha nejsmělejší spěje,
čest, slávu, bohatství — vše nyní mám;
leč, bože můj! v mé hrudi prázdnno zeje,
bez lásky, štěstí k hrobu kráčí sám.

Já pohrd' řečí, jež v ráj zněla děcku,
a teď bych cizí všecky štěboty,
tu hispanskou a franckou dvornost všecku,
chvast německý a vlašské lichoty,

i všecken plesný šum a fanfár hluky
dal rád za prosté české slovíčko

z úst matky drahé, za ty sladké zvuky:
„Můj holečku! Mé zlaté srdíčko!“

Pan Humprecht zavzlykal . . Svit dávných časů
pad' pojednou mu v těžký duše stín:
v luk zeleni a zlatu žírných klasů
shléd' rodné sídlo, tichý Radenín.

Shléd' komnatu, kde s lící dobrotivou
mát' jeho vládla, paní Zuzana,
kde stínila druž' dítek blahosnivou
těch drahých rukou něžná ochrana.

Ráj opustil . . . Mát' v cizí kraj mu psala
list za listem . . . Čte v duchu mnohý zas,
kde stokrát jmény sladkými jej zvala,
jež pokropila vláhou věrných řas.

Zří v duchu opět známé písmo klíčky
i „kavky“, které slétly na blánku,
kdy štěbot vnučky, malé Zuzrličky,
babičku někdy zmýlil v písánku.

Zas duší vanou mu ty zbožné rady,
ty modlitby, ten vroucí lásky dech —
ach, zmrazily ji dávno hrobu chladu,
již konec navždy sladkých matky těch!

Sáh' v záňadří a vyňal grošík zlatý,
jejž s hrdla svého kdysi v cizí dál
mu poslala, by obraz jeho svatý
své mocné strážce synáčkovi přál.

Ten peníz křečovitě líbá štkaje:
 „Tys jediný můj poklad, nejdražší!“
 a náhle v prázdnno zraky upíraje,
 tam rozepjatou náruč povznáší.

Neb mní, že zaslech' vroucí šepotání,
 že vidí drahou matky postavu —
 Ach, jenom větru podzimního vání
 mu hnědý lupen střáslo na hlavu...

*   *

*

Pan Humprecht dávno tlí. Své nechal zemi
 jen syny zněmčilé a s jménem svým
 tu cizotvárnou věž, kde kavek sněmy
 teď s půlměsícem rvou se rezavým.

Kde skvěl se, šuměl přepych panských kvasů,
 já samotén teď meškám, lidu syn;
 leč nesním o tom již, jak v zašlém času
 zde štěbot zvonil smavých signorin.

Mně vábnější nad všechny krásy cizí
 zjev duši prochvívá, zvuk srdcem zní:
 Máť tvoje, Humprechte, ta žena ryzí
 a šlechtična ta česká poslední.

Ta hrst' jen lístků vlasti zůstavila,
 těch lístků k tobě, psaných na pospěch;
 přec jiný věčný sobě postavila
 a skvostný pomník v českých srdcích všech.

„Jsem prostá žena jen a stará Češka,“
čta vzkaz ten její, vlhne český zrak
a na sterém tom řádku blaze mešká,
kam vtiskla duše prostomilé znak.

V tu dobu bídy, hanby, slz a vzdechů,
v ten truchlivý pobělohorský věk
nám libě vetkala jak pro potěchu
svůj Radenínský světlý obrázek.

Což družně, důvěrně vstříc nám se směje,
tak všecka po našinsku rozmilá,
a teplem srdečným nám duši hřeje
ta staropanská vzácná idylla!

V ní ještě hrálo slunce lepší doby
svým zlatem posledním — Pak luh se stměl...
nad českým panstvem zavřely se hroby,
jichž nápisů syn čísti neuměl.

Šla dále šlechta Humprechtovou dráhou,
z hrud českých vyrvala své kořeny
a nezrosena rodné půdy vláhou
ve vlasti kmen je cizí, ztracený.

Jsou tvrze cizáctví teď hrady vaše,
ó, reci dávní! Řeči vaší zvuk
jen v čeledníku tam se skrývá plaše,
jej leda psovodům váš láme vnuk.

On Čechem není. Cizoty je manem
neb chladně váží svoji přízeň k nám

a zove blouzněním, že láskou planem'
k té řeči, k lidu, z něhož vzešel sám.

Ó, kdyby jako jizba selské chaty
těž paláců a hradů skvostný sál
byl choval věrně předkův odkaz svatý,
i v dobách zlých moh' luzně kvésti dál.

Teď pozdě již. Již hasne, co se skvělo,
již vetchý předsudků se topí vrak;
vnuk oráčův můž' hrděj' vypnout čelo
než králův syn — teď práce šlechty znak.

My nečekáme na rytířské čety,
hrud' lidu Blaník náš, kde spása dlí —
Leč zdali vznětem vlastním nové květy
tvůj vydá, šlechto, pahýl uvadlý?

Zda zardíš se nad cizí kuklou svojí,
v prst' rodnou nazpět ponoříš svůj kmen
a za řeč otců horlíc v našem voji
lesk nový sdružíš s kouzlem starých jmen?

Zda zápalem se zaskvíš přede všemi
pro národ svůj, co jeho květ a vzor,
jak česká šlechta? — Mlčí Humprecht němý,
jen kavek slyšeti v něm hlučný spor.

Maloměstská idylla.

Mezi domy z břeven sbité,
večerní jež zlatí jas,
mezi štíty rozložené,
lišť a trámů řezbou kryté,
vcházím jako v zašlý čas.

Vše tu dřevo shora dolů,
kam jen obrátí se zrak:
podšíň sloupcovitých kolů,
pavlač, krov i na vrcholu
kohouta neb kříže znak.

V černi břeven bílé pruhy,
v okenici rudý květ,
pod kabřincem růže, stuhy
malované v barvách duhy
a v nich nápis prchlých let.

Duhou kraj též dávný plní
ulici tu dřevěnou,
čepců zlatem očí slní,
sukní záplavou se vlní
rudou, modrou, zelenou.

Pestří se tu měšťák mnohý
v plné slávě zašlých dob,
punčoch běl mu zdobí nohy,
pod kloboukem s třemi rohy
pudrovaný splývá cop.

Tu se klopí cudná víčka,
s ňader dukát bleskotá
a nad svěží krásou líčka
naškrobená holubička
sněhem křídel třepotá...

Bože můj, co barev živých,
zapadlého světa kus,
z této řady štítů sivých,
nahrbených, zádumčivých,
vykouzlil mi Fantasus!

Snivou protírám si řasu —
Ta tam pestrost zašlých zdob!
Jen ty štítý z dávných časů
jako starci šedých vlasů
zbyly v nudu našich dob.

A rok s rokem v jejich četu
trhá průlom široký, —
náměstí už v modním vzletu,
ba i hotel jeví světu
časké města pokroky.

Kromě jména však to skrýše
 útulná, jak mám je rád,
 starý, dobrý mrav tu dýše,
 švarná Hebe křídou píše
 na veřeje hostí řád.

Domu vládce ku přívětu
 zahučev cos do dlaně,
 posmek' čapku ze sametu,
 plnou zlatých hvězd a květů,
 s pěkným střapcem po straně.

Posmek' arcí velmi málo,
 neboť vážná jeho tvář,
 od níž vousů mračno vlálo
 na břich důstojný: vše prálo,
 žeť as města hodnostář.

A že nesluší se tomu,
 všichni pochopíte snad,
 aby ve svém vlastním domu
 ukláněl se ledakomu,
 přívátému od leckad.

Za to chvalozpěvy hlasné
 na chuť božské pečně,
 na žloutkové oči krásné
 v salátové skrýši řásné
 chtěl bych pěti nadšené.

Denní hosté s vážnou tváří
vedle usedají v kruh
podle stavu, podle stáří.
„Dobrý večer!“ — „Jak se daří?“ —
„Jenom když dá zdraví Bůh!“

Mluví, že déšť zítra tuší,
jak jsou pěkně rozvity
letos květy sliv a hruší
a jak málo soudci sluší
kabát v Praze ušitý.

K hasičům pak v mocném vření
zamířil proud hovoru:
dalť jich vůdce pohoršení,
že tlouk' v buben při svěcení
sokolského praporu.

Vzniká spor, zda slušno jesti,
hasičstva by přední člen
— nechťsi hudbu pro zisk pěstí —
o slavnosti po náměstí
turecký tlouk' na buben.

Ukryv tabatěrku v kapse,
šedé vousy pohladil
domu pán, sáh' k pyšné čapce,
narovnal tam hedbáv střapce
a tvář vážně naladil.

Chmůru v čele povypjatém
 s patriarchy velebou,
 žal i důtku v oku vzňatém,
 jako prorok v hněvu svatém
 vynesl ruku před sebou:

„Ba, ba... Veteránská četa
 také samý nesvár jest...
 Po svornosti všude veta,
 pro zdar obecný v ta leta
 nikdo nechce oběť nést!“

    Mlčí teskně. V ticho síně
 náhle snivý hlásek svůj
 skrytá kdesi v kouta stíně
 vyronila hrací skříně
 líbezným: Kde domov můj?

K o s t i.

Hrdá Kosti, tvrdá Kosti,
jak se mocně zvedá
v lůně drsných skal a borů
plna síly, plna vzdoru
tvoje lebka šedá!

Do vysoka, do široka
v pýše strmíš chmurné,
nepodajně na vše strany
nastavujíc tvrdé hrany
jako rohy vzpurné.

Co tvá síla střásla s týla
nepozvaných hostí!
Stála's jako skal tvých duby;
vždyť i pro Žižkovy zuby
byla's tvrdou kostí.

Hledím z důli ustrnulý
 na tvé čelo z kovu,
 a jak vichr krajem hučí,
 každá tvoje střílna zvučí
 v mocném, burném slovu:

V časů mdlobu volám z hrobu
 sílu, starou sílu;
 srdce z kovu, lebky z žuly,
 vzpjaté svornou tvrdou vůlí,
 zove doba k dílu.

Vari, hladký mrave sladký,
 citlivosti měkká!
 Mužů třeba drsných, celých,
 s dumou smělou v hrdých čelích,
 s pevnou duší reka.

Jenom v síle dojdem' cíle;
 padnout-li však máme,
 budme cizí hrabivosti
 aspoň tvrdou, pernou kostí,
 o niž zub si zláme!

Na Valdštýně.

Po můstku kamenném, kde světců sochy šedé
pnou hlavy zvětralé a zhloubi tyčí les
dav štíhlých, strmých pňův a větví řáskou směs,
jež kolem v propasti noc zelenavou přede,
jsem vešel v nádvoří, před kaplí kroky stavil
a „Hle, tu pěvec Máje!“ průvodce můj pravil.

Jak náhlý blesk to slovo padlo v moje dumy —
jáť lesní jenom vděk tu hledaje a rumy,
jsem zapomněl, že skryt je v těchto troskách skvost
mně předrahý, ač lesk mu kalí pochybnost.
Tvář světce ušlechtilá z kaple na mne zírá
svým okem hlubokým, jenž divnou dumou zpít:
v něm zář je blouznivá i cos jak slzy třpyt,
a jemná zármutku jej chmura obestírá,
zří jako z daleka, jak z tajemného snu
a jímá duši mou až k nejhlubšímu dnu —
Toť, Hynku, pohled tvůj! Opásán drsnou kůží,
Jan Křtitel pouště té, sníš divný sen tu boží.

A jak zřím na tebe, vše náhle jiné kol:
 Je večer májový, o lásce šeptá mech,
 strom kvetoucí i bor i růže vonný vzdech;
 i širé jezero lká tiše lásky bol,
 v něm vlna s vlnou hraje, jiskra jiskru honí
 a tvář svou krásnou, bledou nad ním luna kloní.
 Pod skalou dívčina, šat bílý vánkem vlaje
 a přes hladinu vod zrak letí v dálné kraje,
 zkad plíže po vlnách se plachta člunu houpá
 jak bílé holoubě, jak vodní lilie květ —
 a rostouc vlaje blíž jak čápa vážný let —
 To on! Již po skále muž k dívce vzhůru stoupá —

Ach, žel, to není on! Krev hrůzou se jí staví,
 když posel s prokletím jí děsná slova praví,
 v dál ruku vztahuje, kde bílý věže stín
 je ztopen hluboko v jezera šerý klín,
 hloub záře okénka, kde Vilém v poutech sní
 sen žalný, strašlivý své noci poslední...

Teď různý jitra svit se po jezeře míhá
 a v pahorku se kůl, na kůlu kolo zdvihá:
 Tam čeká s mečem kat; již odsouzencův hled
 do jarních země vlnad se ztápí naposled.
 Jsou města vzdálena jak bílý v modru mrak,
 přes ně v kraj daleký se nese smutný zrak
 tam, kde co dítě on — — Pak náhlý meče blesk
 a srdcem třese mi tvůj nesmrtelný stesk:
 Daleko jeho sen, umrlý jako stín,
 jak obraz bílých měst u vody stopen klín,

tak jako zemřelých myšlenka poslední,
 tak jako jmeno jich, pradávných bojů hluk,
 dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
 zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk,
 zašlého věku děj, umřelé hvězdy svít,
 zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
 zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
 vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas — —

To můj i zlatý sen — můj zašlý jarní čas — —

Již dávno uvadnul i tvého žití máj,
 o pěvče veliký! Snů černých kdysi schrána,
 tvá lebka prázdná již, půl věku pochována,
 a krátký život tvůj nám dávná, mlžná báj,
 půl zapomenutá; ba sotva možno říci,
 zda na mne z malby té tvá v pravdě zírá líc,
 zda nebyl preludem ten vážný, snivý zjev,
 s nímž z let již chlapeckých jsem družíval tvůj zpěv...
 Tvůj odkvet' dávno máj; však jiný nechal's nám,
 jenž nikdy nezvadne. Duch času rozbil v rumy
 ten ponurý, v němž sníval's, romantiky chrám,
 my jinou cestou šli a jiné předli dumy,
 z čel mladších nový svět zas klíčí v divném vření,
 neb moře myšlenek své vlny věčně mění —
 však čarovný tvůj Máj nás jímá, stále svěží,
 svým modrým jezerem, s tou bílou v dálce věží,
 svou vůní opojnou, svým snivým lunným leskem,
 svým sladkým blouzněním i přehlubokým steskem —
 neb všim tu mluví k nám ta, která věčně žije,
 ta ve všech podobách vždy božská poesie.

Nechť slovy prázdnými ten onen věk se baví,
 nechť jednou krásu v před, zas pravdu v čelo staví,
 ó věřte: pravda, krása věčně bydlí v sobě,
 jen v pravdě krása žije, pravda v krásy zdobě.
 Kde pravda bez krásy, to pravda není celá,
 toť zlozvuk vyrvaný je z božské symfonie,
 jenž v celek souladný jen větší půvab vije,
 a krása bez pravdy je prázdná slupka skvělá.
 Leč pravdou více jest, než mnohý mudřec tuší:
 Jest pravdou nejen sval, ježž ocel pitvy ruší,
 než také kouzlo divné, kterým onen sval
 kdys v dívčím usmívání hochu rozum vzal;
 jest pravdou nejen van, jenž lupením se snuje,
 než báj i tajemná, již snílku vypravuje;
 ne pouze vnější svět, i obraz jeho v duši,
 co člověk vidí v něm i co jen matně tuší;
 i všechno blouznění, jež duchem lidským zmítá,
 ať z oblak stvůry své, ať z hrobních stínů splítá, —
 vše pravda jest, co vskutku člověk myslí, cítí
 a lež jen to, co prázdnou skořápkou se třpytí.

Však dosti marných slov! Zní jako znesvěcení
 jich všední, planý zvuk ve tvoje božské snění.
 Zde tento obraz tvůj a vše, co v duši křísí,
 v té siré svatyni, již druhem dávný rum,
 v té lesní samotě, kde v bříz a jedlí šum
 jen z dálky unyle hlas žežulky se mísí, —
 nám hlásá mocněji, než slova všeliká,
 co poesie jest, ta svatá, veliká.

Jest volná dcera hvězd... Škol pouta lichá deptá..
 Co chce, tu jednomu, tam jiné jiným šeptá,

v té věčné různosti však jedna věčně jest.
 I mně snad všeptala sem tamo tichou zvěst.
 Jsem také básník snad — Jak vzdálen, Hynku, tebe!
 Ne velikostí jen — s tvou nesmím měřit sebe —
 než celým ducha směrem, cítěním a snahou,
 jak od tvé rozdílnou jsem ubíral se drahou!
 A přece v žití celém z pěvců rodné strany
 byl's duch mi zvláště milý, drahý, zbožňovaný.

Má hlava před tebou se v úctě zbožné sklání,
 ó krásy proroku! Jdu dále povznešen
 a nazpět v žití hluk si nesu v dumné skrání
 s bříz, jedlí šuměním tvůj hvězdný jarní sen.

Trosky.

Když se jako titanské dva zuby
Trosky zatínají do obruby
    mraku černého, jenž vichrem hnán,
často v bouře dunění a jeku
shůry chechtů divou směs a skřeků
    slýchá poutník ulekán.

Paní dávné hnízd těch nebetyčných,
vnučka s bábou, v hádkách ustavičných
    svářily se den co den
a dnes ještě v rozbouřeném vzduchu
slýchati je nesmířených duchů
    ryk a lání, checht a sten.

Báj to není. Pod sesutou branou
zíraje v houšť mraků potrhanou,
    v nichž se kmital blesků žár,
slyšel jsem nad strmých hradů čely
přes hloub závratnou, jež oba dělí,
    hřímající Trósek svár.

B á b a :

Zlořečena buď, ty zrádná zmije!
 Ó, jak s hanbou hněv mi v srdci ryje,
     že's mé vlastní dcery plod!
 Věčná běda ti, že's rukou klatou
 kalich odvrhla i pravdu svatou
     a svůj potupila rod!

P a n n a :

Kéž ti jazyk zlolající zvadne,
 ženo příšerná, zpět kletba padne
     na tvou hlavu šílenou!
 Ó, že svou tě bábou, plna studu,
 zváti musím, otrokyni bludu,
     jíž tůň pekla odměnou!

B á b a :

Sama ďáblova jsi oběť jistá,
 ohavná ty sluho Antikrista,
     klesni do propasti s ním!

P a n n a :

Zacloněna ve hvězdnatém plášti
 nebes kněžny, tvé se směju zášti,
     vítězné mi heslo: Řím!

B á b a :

Deptá dceř, zač otcova krev tekla,
 líbá dlaň, jež mistra v oheň vlekla, —
     věčná hanba, hněv a žal!

Panna:

Ha, ha, kacířko!

Bába:

Ó, skvrno světa!

Panna:

Zahyň, litice!

Bába:

Buď kleta, kleta!

Panna:

Zem tě pozři!

Bába:

Blesk tě spal!

Dále přišer hlučná váda zuří...
V tom stín Trosek od pat po cimbuří
bleskem jako v ohni vzplál:
shléd' jsem postavu tam dvojí tmavou,
prapor s kalichem té nade hlavou,
oné s křížem prapor vlál...

Zase tma — ráz hromu zachvěl zemí —
a vše zmlklo — trčí Trosky němý —
živlů ztich' i duchů spor;
prokmitává modro v nebes šíru
a hle! sedmibarvý oblouk míru
vyklenul se nad obzor.

A zas líbán slunečními lesky
 usmívá se vůkol kraj ten český,
     plný utěšených vnaď;
 v dáli mlhavé se Bezděz mihá,
 tuto Ještěd, Kozákov se zdvihá,
     onde Kumburk, Bradlec hrad.

Vábným dolem, nad nímž šerem lesů
 řad se bělá divotvárných tesů,
     Libuňka pne skvoucí pás
 a tam v dáli za Mužským a Vyskří
 družné Jizery se oblouk jiskří
     žírnou nivou smavých krás.

Blahem září vše jak eden bájí — —
 Proč ach! tobě, lide, v tomto ráji
     stejně nejasní se zor?
 Proč tvé nesceleny dávné rány
 dosud pálí, věčně rozrývány,
     nesmířen je věků spor?

Podzimní myšlenka.

Snad přechvály kraj náš písňě vzletné
pro cizí zrak; však pro nás krásný jest,
má půvab svůj i v chudé mezi květné
i v štíhlém topole u polních cest.
I tam, kde nestíhá v něm hora horu,
věž zubatá kde nemračí se z boru
na luhy veselé u jasných řek —
kde zříš jen brázdy lích jak vrásky dlaně,
když pozorněji zahledíš se na ně,
i z nich tě dojme tichý, prostý vděk.

Mně, jaký jest, náš kraj se líbí právě,
a nebažím po zemi jiných krás.
Než, kdy tak chodím po žlutavé trávě
luk podzimních, jež první sežeh' mráz,
a chladný vítr s větve listí třese,
tu přece vzdech můj bezděčný se nese
té časné, dlouhé, chmurné zimě vstříc:
Jen kdyby trochu dél' tu léto hřálo,
a dřív se jaro fialkami smálo,
jen trochu více tepla, slunce víc!

Duch lidu, který v tomto kraji žije,
 má s dobrem leckterý též kaz a stín,
 víc trní jeho život v prsa ryje,
 než chová růží naší sudby klín.
 Však, jeho část, i jeho sdílím vady
 a vím, že stíny vedle světél všady,
 a rád chci žal i radost nésti v něm,
 s ním strádat, valit v lopotě a pílí
 ten těžký balvan k vysokému cíli,
 nechť Sisyfovým snad je kamenem.

A nechť si na zemdlená bedra svistí
 i bratrů bič, stran bojem řinčí zbraň:
 v tom vření vln jen celku proud se čistí,
 a kde je vřed, nůž bez milosti naň'.
 Leč kdy tak přemítaje nořím zory
 v ten život náš, v ty práce, boje, spory,
 přec někdy stesk mi zachmuřuje líc,
 a myslím si: Jen proč tu více není
 ruk stisků vřelých, družných povzbuzení,
 jen trochu více tepla, lásky víc?!

K Alpám.

Zas pozdravily jste mne s jiné strany,
zas poprvé od blaženého mihu,
kdy nenadále za révami jihu
zrak oslnil mi skvoucí předvoj Panny.

Jak v poušti vzdušný přelud karavany
teď v nudný dav, po turistickém stříhu,
hůl alpskou nesoucí a rudou knihu,
mně zasvítily vaše ledné hrany.

Jak přelud právě, v duchovitém kmitu
jen vašich temen sněžné hrboly
kdes vysoko se mihly na blankytu;

neb níže všecko šedá mlha kryla:
les vašich boků, lučné údoly —
tím úchvatnější báj ta vzdušná byla.

Ve chvílce první mněl jsi zřítí klamy,
v něž oblak bílý časem na lazuru
hor, věží kouzlí fantastickou stvůru
i hlavy obrů podivnými hrami.

Nad prázdňem v nebi visíce tam samy
jak ostrovy, jež z moře trčí vzhůru,
jste pjaly závratně nad sivou chmuru
svých sněhů, ledů běl a drahokamy.

Však nechťsi jako stříbrné jen stíny,
přec určitý a hmotný měly tvar
ty strmé hrady báječné a týny,

že brzy vaše velkolepé rysy
jsem poznal v jiskření těch dálných par,
zas nadšen vámi jako v jihu kdysi.

—

Čím déle našinec je hostem země,
tím bledší pel mu na všech krásách leží
a nad lecčím, co zbylo v nitru svěží,
zas ramenoma krčí nové plémě.

Jen z tlení klíčí nových vděků sémě,
je bláhovec, kdo starou modlu střeží,
a hněvá se, že ruka nových kněží
skvost sešlý mění v jejím diademě.

Vše otírá se pod rukama času
a v protivnou se mění šablonu,
co božsky plálo v prvním tvůrčím kvasu.

Tak schátraly též hymny o přírodě
a marno leštit starou ikonu,
když její kult již dávno není v módě.

—

Jsou ty tam časy, kdy jak v šero chrámu
šel cestovatel, nadšeností vzňatý,
do lesních samot, v prknech horské chaty
leh' pod záštitu zčernalého trámu,

by za svítání, střepav s roucha slámu,
pil citů slastných pokál vrchovatý
nad srázem, za nímž slunce kotouč zlatý
v hor osněžených zrudlém hořel rámu.

Kdy v mechu leže u rozvalin hradu
dni celé blouznivým se vzdával snům,
a vroucně líbal jarní země vnađu,

kdy do denníku sypal vzletné jamby,
skvost metafor, a v listech přátelům
psal na přírodu božskou dithyramby.

—

Dnes rojem poutníků se hemží sice
kde jaký půvabnější koutek světa,
však jinaká je touhy jejich meta
než pohled na stříbrné horstva kštiny.

Dnes nesní u vod v záři večernice,
i po básnických dennících je veta;
vždyť čas, jež nechá jídlo, toaletta,
jen z nouze stačí psáti pohlednice.

Hle! tuto na perronu jaké shony
po lístkách, na nichž zlatý Pozdrav z cest
a v barvách pestrých dálné hory ony.

A každý spěchá, aby při beefsteaku
všem známým doma poslal hrdou zvěst,
že právě kochá se v tom alpském vděku.

Kde v libých kvasech nenasytných zraku
kdys ubíral se snílek osamělý,
dnes těsní se, že obyčej tak velí,
dav omrzelý v nudě dusných vlaků,

a s účtem stejně platí výhled z mraku,
hrom vodopádu, západ zruřovělý,
jak menu hotelu a příbor skvělý,
lift, elektrické světlo, hejna fraků.

Vděk přírody je hrubě nevznítí,
jen leda tam, kde Průvodce jim káže,
„ach!“ šeptnou v obdivu a vznesou páže,

a mnohý blaho teprv pocítí,
když doma opět složí bludné vaky
a může říci, že byl v Alpách taky. — —

—

Leč budme spravedliví: Onen zápal
dnů minulých též nebyl ve všem ryzí,
byl mnohdy citu pravdivému cizí
déšť slzí blouznivých, jenž v líce skrápal.

A věru sám bych někdy v kusy sápal
šperk obnošený poetické řízy,
v němž ducha puvodního jiskra mizí,
jež jiný tvořil čas a v pravdě chápal.

Mám chuti málo přebírat se v slovích,
jež pozbyla své pravé podstaty:
v těch diademech ledu démantových,

a sněhu liliích a stříbra flóru,
neb modernější hledat obraty,
bych nastínil to vidmo na obzoru.

—

A zatím ono čarovně tam svítí
a stejným kouzlem vždycky v srdce padne,
jak nyní moje, nechťsi léty chladne,
tím divadlem se v žárný obdiv nítí.

Co krásno a co srdce v pravdě cítí,
na luhu zemsčém nikdy neuvadne,
jen výraz mění se, jen slupka chřadne,
by věčný zárod v nové vzešel kvítí...

Hle! místo básně reflexe jen mčlká —
Již vlak tu — K vozům! Dále Alpám vstříc! --
A horstvo, samo báseň básní velká,

blíž', blíže září v kruhu velkolepém,
soustrastně na nás všechny shlížejíc,
ať vlečem' alpskou hul neb verše tepem'.

OBSAH.

	Stránka
VE STÍNU LÍPY	1
JITŘNÍ PÍSNĚ:	
V jitřním šeru	87
Kouzelná číše	89
Nadšení	91
Dosti nás	93
Nevěřme nikomu	94
Dva zvony	96
Fráze	100
Pravé slovo	103
Slovem a kovem	105
Přízrak	108
Modlitba	111
Naše zbraně	113
Satanský dar	115
Bratrství	118
Pod starým praporem	120
Moravě	122
Tatrárn	126
Zimní fantasie	129
Mládeži	139
Dozvuk	143
NOVÉ PÍSNĚ:	
Vstup	149
Vyznání	151
První struna	155
Mrtvým vlastencům	160
Zpět a v před	163
Sen Koniášův (Psáno r. 1885.)	166
Ukolébavka	170

	Stránka
Péro sokolí (Psáno r. 1886.)	173
Na Sioně (Psáno r. 1883.)	176
V záři minulosti	177
Stín	179
Šablony	183
Švanda dudák	185
Čínská zeď	188
Divní svatí	191
Svornost	193
Podobenství	196
Na křídle nejkrajnějším	198
Věčným karatelům	200
Naše řeč	202
Vyhlídka do hor (Psáno r. 1880.)	204
Geronův smích	207
Věřím	212
Svoboda	215
Podzemní hlas	218
Hrdina budoucnosti	221
Tyran Rozum	225
V temné chvíli (Psáno r. 1885.)	229
Vlny	235
Povzbuzení	241
Ledové květy	246
Dozvuk	249

Z POTULEK:

Na Humprechtě	253
Maloměstská idylla	263
Kost	268
Na Valdštyně	270
Trosky	275
Podzimní myšlénka	279
K Alpám	281

PG
5038
C45
1899
díl 1

Čech, Svatopluk
Sebrané spisy

ROBARTS LIBRARY

DUE DATE:

~~31~~ JAN 2000

